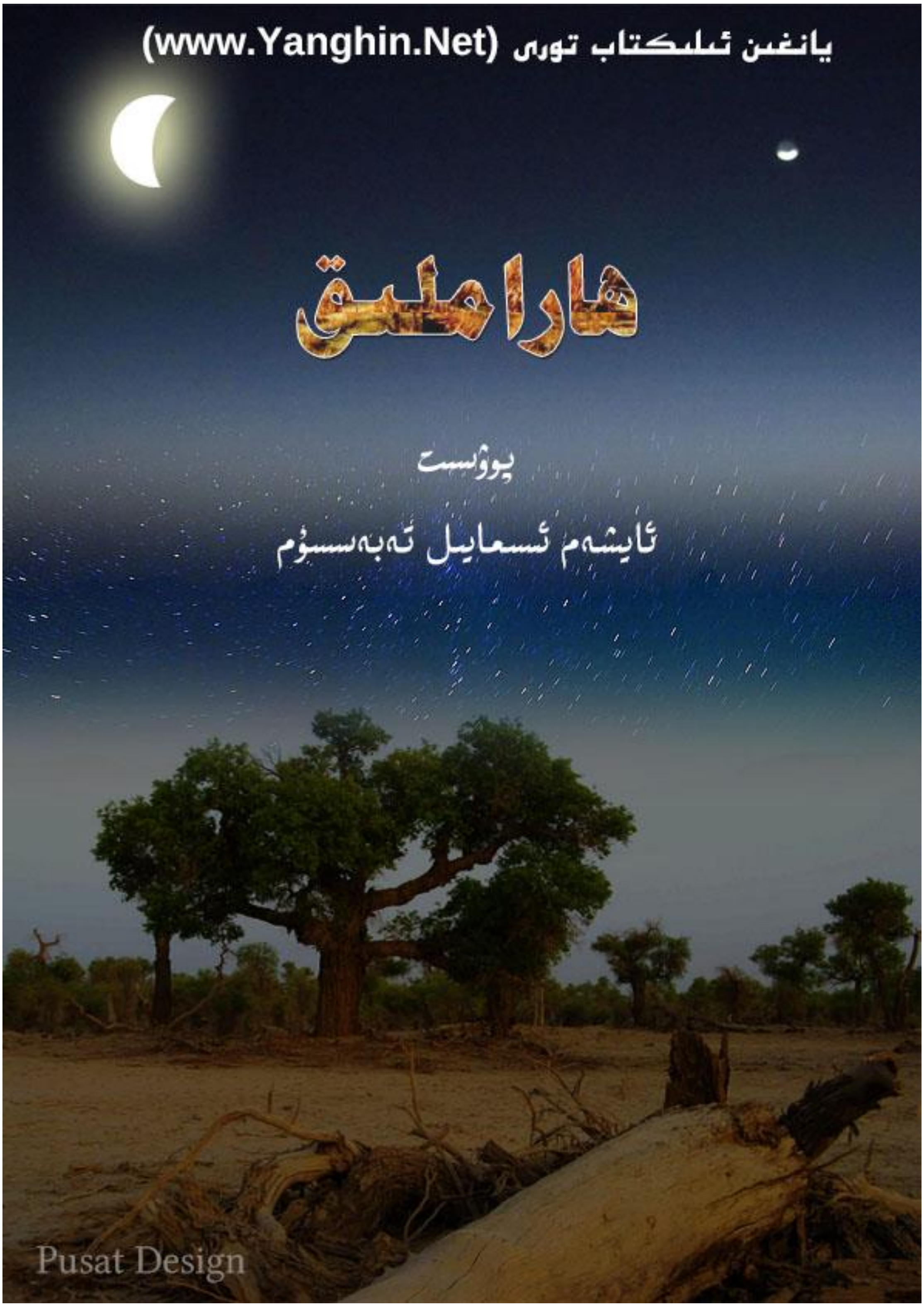

ئېلكىتاب ئىشلىگۈچى: يانغىن ئېلكىتاب گۇرۇپپىسى

ھاراملۇ

(پوۋېست)

ئايشەم ئىسمايىل تەبەسسۇم

-ھۇ بېشـــىڭنى يەيدىغان مەرەزلەر! تاخ دېدىم جوھوتلار!...زۇۋانى تويىمايدىغان ئۆلمىگۈرلەرنى قارا، ھاماچاڭنىڭ ئايۋىنىغا كىرگەندەك بىزەپ قىلىشىسنا سەيلەرنى ھۇ بالا تەگكۈرلەر...

ئاۋۇ ئاغزىنى بولۇشـىغا بۇزۇپ ئەسـكى تىراكتۇردەك تاراڭشـۋاتقان، ھەر قەدىمىدە بېشـىغا تاشـلىۋالغان ياغلىقىنىڭ ئىككى ئۇچى ھاۋادا لەيلەپ، ئۆزى يەلكەنلىك كىمىدەك لەپەڭشـىپ كېتىپ بارغان ئايال مېنىڭ ئايالىم. ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكۈزگەن ئوتتۇز يىللىق ھاياتىم مېنىڭ ئەڭ بەختلىك چاغلىرىم. سـەللا بىشـەملىكى بار، لېكىن بەكلا كۆيۈمچان. باشـقىلار بەلكىم ئۆزىنىڭ پۇلى، مال-دۇنياسـى، يەرلىرىنىڭ كۆپلىكى، ئۆي-ۋاقىنىڭ كاتتىلىقى، ئەمىلىنىڭ چوڭلۇقى بىلەن پەخىرلىنىدىغاندۇ. بىراق مەن بەختلىك بىر ئائىلەمنىڭ، تۆت بالامنىڭ بارلىقى، مۇشۇنداق جاۋىلداپ تۇرسىمۇ كۆڭۈلنىڭ ئاچقان يەرلىرىگە بارىدىغان، لازىم بولسا جانىنىمۇ ئاياشتىن يانمايدىغان ئايالىم بولغانلىقىدىن پەخىرلىنىمەن. باشقىلاردەك بەك پۇلدارمۇ ئەمەسمەن، ئەمما پۇل خەجلەپمۇ ئالغىلى بولمايدىغان نۇرغۇن نەرسىلەرگە مەن پۇل خەجلىمەي تۇرۇپمۇ ئېرىشكەن. قانداق دەمسىز؟ ئالدىرىماڭ، بىلىشنى خالىسىڭىز تولۇقى بىلەن سۆزلەپ بېرەي، ھەممىنى

چۈشىنىپ قالىسىز. ۋاقتى كەلگەندە ھاياتىڭىزدا مەندەك ياشاپ باقمىغىنىڭىز ئۈچۈن پۇشايمان قىلىپ قالامسىز تېخى!؟

بۇلارنى سـۆزلىسـەم تولىمۇ يىراق ئۆتمۈشـتىن، يەنى بوۋام-موماملارنىڭ ھاياتىدىن باشـلاشـقا توغرا كېلىدۇ. شـۇنداقتىمۇ مەن سـۆزلەپ ھارماي، سـىزمۇ قىزىققان گۇناھىڭىز ئۈچۈن ئاڭلاپ ھارماڭ. ئىشـقىلىپ يېتەرلىك ۋاقتىم بار.

*   *   *   *   *

ئانام خانىساخان چېچىنى ئۇششاق ئۆرۈپ، كۆتۈرەلمىسىمۇ كەتمەننى سۆرەپ يۈرۈپ چاپقۇدەك بولغان زامانلاردا بوۋام-موماملار سەھەر تۇرۇپ، كەچ يېتىپ كوپىراتسىيەگە جان پىدا قىلىپ، ھەر كۈنى بەش نۇمۇر ئۇچۇن ئىشلەپ يۈرەتتىكەن. ئۇ زامانلار قۇرساقتا تاپسا ئۇچىسىغا يوق، ئاكىسىغا تاپسا ئۇكىسىغا يوق، قىسىلچىلىق چاغلار بولغاچقا ھەممىنىڭ كۈنى ئاچ زارلىقتا ئۆتىدىكەن. رەھمەتلىق دادام قاسماخۇن شۇ چاغدا بالاغەت يېشىدا بولۇپ، بوۋام-موماملارغا قىيپاش خوشنا كېلىدىكەن. ئۇ ئانامغا كۆيۈپ قالغان بولۇپ، ئۇخلىسىمۇ «خانىسا» دەپ چۈشەيدىكەن. ئەمما دادام تىكەندەك يالغۇز يېتىم بالا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئېگە بولۇپ بېشىنى سىلايدىغان، ئاددىيسى «دەردىڭ بارمۇ؟» دەپ سورايدىغان بىرمۇ ئادىمى يوق ئىكەن. ئەمدى ئۇ زامانلارغۇ بىركىم-بىركىمنىڭ ھالىغا يېتەلمەيدىغان، يېتەي دېسىمۇ ھېلى قولى، ھېلى بويى، ھېلى خۇيى كالتە كېلىپ قېلىپ سىيىپ كىرىپ ئۇخلاپ قالىدىغان ئىشكەن. شۇڭا دادامىمۇ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، ئانامغا گەپ تاشلاشقا پۇرسەت كۈتۈپ يۈرۈپتۇ. بىراق، كوپىراتسىيەنىڭ خالىس خىزمەتكارىغا ئايلىنىپ قالغان دادام قۇرسىقىنى ئۆلەر-ئۆلمەس بېقىپ يۈرگىنىگە خۇش بولىسا بولىدىكەن. چۈنكى، قۇرساقنى باقسا ئۇچىسى ئىللىغۇدەك كىيمى يوق، ئۇچىسىغا چىقسا باش تىققۇدەك تۈزۈكرەك ئۆيى يوقكەن. دادىسىدىن مىراس قالغان بىر ئېغىزلىق كونا سوقما تاملىق ئۆي بىلەن قاراپ قويسىلا ئۆرۈلۈپ چۈشىدىغان ھالغا كېلىپ قالغان بىر ئەگۈن ئىشىك دادامنىڭ ئەڭ چوڭ مۈلكى ئىكەن. ئۇ چاغلاردا ئانامۇ كىچىك بولۇپ، بىرەرسىنىڭ مۇھەببەت ئىزھارىنى چۈشەنگۈدەك ياشتا ئەمەس ئىكەنتۇق.

كوپىراتسىيە سەل ئىنسابىغا كېلىپ، يەرلەرنى پۇخرالارغا بۆلۈپ، ئۆز ئالدىغا تىرىقچىلىق قىلىشقا بۇيرۇپ بېرىپتۇ. بۇنىڭ بىلەن ئاۋامنىڭ تۇرمۇشى ياخشىلىنىشقا باشلاپتۇ. تىرىشقانلارنىڭ قازىنى گۆش، توخو سىنىڭ يېنى تۆش كۆرگەن شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئانامغا ئەلچى كېلىپتۇ. ھال-ئوقتى يامان ئەمەس بىر ئائىلىنىڭ ئەتىۋارلىق كەنجى بەگزادىسىنىڭ ئانامغا لايىق چىققانلىقىنى ئاڭلىغان دادام جايىدا ئولتۇرالماي قاپتۇ. لېكىن قانچە تىرىشىپ باقسىمۇ تۆشۈك يانچۇقىدا تەڭگە ئورناشماي، تەرلەپ-پىشىپ ئىشلىگىنىگە يارىشا چاپىنى تىزىدىن ئاشماي «ئاتام ئېيتقان بايىقى» ھالىتى بويىچە قېلىۋېرىپتۇ. ئەمما كۆيۈك دەۋاسى «يانچۇق بوش» دېگەن گەپكە ئۇنىماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دادام تەۋەككۇل دەرياسىغا كېمە سېلىپ، ئۆز ھالىغا باقماي قولىنى بۇرنىغا تىقىپلا ئانامنىڭ ئۆيىگە ئۆزىگە ئۆزى ئەلچى بولۇپ كىرىپتۇ.

بوۋام-موماملار دادامنىڭ مەقسىتىنى ئۇققاندىن كېيىن، چىرايلىرى تاتىرىپ كېتىپتۇ ۋە ئىشەك-قويلىرىغا بېرىشكە كۆزى قىيمىغان يۇندىسىنى ئۇستىۋېشىغا چېچىپ يولغا سېلىپ قويۇپتۇ. دادام بۇ ئەلەمگە چىدىماي ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ ھەمدە لىۋى چىشلەپ تۇرۇپ «خەپ» دەپتۇ، ئەمما بۇ «خەپ» بىلەن ئانامنى ئالالمايدىكەن. دادام يەنە غەيرەتكە كېلىپ، ئانامغا ئۆيلىنىش خىيالى بارلىقىنى كەنت باشلىقى، سېكرېتار، ئاياللار مۇدىرى دېگەندەك كەنتە رەھبەرلىرىگە ئېيتىپ، ئۆزىگە ياردەم قىلىشنى ئۆتۈنگەن بولسىمۇ، ئۇلار دادامنىڭ ۋەيرانە ئەپتىگە، ئەسكى كەپىسىگە قاراپ، بېشىنى چايقاپ قويۇپ دولىسىنى ئىچىگە تىقىۋاپتۇ. ئۇ خىيال، بۇ ئارمانلار بىلەن يۈرۈپ ئاردىن بىر يىل ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئانامنىڭ ئاتا-ئانىسى ئەينى چاغدا «قىزىمىز تېخى كىچىك، بىر ئاز ۋاقىت ئۆتسۇن،كىچىك بالىنى تويلاپ قويغان بىلەن بولمايدۇ» دەپ كەنجى بەگزادىنىڭ ئەلچىلىرىگە كېلەر يىلى توي قىلىش شەرتى بىلەن«ماقۇل» جاۋابىنى بەرگەن ئىكەن. دادام ئانامنىڭ باشقا بىرىگە مەنسۇپ بولۇپ كېتىشىگە چىدىماي تېپىرلاپ قاپتۇ. نەچچە كۈن ئويلىنىپ پىلان تۈزۈش ئارقىلىق، بوۋام -موماملارنى ئەيۋەشكە كەلتۈرۈپ، ئانام خانىساخاننى ئۆزىگە چېتىپ قويۇشقا كۆندۈرۈشكە ئامال تېپىپتۇ. بىراق، بۇ بىر قاملاشمىغان چارىكەن. مەيلى قاملاشسۇن، قاملاشمىسۇن «زادى ئالىمەن» دەپ نىيەت قىلغان دادام ئاخىرى شۇ بويىچە ئىش كۆرۈپ، ئۇسۇپ بېرىپلا بوۋامغا :

-خانىساخاننى ماڭا بەرسىڭىز،- دېگەن گەپ.

-ھەي، سەن يالاڭتۆشنىڭ قايسى بىر ۋەج-خىراجىڭ بارلىقىغا بېرىمەن قىزىمنى؟،- دەپتۇ بوۋام كۆمۈردەك قارىداپ، پوكانداك ئىسسىلىپ تۈرۈپ،- يا ئاتا-ئاناڭ، ئۇرۇغ-تۇغقانلىرىڭ بولمىسا، يا قول-ئىلكىڭدە بارنىڭ تايىنى بولمىسا، سەن مۇشۇ ھالىڭغا خوتۇن ئالمەن دەمسەن تېخى؟ تولا نومۇسۇمنى كەلتۈرمەي بېرىپ ئۈمچىڭنى ئىچكىنە ماڭ!

-ھېلىمۇ شۇ، ئۆماچ ئېتىپ بېرىدىغانغا خانىنساخاننى ئالاي دەيمەن دادىكا. ماقۇل دەپ بېشىمنى بىر سىلاپ قويسىلا، سىلىدىن ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا رازى بوپ كېتەتتىم جېنىم دادىكا.

-سەن رازى بولماي قالساڭ ئۆلسەم دوزىخى بوپ كېتەرمىدىم ھە قارىم بالام؟- دېگىنىچە دادامغا دېۋەيلەپتۇ بوۋام،- ساڭا دەپ قوياي كۆك پوتلا، خانىنساخاننى سەندەك تىجمەل يىرتىق ئىشتانغا ھەرگىز بەرمەيمەن. ئۇنىڭ لايىقى بار، سادىراخۇننىڭ كەنجى ئوغلى مجىت ئاخۇن قىزىمغا ئەلچى قويدى. سەن تولا ماڭا قاش ئاتماي ھالىڭغا بېقىپ ھال تارت!

بوۋام شۇنداق دېگىنىچە غادايغىنىچە كېتىپ قاپتۇ. يەنە بىر قېتىم ‹‹خەپ›› دەپتۇ. دادام ئاخىرقى پىلاننى ئىشقا سالمىسا بولمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ. ئاندىن بوۋامنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ بېرىپ قارىماي كېتىۋەرگىنىگە ئۇنىماي ئالدىنى تورىۋاپتۇ:

- ماڭا قارىسىلا دادىكا، سىلى بەرمەيمەن دېگەن بىلەن بىز ئاللىقاچان ئىشنى ئوخشۇتۇپ بولغان. خانىنساخاننى ماڭا بەرمىسىلىرى مەيلى، لېكىن نەچچە ئايدىن كېيىن ئۆيلىرىدە تۇغۇپ بېرىدۇ. شۇ چاغ بولغاندا مېنىڭ ئۆيلىرىگە بارغۇدەك ۋاقتىم يوق. ئۆزلىرى ئانا - بالا ئىككىسىنى ئۆيۈمگە ئۆزلىرى ئاپىرىپ قويارلا!

دادام شۇنداق دەپ قويۇپ ئالدى - كەينىگە قارىماي كېتىپ قاپتۇ. دادامنىڭ گەپلىرىنى ئاڭقىرالماي ھاڭقىيىپ قالغان بوۋام تاكى ئۇنىڭ قارىسى يىتكۈچە دادامنىڭ گېپىنى چايناپ بېقىپ مىڭ تە ستە چۈشىنىپتۇ ئاندىن يۈز - كۆزلىرىگە توپا چېچىپ، ئاللا - كاللا دەپ تووۋلىغىنىچە ئۆيىگە يۈگۈرۈپتۇ.

ئۆيىگە كېلىپ موماملىنى قازناق ئۆيىگە سولاپ دادامنىڭ ئېيتقانلىرىنى موماملىغا بىرمۇ - بىر يەتكۈزۈپتۇ ۋە ئانامنى سوراق قىلىشقا بۇيرۇپتۇ. موماممۇ ئۆزىنى نەچچە كاچات ئۇرۇپ ھۇ تارتىپ يىغلىغاندىن كېيىن، ئانامنىڭ ئۇششاق ئۆرۈلگەن چاچلىرىدىن سۆرىگەن پېتى قازناق ئۆيىگە سولاپتۇ ۋە تامغا نىقتاپ تۇرۇپ سوراق قىپتۇ. ئانام باشتا موماملىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى چۈشىنەلمەپتۇ. كېيىن موماملىڭ بېسىم ئىشلىتىۋېرىشى ھەمدە ئوچۇقتىن - ئاشكارا سورىشى بىلەن ‹‹ياق، ئۇنداق ئىش يوق›› دەپلا جاۋاپ بېرىپ يىغلاپ تۇرىۋاپتۇ. بوۋام بىلەن موموم قانچە قىلىپمۇ ئانامنى ئىقرار قىلدۇرالماپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ‹‹بۇ يوق ئىش ئوخشايدۇ، قاسىم دېگەن دەيۈز تاز قىزنى بەرمىدى، دەپ بىزگە ئۆچمەنلىك ساقلاپ، شۇ ئاچچىقىنى چىقارغىلى يالغان گەپ قىلغان ئوخشايدۇ›› دەپ ئويلاپ يۈرۈپتۇ. كىم بىلسۇن؟ كوچا - كويلاردا ‹‹قاسىم بىلەن مەمتاخۇننىڭ قىزى خانىنساخان ھېلىقىدەكمىش، قىلىدىغاننى قىلىپ بولۇپ ئېغىر ئاياق بوپ قالغاندا ئاندىن ئۆيىدىكىلىرىگە دەپتۇدەك››، ‹‹مەمتاخۇنلار قىزىنى قاسىمغا بەرمىسە ئەمدى يۈزىنى كۆتۈرۈپ يۈرەلمىگۇدەك، ئەھۋال بۇ تۇرسا سادىراخۇنلار شەمشىدىنگە ئېيپ بېرەرمۇ خانىنساخاننى؟›› دېگەندەك گەپ - سۆزلەر تارقىلىپ كېتىپتۇ. ‹‹چىراق تۈۋى قاراڭغۇ›› دېگەندەك، بوۋام - موماملار بۇ گەپلەردىن كېچىكىپ خەۋەر تېپىپتۇ. ئۇلار بۇ گەپلەرنىڭ ئىس - بۇسىنى بىلگەندە ئاللىقاچان پۈتۈن

مەھەللىگە پۇر كەتكەن ئىكەن. قانداقلا قىلغان بىلەنمۇ يۇرتتىكىلەرنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلىيالماپتۇ. ئانام بىچارە ئۆيدىن تالاغا چىقماي يىغلاپلا ئولتۇرۇپتۇ. موماملىڭ ‹‹قىز باققان گۇناھىم بار، ۋاي ئۆلەي، نېمە ئاھانەت بۇ؟ مۇشۇ كۈنلەرگە قالغۇچە ئۆلۈپلا كەتسەمچۇ؟›› دېگەندەك تاپا - تەنە، قاتتىق گەپلىرىگە

چىدىماي يۈشۈرۈنچە قېچىپ ئۆيدىن چىقىپ كېتىپتۇ. بۇۋام - موماملار ئىزدە - ئىزدە ئانامنى ھېچيەردىن تاپالماپتۇ. ئۈچ كۈن بولغاندا ناتونۇشلا بىر ئايال ‹‹كېچىدە ئىشىك چەكتى، سورىسام ئۆيدىن يامانلاپ چىقتىم، ئانام - دادام بەك تىللىۋەتتى، ئۇ ئۆيدە تۇرغۇچىلىكىم قالمىدى، سىزگە بالا بولاي، دەيدۇ، ئۇ كۈنى چىرايلىقچە يېتىپ قالدۇق. ئەتىسى ئاپىرىپ قوياي دېسەم يىغلاپ ئۇنىمىدى. بۈگۈن ئاران تەستە قايىل قىلىپ ئېلىپ كېلىشىم. بالا قىلىۋالسامۇ ئۆزلىرى ماقۇل بولسىلا ئاندىن قىلارمەن، يەنە كېلىپ ئۆيدىكى ئالتە جاننى باقالماي تۇرغاندا يەنە بىر جان ئارتۇق كەلگۈدەك. شۇڭا يانلىرىغا ئەكەلدىم›› دەپ ئانامنىڭ قولىدىن يېتىلەپ ئۆيگە ئەكىلىپ قويۇپ كېتىپتۇ. ئانام يوقاپ كەتكەندە چوڭلار پۈتۈن مەھەللىنى قېزىپ ئىزدەشتۇرگەن بولغاچقا ‹‹خانىنساخان ئۆيدىن چىقىپ كېتىپتۇ، قاسىم ئېلىپ قاچقان ئوخشايدۇ›› دەپ گەپ تارقىلىپ كەتكەن ئىكەن. ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە تەپمەك دېگەندەك، سۆز - چۆچەكلەرنى كۆتۈرەلمەي ئاران تۇرغان بۇۋام - موماملار بۇ گەپلەر بىلەن تۇگىشىپلا كېتىپتۇ. ئەسلىدە دادام ئىچى يامانلىق قىلىپ، شۇنداق گەپ - سۆزلەرنى تارقىتىپ، ئانامغا كەلگەن ئەلچىلەرنى قايتۇرغۇزىۋەتمەكچى ئىكەنتۇق. ئۆيلىمىغان يەردىن گەپلەر ئاۋۇ، ئوت ئۈستىگە ماي چېچىپ قويۇپتۇ. شۇ ئىشلار بولۇپ ئۆتۈش جەريانىدا ئىككى ئاي ئۆتۈپ كېتىپتۇ. شەمشىدىننىڭ ئەلچىلىرىمۇ توي ئىشىنى قايتۇرىۋېتىپ بىر مۇنچە سېسىق گەپ قىلىپ كېتىپ قاپتۇ. بۇۋام - موماملارغا سۈركىلىپ كۆيئوغۇللۇق تاماسىدا يۈرگەن، پۈرتىپ قۇدىلىق خىيالىدا بولغانلارمۇ شۇنىڭ بىلەن جىممىدىلا بېسىقىپ قاپتۇ. گەرچە ئانامنىڭ قۇرسىقى تومپىيىپ چىقمىغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھېچ ئىش بولمىغىنىغا، دادام بىلەن ئانامنىڭ پاكلىقىغا ھېچكىم ئىشەنمەپتۇ. بۇۋاملار ئانامنى ئاقلاپ، دادام بولسا يالغان گەپلەرنى مەھەللىگە پۈر قىلىپ يېيىپ يۈرگەچكە ‹‹ياخشى گەپ بوسۇغا ئاتلىغۇچە، يامان گەپ داۋان ئېشىپتۇ›› دېگەن ھېكمەت بويىچە، ئانامغا ئىشەنمەي، دادامغا ئىشىنىدىغانلار جىق چىقىپتۇ.

بىر كۈنى كېچىدە دادام ئەسكى ئۆيدە يىرتىق يوتقىنىغا يۆگىنىپ ئۇخلاپ ياتسا، ئىشىك زەرب بىلەن ئېچىلىپتۇ. ئاندىن ئۆيگە تۆت - بەش يوغان گەۋدە بېسىپ كىرىپلا دادامنى قارا - قويۇق دەسسەپ، ئۇرۇپ كېتىپتۇ. راسا ئۇرۇپ ھارغاندا، ئارىدىن بىرى ھاۋا گۈلدۈرلىگەندەك قوپال ئاۋازى بىلەن:

-ئەلچى باشلاپ چىق، خانىنساخاننى ساڭا بېرىمىز!

دەپتۇ، ئاندىن گەپ - سۆز قىلماي گۈرسۈلدەپ دەسسەشكىنچە چىقىپ كېتىپتۇ. دادام ئاغرىغان يەرلىرىنى سىلاپ، ئاغرىمىغان يەرلىرىنى سىناپ يېتىپ ھەپتىنى ئۆتكۈزۈپ ئاندىن ئورنىدىن تۇرالىپتۇ. ئۇ تونۇش - بىلىشلىرى، مەھەللە ئەھلى ئىچىدىن شۇنچە ئويلۇشۇپمۇ ئۆزىگە ئەلچى بولالىغۇدەك ھېچ بىرەرسىنى تاپالماپتۇ. چۈنكى، دادامنىڭ ئاتا - ئانىسى كىزىك كىسىلى بىلەن تۈگەپ كەتكەن بولۇپ، ئۇلار ئەسلى ئۆز يۇرتىدىكى پومشىچىك بايلارنىڭ زۇلمىغا چىدىماي، بۇ يۇرتقا كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغانلاردىن ئىكەن. ئۇلار تۈگەپ كېتىپ، دادام ئون ئۈچ ياشتىلا يېتىم قاپتۇ. شۇڭا بىر تالمۇ تۇغقىنى يوق، خۇدايىمنىڭ تىكەندەك يېتىم بەندىسى ئىكەن. كەنت رەھبەرلىرىنى ئىزدىسە، ئۇلار ‹‹ئىشلارنى ئۆزەڭلار بىلىپ قىلغاچ تۇرۇپسىلەر، بىزنى باشلاپ بارمىساڭلارمۇ بېرىپ يېتىلەپلا ئۆيۈڭلارغا ئاپىرىۋېلىڭلار›› دەپ مازاق قىلىپ، كۈلۈشۈپ قويۇپتۇ. ھېچبىرسىنىڭ كارى بولماپتۇ. ئامالسىز قالغان دادام ئاخىرى ئەڭ بېشىدا قىلغىنى بويىچە، دولىسىنى چىقىرىپلا يەنە قولىنى بۇرنىغا تىقىپ ئەلچىلىككە ئۆزى بېرىپتۇ.

دادامنىڭ بۇ قىلىقى چوڭلارنىڭ قاتتىق ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپتۇ. لېكىن ھەممىنى پۇشانىسىدىن كۆرۈپ، دادامغا مېھىر ھەققىگە يەتكۈدەك بىر نەرسە تېپىپ كەلسە ئانامنى نىكاھلاپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ تويغا رازىلىق بېرىپتۇ. ئۇ زامانلاردا قۇرساق تويغۇدەك بىرەر ۋاخ تاماققا چىقىش قىلالىسا شۇنىڭ ئۆزى كاتتا توي ئىكەندۇق. يەرلەرنى ئەزالارغا ھۆددىگە بەرگىلى تېخى ئۇزۇن بولمىغان چاغلار بولغاچقا ھەممىنىڭ قولى ئۇزۇك ئىكەن.

بولۇپمۇ يالغۇز يېتىم دادامنىڭ قولى تېخىمۇ كالتىكەن. دادام ئاخىرى باشقىلارنىڭ هاشار ئورنىغا بېرىپ ئىشلەپ بۇنىڭ هېساۋىغا ئىش هەققى ئېلىپ دېگەندەك، تۆت ئاي بولاي دېگەندە ئاران بىر كۆڭلەكلىك چىت، بىر غىجىم رومالغا چىقىش قىلىپ، ‹‹تاپقىنىم مۇشۇ›› دەپ بوۋامنىڭ ئالدىغا كەپتۇ. زامانىنىڭ ئەهۋالى شۇ بولغاچقا بىرەركىم جېق تويلۇق ئېلىپ كاتتا توي قىلىش دېگەنلەر مۇمكىن ئەمەسكەن. بۇ نەرسىلەر ئانامنىڭ تويلۇقىغا يەتكەن بىلەن يۇرتقا ئاش تارتىشقا يەتمەيدىكەن. بىچارە بوۋام بۇنىمۇ ئېچىگە تىنىپ، مەهەللە چوڭلىرىنى چاقىرىپ بىر قازان ئۇماچ ئېتىپلا دادام بىلەن ئانامنىڭ نىكاهىنى قىلىپ قويۇپتۇ. چۈنكى دادام بىلەن ئانامنىڭ يامان ئاتىقى چىقىپ كەتكەن بولغاچقا ئانامغا كېلىدىغان ئەلچىنىڭ ئايىغى ئۈزۈلۈپ، پۈتۈشكەن تويىمۇ يېنىپ كەتكەن، مۇشۇنداق كېتىۋەرسە ئانام ئولتۇرۇپ قېلىشى مۇمكىن ئىكەن. ئەڭ يامىنى بوۋام - موماملار مىش -مىش گەپلەرنىڭ يەنە چىقىۋېرىشىگە چىدىماپتۇ.

تويدىن كېيىن بوۋام جان ئاچچىقىدا ئاغرىپ قېلىپ، ئىككى هەپتىدە ئاران ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئەمما ئىلگىرى يالغۇز جېنىنى تەستە باققان دادام ئەمدىلىكتە ئىككى جاننى بېقىشتا قىينىلىپ، هە دېسە بوۋاملارغا تايىنىۋاپتۇ. بارى - يوقى سەككىز پۇڭ يېرىنىمۇ ئۆڭچە تېرىيالماي، چولىسى تەگسىلا چوڭ ئۆيگە چىقىۋاپتۇ. بىراق، چوڭلارمۇ چىداشقا مەجبۇر ئىكەن. چۈنكى ئانام تۆت ئوغۇلنىڭ ئىچىدە بىر تاللا قىز ئىكەن.

دادام بىلەن ئانام توي قىلىپ بىر يىلدىن كېيىن مەن تۇغۇلۇپتىمەن. مەن تۇغۇلغاندا ئانام ئون ئالتە ياشتا، دادام ئون توققۇز ياشتا ئىكەن. گەرچە ئۇلارنىڭ توي قىلغىنىغا دەل بىر يىل بولغاندا تۇغۇلغان بولسامۇ مەهەللىدىكىلەر مېنى هارامدىن بولغان دەپ قارايدىكەن، هەتتا ئاتا - ئانام يوق يەردە ‹‹ئۇلارنىڭ هاراملىقى›› دەپ ئاتايدىغان بولىۋاپتۇ. تېخى ئاتا - ئانام ئېتىزغا كەتكەندە ئۆيدىكى بۆشۈكتە يالغۇز قېلىپ، بىرەر - يېرىم دەپ يىغلاپ قالغۇدەك بولسامۇ ‹‹قاسمىنىڭ هارىمىسى يىغلاپ بوغۇلۇپ كېتىپتۇ، هارام بولۇپ قالمىسۇن هېلى، خانىنساخانى تۇۋلاپ قويۇڭلار›› دېگەنلىكىنى دادام باشقىلاردىن ئاڭلىغان ئىكەن. مەندىن كېيىن تۇغۇلغان سىڭلىم پەزىلىيەخان ماڭا قارىغاندا تەلەيلىك، ئۇنىڭغا ‹‹هاراملىق›› دېگەن تامغا بېسىلىپ باقمىدى. لېكىن ماڭا بېسىلغان بۇ تامغا دادامدىن مىراس قالغان بولۇپ، كېيىن دادامنىڭ دەپ بېرىشىچە، رەهمەتلىك ئانىسىنى ئۆيىدىكىلىرى قازىغا دۈئا قىلدۇرماقچى بولغاندا، دادام ئۇنى ئېلىپ قېچىپ بۇ يۇرتقا كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغان ئىكەن. يۇرت ئەهلىنى چاقىرىپ ئاددىيغىنا توي ئۆتكۈزۈلگەن بولسىمۇ، دادام تۇغۇلغاندا هەممىسى ئۇنى هارامدىن بولغان دەپ بىلىپتۇ، خۇددى مەن تۇغۇلغاندا مېنى شۇنداق قاراشلار بىلەن كۈتىۋالغاندەك. داداممۇ كىچىك ۋاقتىدا ئىنتايىن كەپسىز بولۇپ، سېپى ئۆزىدىن ئالىقاپ ئىكەن. مەهەللىدىكىلەرنىڭ قارىشىچە پەقەت دادامدەك هارامدىن بولغان باللارلا شۇ دەرىجىدە كەپسىز كېلىدىكەن. ئۇنى دېمىسىمۇ دادامنىڭ تېرىغان ئىشلىرىنى دېگىلى تۇرسا، مەهەللىدىكىلەرنىڭ ئۆمۈر بويى قاخشىشىغا يېتىدىكەن.

كېيىن ئانامنىڭ دەپ بېرىشىچە مەنمۇ دادامنى كېيىپلا چۈشۈپتىمەن. ئېسىمنى بىلسەم هەقىيقەتەن كەپسىز ئىدىم. هېلى بىر كىمنىڭ ئوتلاشقا باغلاپ قويغان كالىسىنى يېشىپ، قۇيرۇق ئاستىغا تىكەن قىستۇرۇپ قويۇپ بېرىپ، چىچاڭشىپ يۈگرۈشلىرىگە قاراپ تاماشا كۆرىۋاتقان، هېلى گەپلىشىپ ئولتۇرغان ئاياللارنىڭ ئۆرۈمە چېچىنى سەزدۈرمەي بىرىنىڭكىنى يەنە بىرىنىڭكىگە چىگىپ قويۇپ، يىقىلىپ - قوپۇپ قاخشاشلىرىغا كۈلۈپ، تېلىقىپ يۈرگەن، بىردە باغ تېمىدىن ئارتىلىپ چۈشۈپ خوشىنىلارنىڭ ئۆزى يېيىشكە قىيماي ساقلىغان مۆلىرىنى ئوغۇرلاۋاتقان، بىردە خەقنىڭ توخوسىنى تۇتۇپ ئاپىرىپ باشقا بىرسىنىڭ توخۇ كاتىكىگە سولاپ قويۇپ خەقنى جېدەلگە سېلىۋاتقان. ئىشقىلىپ ئىشلىرىم جېق ئىدى، يەنە كېلىپ هېچنەرسىدىن قورقمايتتىم هەم هېچكىمدىن تەپتارتمايتتىم. مەهەللىدىكى مەن بىلەن بىللە ئوينايدىغان باللارنىڭ هەممىسى شۇنداق كەپسىز بولۇپ، يۇۋاش باللاردىن بىرەرسى بىزگە قوشۇلۇپ قالدىمۇ، بولدى، ئىككى كۈندە ساۋادىنى

چىقىرىپ، ھۈنەرلىك قىلىپ قوياتتۇق. ئۆلارنىڭ ئاتا - ئانىسى بىزدىن قاخشايتتى ھەمدە باللىرىنى بىز بىلەن ئويناشتىن توسۇيتتى.

ھېلىمۇ ئېنىق ئېسىمدە تۇرۇپتۇ، مەھەللىمىزدە بەكرى ئىسىملىك بىر بالا بولىدىغان. ئۆزى بەكلا يۇۋاش بولۇپ، ئادەتتە ھېچكىمگە ئارىلاشماي ئۆزى يالغۇز ئويناياتتى. بىر قېتىم باللار بىلەن دۈشمەن - ساقچى ئويۇنى ئويناپ يۈرۈپ ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا بېرىپ قاپتىمىز. ئۇ ئىشىك تۈۋىدە بويىنىنى قىسىپ بىزگە قاراپلا تۇردى ئەمما ئويۇنىمىزغا قوشۇلمىدى. مەن ئۇنى قىزىقتۇرۇپ سېپىمىزگە قوشۇۋالدىم. يۇۋاش بولغاچقا نېمە دىسەم ماقۇللا دەيتتى. بىر ئازدىن كېيىن ئويۇنىمىزنى ئۆزگەرتىپ، چالما ئوق ئويۇنى ئوينىدۇق ھەمدە چالما ئىزدەپ يۈرۈپ يىقىلىپ چۈشەي دەپ قالغان كونا سوقما تامنىڭ يېنىغا كېلىپ قاپتىمىز. تامدا بىر نەچچە كامار بار بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە قۇشقاچ باللىرى بار دەپ پەرەز قىلدۇق. مەن بەكرىنى تامغا يامىشىپ چىقىپ، قۇشقاچ ئېلىپ چۈشۈشكە بۇيرۇدۇم. ئۇ قورقۇپ ئۇنىمىدى. مەن باللارنى كۈشكۈرتۈپ، بەكرىنى زاڭلىق قىلدۇردۇم. باللار ئۇنى ‹‹قورقۇنچاق›› دەپ مازاق قىلىشقا باشلىۋىدى، ئۇ لىۋىنى چىشلەپ يىغلامسىراپ تۇرۇپ تامغا يامىشىشقا ماقۇل بولدى. بىز پەستە تۇرۇپ مەدەت بەردۇق، ئۇ بار كۈچىنى يىغىپ تامنىڭ ئويمان يەرلىرىدىن قاماللاپ تۇتۇپ يۇقۇرىغا يامىششقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ، كامارغا يېقىنلىشىپ بېرىپ، قورقۇپ تۇرۇپ قولىنى كامارغا تىقىپ ئارقىدىن چىقىرىۋالدى. ئۇنىڭ بىر نەرسىنى مجىقلاپ ئېلىۋاتقىنىنى كۆرۈپ ھەممىمىز قۇشقاچ ئالدى دەپ خۇشال بولۇپ تۇراتتۇق. ئۇنىڭ قولىدىكى نەرسە تۇيۇقسىز سوزۇلۇپ تۇرۇپ ھەر يان تولغۇنۇشقا باشلىغاندا ھەممىمىز قورقۇپ كەتتۇق. بەكرىنىڭ قولىدا دادامنىڭ كۆرسەتكۈچ بارمىقى چوڭلۇقىدا بىر دانە يىلان تولغۇشۇپ بەكرىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن تىركىشۋاتاتتى. بەكرى باشتا قورقۇپ ۋارقىرىۋەتتى، ئاندىن يىلاننى تاشلىۋېتىشكىمۇ ئۈلگۈرمەي چىڭ چاپلىشىپ تۇرغان تامدىن ئۆزىنى يەرگە ئاتتى. چىرايى تاتىرىپ، قورقۇپ كەتكەن بەكرى ئىشتىنىغا سىيىۋەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ ھالىنى كۆرۈپ ھەممىمىز تىكىۋەتتۇق. كەچقۇرۇنلۇقى ئۇنىڭ دادىسى بىزنىڭ ئۆيگە كەلدى ھەم قىلغان ئىشلىرىمىزنى دەپ دادام بىلەن ئانامغا خېلى كايىدى. بەكرىنىڭ دادىسى كەتكەندىن كېيىن دادام ئاناملار مېنى ئىشىك تۈۋىدە ئۆرە تۇرغۇزۇپ قويۇپ، بىر ھازا كايىپ نەسىھەت قىلدى. ئاردا ئانام قۇلىقىمنى يۇلۇپمۇ قويدى. مەن كۆڭلۈمگە ‹‹خەپ توختا بەكرى، دادام ئانامىلارنىڭ ئالدىدا ئىزاغا قويدۇڭ، بۇ ئەنتىمنى ئالمايدىغان بولسام›› دەپ خەپتىن بىرنى پۈكتۇم. ئەتىسى باشقا باللارنىڭ ھېچقايسىسى مەن بىلەن ئوينىغىلى ئۇنىمىدى، سەۋەبىنى سورىسام بەكرىنىڭ ئىشى سەۋەپلىك ئاتا - ئانىسى بەك قورقۇتىۋەتكەنمىش، ئەگەر يەنە مەن بىلەن ئوينايدىغان بولسا ئۆزىنى بالام دېمەسمىش ھەم تاماقمۇ بەرمەسمىش. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئۇ ئاتا -ئانىلارنىڭ ھەممىسىگە ‹‹‹خەپ›› دەپ قويدۇم ئىچىمدە. ئاندىن بىر - بىرلەپ ئۆچ ئېلىشقا باشلىدىم. بىرسىنىڭ دۈۋىلەپ قويغان پاخلىغا ئوي قويۇۋەتسەم، بىرسىنىڭ كەينىدىن مەسچىتكىچە بىللە كىرىپ پايلاپ تۇرۇپ، نامازغا تۇرغاندا كالىچىنىڭ ئىچىگە سۇ توشقۇزۇپ قويدۇم. بىرسىنىڭ ئېتىزىغا بېرىپ كەتكەن - تاغىرىنى تاپالمايدىغان يەرلەرگە تىقىپ قويسام، بىرلىرىنىڭ ھارۋىسىنىڭ يېلىنى چىقىرىۋەتتىم. شۇنداق قىلىپ ھەممىسىدىن بىر قېتىمدىن ئۆچ ئېلىپ چىقتىم. ئاتا - ئانىلىرى شۇنداق قورقۇتۇپ تۇرسىمۇ باللار مەن بىلەن بىللە ئويناشتىن يالتىيالمايتتى. قورقۇتقاندا بىر نەچچە كۈن گەپ ئاڭلىغاندەك قىلغىنى بىلەن، مېنىڭ قىلىپ يۈرگەن كەپسىزلىكىمنى كۆرسە كۆلۈپ تېقىلىپ قالاتتى ھەم ئۆزىمۇ تۇيماي يەنە ماڭا قوشۇلاتتى.

مەن توققۇز ياشلارغا كىرگەندە مەھەللىمىزدىكى كەنت كومىتېتىغا بىر نەچچە مۇئەللىم كەلدى ھەمدە <<مەكتەپكە بالا خەتلەيمىز›› دەپ نەچچە كۈن ئۆيمۇ - ئۆي كىرىپ يۈرۈپ، مەن دېمەتلىك باللارنىڭ ھەممىسىنى كەنت كومىتېتىغا يىغىۋېلىپ، دەرس ئۆتۈشكە باشلىدى. ئۇ چاغلاردا بىزگە ئۇيغۇر تىلى بىلەن ھېساپلا ئۆتەتتى. مەندىن كىچىكلەرمۇ، بىر - ئىككى ياش چوڭلارمۇ بار بولۇپ، بىزنى ئىككى سىنىپقا بۆلۈپ ئۆچ مۇئەللىم نۆۋەتلىشىپ دەرس بېرىشكە باشلىدى. مەن سىنىپ بويىچە دەرسلەردە ھەممىدىن ياخشى ئىدىم.

شۇ جەرياندا كەنت كومىتېتىغا يېقىن بىر يەرگە مەكتەپ سېلىندى. يىل ئاتلاپ، ساۋادىمىزمۇ چىقىپ قالدى. خەت ساۋادى بولسا بەكلا ياخشى بولىدىكەن. باشتا مېنى مەكتەپكە خەتلەيدىغان چاغدا ئانام ‹‹ئوقۇماي ئېتىز ئىشلىرىغا ياردەملەشسۇن›› دەپ تۇرىۋالدى. بىراق دادام كوپېراتسىيە ھازىرقى كەنت كادىرلىرىنىڭ ھەمدە مۇئەللىملەرنىڭ ساۋاتلىق ئىكەنلىكىنى، ساۋاتلىق بولسا جىق ئىشلارنى قىلغىلى بولىدىغانلىقىنى، مېنىڭمۇ ياخشى ئوقۇپ كېيىنچە كەنت كادىرى بولىدىغانلىقىمنى، ئۇ چاغدا ئۆزلىرىدەك نامرات ئۆتمەيدىغانلىقىمنى ئېيتىپ ئانامنى قايىل قىلدى. گەپ شۇنداق بولدى، مەن ساۋاتلىق بولۇپ قالدىم. يېشىمىزمۇ چوڭىيىپ بارماقتا ئىدى. ئۈچ يىل ئوقۇدۇق. بۇ جەرياندا كەپسىزلىكىمنى تاشلىماقتا يوق، مەھەللىدىكى ئۈچىغا چىققان ئالىقاپقا ئايلاندىم.

تۆتىنچى يىللىقتا چىققان ۋاقتىمىزدا دادام ھاشاردىن كېلەلمەيدىغان، ئانام ئېتىز ئىشىدىن بوشىيالمايدىغان بولۇپ قالدى. ئىككى سىڭلىم بىلەن بەش قوي، بىر ئېشەككە قاراشمۇ ئانامنىڭ زىممىسىدە ئىدى. ئانام بىچارە يالغۇز يېتىشىپ بولالماي ھالىدىن كېتىپ باراتتى. شۇڭا مەكتەپتىن چىقىۋېلىپ ئۆيدە ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىغا ياردەملەشتىم. ئۇ ۋاقىتلار مائارىپنى ھازىرقىدەك چىڭ تۇتمايتتى. داداممۇ ‹‹ساۋادىڭ چىققاندىكىن بولدى›› دېدى. شۇنداق قىلىپ ئوقۇش ھاياتىم ئاخىرلاشتى.

ئون يەتتە ياش ۋاقتىلىرىم بولسا كېرەك، مەھەللىمىزدىكى نۇرنىسا ئىسىملىك بىر قىز كۆزۈمگە ئىسسىق كۆرۈنىدىغان بولۇپ قالدى. بۇ قىز كەنت سېكرېتارىمىزنىڭ قىزى بولۇپ، ئۇمۇ نەچچە يىل مەكتەپتە ئوقۇپ، كېيىن ‹‹گىلەم توقۇيدىكەنمەن›› دەپ مەكتەپتىن چىقىۋالغان ئىدى. ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمىزدا بەك بىلىنمەپتىكەن، لېكىن مەكتەپتىن چىققاندىن كېيىن يولدا ئۇچرىشىپ قالساقمۇ ئۇنىڭغا ئالاھىدە قارايدىغان، توغرىراقىنى دېگەندە، يۈرىكىم ئوك – تەتۈر سالىدىغان بولۇپ قالدى. يامان يېرى بۇ قىزنىڭ دادىسى بولمىش سېكرېتارىمىز ئانامغا دەسلەپ لايىق چىققان كىشى مىجىت ئاخۇن، يەدى سادىراخۇننىڭ كەنجى ئوغلى مىجىت شۇ ئىدى. مىجىت سېكرېتارنىڭ ئۈچ قىزى بار ئىدى. دادام ئانامنى تارتىۋالغاندىن كېيىن ئەلەمگە چىدىماي ئالغان خوتۇنى ئۇنىڭغا ئارقا – ئارقىدىن ئۈچ قىز تۇغۇپ بەرگەن بولۇپ، چوڭ قىزى زەينەپ مەندىن بىر ياش كىچىك، چوڭىدىن كېيىن يىل ئاتلىماي تۇغۇلغان ئىككىنچى قىزى نۇرنىسا مەندىن ئىككى ياش كىچىك ئىدى. ئەڭ كىچىكى ئىززەتنىسا نۇرنىسانىڭ سايىسىدەك، نەگىلا بارسا ئاچىسىنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپلا يۈرەتتى.

نۇرنىسا چىرايلىق ھەم شوخ قىز ئىدى، مېنى يىراقتىن كۆرسە ۋىلىلدە قىزىرىپ يەرگە قاراپ ئۆتۈپ كېتەتتى. مەنمۇ ئۇنى مېنى ياقتۇرىدۇ دەپ ئويلايتتىم، شۇنىڭ بىلەن كەچلىرى ئۇ سۇغا چىقىدىغان ئېرىق بويىدا ياكى ئەتىگەنلىكى ئوت ئالغىلى بارىدىغان ئېتىز يولىدا ئاتايىن ئۇنى ساقلاپ تۇراتتىم ھەمدە ئۇ كەلگەن ھامان ھېجىپ كۆزىنىڭ ئىچىگە قادىلىپ بىر قارىۋالغاندىن كېيىن، ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۆتۈپ كېتەتتىم. كېيىنچە جۈرئەتكە كېلىپ بىرەر ئېغىز چاقچاقمۇ قىلىپ قويىدىغان بولدۇم.

بىر كۈنى پۇرسەت پىشىپ يېتىلدى، دەپ ئويلىدۇممۇ، قاملاشتۇرۇپ سالامخەتتىن بىرنى يازدىم. شۇ زامانلاردا قەغەز – قەلەم دېگەن نېمىلەرمۇ بەكلا ئەتىۋارچىلىق ئىدى. ئوقۇۋاتقان چېغىمىزدىمۇ مۇئەللىمنىڭ بور بىلەن دوستىكا يېزىپ بەرگەنلىرىنى يەرگە جىجاپ يېزىپ ئۆگىنەتتۇق. دەپتەر – قەلەم دېگەن نەرسىلەرگە تەستە ئېرىشەتتۇق. ئۇنىمۇ شۇ ئەپەندىلەر ئاندا – ساندا تارقىتىپ بېرەتتى. ھازىر خەت يازاي دېگەندە نەدە دەپتەر – قەلەم دەيسىز. سىڭلىم پەزىلىيەنىڭ دەپتىرىنى ئوغۇرلاپ چىقىپ، شۇنىڭدىن ۋاراق ئاجرىتىپ خەت يازدىم. خەتنىڭ ئاخىرىدا ‹‹ئەگەر ماڭا كۆڭلىڭىز بولسا، ئەتە ناماز دېگەر ۋاقتى بىلەن ئۆيىڭىزنىڭ كەينىدىكى چوڭ ئۆرۈك تۈۋىگە چىقىڭ، شۇنىڭدا مەن سىزنى ماقۇل بوپتۇ دەپ بىلىمەن، ئەگەر چىقماي قالسىڭىز كۆڭلۈمنى قوبۇل قىلمايدىكەن، ماڭا كۆڭلى يوقكەن دەپ بىلىمەن، شۇنى ئۇنتۇپ قالماڭ، سىز بىلەن توي قىلىپ

قەدىناس ھەمراھلاردىن بولۇپ قالغۇم بار، سىزنى ساقلايمەن›› دەپ يازغان ئىدىم. پىلانىمدا، ئۇ ئوت ئالغىلى چىققاندا ئاستا تۇتقۇزۇپ قويۇپ كېتىپ قالارمەن دەپ ئويلىغان ئىدىم. بىراق ئۇ كۈنى ئوت ئالغىلى نۇرنىسا چىقماي، ئاچىسى زەينەپ چىقتى. بوپتۇ دەپ كەچ بولۇشىنى ساقلىدىم. ئەمما كەچتە سۈغىمۇ زەينەپ چىقتى، ئامالسىز ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈردۈم. بىر چاغ بولغاندا ھويلىدىن پوتلىسىنى ئېقىتىپ كىچىك سىڭىل ئىززەتنىسا چىقتى. كاللامغا بىر ئەقىل كەلدى. مەن ئىززەتنىسانى چاقىرىۋېلىپ، خەتنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزدۇم ۋە ھېچكىمگە كۆرسەتمەي نۇرنىسا ئاچىسىغا بېرىپ قويۇشىنى تاپىلاپ كىرگۈزىۋەتتىم. يولدا ماڭغاچ ئالەمچە تاتلىق خىياللارنى سۈرۈپ، تويۇمنى قىلىپ، نەچچە بالىنىڭ دادىسىمۇ بولۇپ كەتتىم تېخى. ئەتىكى ئىشلارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ، تولا ئويلاپ، نۇرنىسانىڭ ماڭا نېمە دەيدىغانلىقىنى خىيالەن كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، ھەر خىل قىياسلارنى قىلىپ دېگەندەك، بىر كېچىلىك ئۇيقۇمنى ھارام قىلىپ ئاران دېگەندە تاڭنى ئاتقۇزدۇم. ئادەتتە ‹‹ئۇھھۇ›› دەپ بولغىچە كەچ بولۇپ قالىدىغان كۈن بۈگۈن مۇشكۇل تەستە كەچ بولۇشقا بەل باغلىدىمۇ، كۈن قايرىلغىلى ئۇنايدىغاندەك قىلمايتتى. ۋاقىتمۇ بىزەڭلىك قىلىپ ھېچ ئالدىغا ماڭمايۋاتاتتى. ناماز دېگەرنىڭ كويىدا ئاسمانغا تولا قاش ئېتىپ، ئاخىرى كەچنىمۇ قىلدىم. خەتتە دەپ قويغىنىم بويىچە ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ كەينىدىكى چوڭ ئۆرۈكنىڭ تۈۋىگە چىقىپ ساقلاپ تۇردۇم. بىرەرسىنى كۆرۈپ قالمىدىكىن دەپ ئەنسىرىمىسەم تېخى، نۇرنىسانىڭ چىقمىغىنىغا قاراپ جىلە بولمىسام تېخى، ئىچىمدىكى ئالا – تويىلاڭلارنى بېسىقتۇرالماي تۇرغىنىمدا يېنىك شىۋىرلاپ يېنىمدا بىر گەۋدە پەيدا بولدى. نېمىسىنى دەيكى، بۇ گەۋدە نۇرنىسا ئەمەس، ئۇنىڭ ئاچىسى زەينەپ ئىدى. ئۇ ئاستا يېنىمغا كېلىپ ماڭا قاراپ پىسسىڭىدە كۈلدى. مەن نېمە بولغانلىقىنى ئاڭقىرالماي ھودۇقۇپ كەتتىم. مەن تېخى ئۇنى بىرەر ئىش بىلەن بۇ تەرەپلەرگە ئۆتكەن بولسا مېنى كۆرۈپ سالام قىلغۇسى كەلدى بولغاي، دەپ ئويلاپتىمەن. بىراق ئۇ تولۇمدىن توقماق چىققاندەك قىلىپ:

-كۆڭلى بار ئادەم بالدۇرراق گەپ قىلمامدۇ؟ ئۆيدىكىلەر بىرسىگە ماقۇللۇق بېرىپ بولدى. ئەمدى ئۇلارنى ئۆزىڭىز ياندۇرۇڭ ئەسكى، مېنىڭغۇ ئۇ بالىغا تەگكۈم يوقتى. باشتىراق ئەلچى كىرگۈزسىڭىزغۇ شۇ ئىشلارمۇ يوق..- دەپ ماڭا دۇمسايغاچ كۈلدى. مەن خاتا كۆرىۋالدىممۇ يا دەپ سىنچىلاپ قارىدىم. ئەمما خاتا ئەمەس ئىدى. ئالدىمدا ھەقىيقەتەن زەينەپ تۇراتتى. قورقۇپ كەتتىم، چېكەمدىن پۇررىدە تەر چىقىپ كەتتى.

-سىز... سىز نېمىنى دەۋاتىسىز؟ قا... قانداق گەپ بولۇپ كەتتى بۇ؟...

-ھېلىقى... سىز دېگەن گەپلەرچۇ؟... مەنغۇ خالايتتىم، شۇ سىز گەپ قىلماي...

-نې... نېمىنى خالايتتىڭىز؟ نېمانداق ئېغى بىلەن بېغى يوقلا بىر گەپلەرنى قىلىسىز زەينەپخان؟- دېدىم ئۇنىڭ كۈلكە يېغىپ تۇرغان كۆزلىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ.

-ماڭا يازغان خېتىڭىزنى ئوقۇدۇم. بەك... بەك...

-نې... نېمە بەك بەك؟ گېپىڭىزنى چۈشەنمىدىم مەن.

-شۇ... خىجىل بولىدىكەن ئادەم... مەنمۇ سىزدەك خەت يېزىپلا دەيمۇ يا كۆڭلۈمدىكىنى؟...

-خەت يېزىش كەتمەيدۇ، قانداق گەپ بولسا دەۋەرمەمسىز!- ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ كاللام قوچۇلۇپ كەتتى. گەپ كوچىلاش مەقسىتىدە شۇنداق دېدىم.

-شۇ... شۇ... بەك خۇش بولدۇم... دادام بىلەن ئانام نېم دەيدىكى ئۇنى بىلمەيمەن لېكىن...

زەينەپ پۈتىنلەي ئۆچىدا يەر جىجاپ قىزىرىپ تۇرۇپ شۇلارنى دېدى. مەن يەنىلا ئاڭقىرالمىدىم. ئەمما ئىشتىن چاتاق چىققانلىقىنى ئېنىق ئىدى. قايسى چاغدا ئېتىزلىقىمىزنىڭ يېنىدا ئۆيى بار ئەمتىكام مۇزدوز ھويلىسىدا ئۆتۈك مىخلاپ ئولتۇرۇپ ‹‹چوڭ قىزىڭنى بەرمىسەڭ كىچىكى قاش ئاتىدۇ›› دەپ ناخشا توۋلىغان ئىدى. بۇ گەپ قىزىق تۇيۇلۇپ، تالاي زامانغىچە ھەجىلەپ، كۈلۈپ يۈرگىنىم ئېسىمدە. بىراق، مېنىڭ ئىشلىرىم مۇنداق بولسا بولمايتتى. يەنە كېلىپ كىچىككىنە ئاتقان قاشىنىڭ چوڭىغا تېگىپ كەتكىنى نېمىسى ئەمدى؟

-بىر ئۆققىدەك گەپ قىلىسىڭىز پوككىدە چۈشۈپ ئۆلۈپ كېتەرسىزمۇ؟ يا نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىڭىزنى بىلگىلى بولمىدى. يا بىر گەپ قىلمايلا ئۆتۈپ كەتمىدىڭىز، غەلىتە قېلىقلىرىڭىز باركەن جۇمۇ! يا مېنى خاتا تونۇپ قالدىڭىزمۇ؟ مەن قاسىماخۇن تۈگىنىڭ ئوغلى ياسىن قاسىم بولمەن جۇمۇ!-دېدىم سەل تىرىكىپ.

-بىلىپ گەپ قىلىۋاتىمەنغۇ شۇ...- زەينەپ تېخىچە نازلىق ھىجىيىپ تۇراتتى. قارىغاندا ئۇ مېنى چاقچاق قىلىپ قەستەن گەپكە سېلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ قالغاندەك قىلاتتى.- تۈنۈگۈن ئاخشام ئىززەتنىسادىن خەت كىرگۈزۈپتىكەنسىز، ئوقۇپ بەك خۇش بولۇپ كەتتىم. شۇنىڭ بىلەن... خۇشلۇقتا بىر كېچە ئۇخلىماي خەتنى قۇچاقلاپ يېتىپ...خىيال سۈرۈپ چىقتىم... سىزنىمۇ بوش چاغلىغىلى...

-ئۇ... ئۇنداق ئەمەستۇ؟ مەن نەدە... سىزگە خەت كىرگۈزىمەن؟- دېدىم ھۇدۇقۇپ تۇرۇپ. تىلىم كالۋالىشىپ گەپكىمۇ كەلمەيتتى. راست گەپنى قىلسام قورققان ئىدىم. خىيالىمدىن كەچمىگەن ئىشلار ئاز قالدى. ئىززەتنىسا ئاچىسىغا بەرگەن خەتنى نۇرنىسادىن بۇرۇن زەينەپ كۆرۈپ قالدىمۇ يا؟ دەپ ئويلىۋۇم ئىچىمدە. ياكى، زەينەپ نۇرنىسانىڭ قولىدىن خەتنى تارتىۋېلىپ گەپنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالماقچىمىدۇ؟ چوقۇم بىر گەپ بار، يا بولمىسا ماۋۇ ئىككى جىن بىرلىشىپ مېنى سىناپ بېقىۋاتىدۇ. شۇلارنى ئويلاپ سەل ئۆزۈمگە كەلدىم.

-ۋېيەي، تولا ساختىپەزلىك قىلماڭە. تارتىنىش دېگەن بىز قىز باللارنىڭ ئىشى. كۆڭۈل ئىزھار قىلىپ خەت يېزىڭ دېسە بىر ئوبدان يازىسىز، ئەمدى ئېگە بولمايدىكەن كۆرۈڭ ھى ھى ھى...

-قىزىقچى بولۇپ قاپسىز جۇمۇ. مەكتەپتىن چىققاندىن بېرى قولۇمغا دەپتەر - قەلەم ئېلىپ باققىنىمنى ئۇقمايمەن. نەدە يۈرۈپ سىزگە خەت يازىمەن مەن؟ توۋا!...

قىز پەرۋايىمدا يوق دېگىنىمنى كۆرۈپ سەل ئېسىنى يىغدى. كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قادىلىپ تۇرۇپ:

-تولا چاقچاق قىلماڭە؟ ئىززەتنىسادىن كىرگۈزگەن خەتنى ‹‹مەن يازمىدىم›› دېمەيدىغانسىز؟ - دېدى.

تۇرۇپلا خىجىل بولۇپ كەتتىم. لېكىن زادى نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلمىسەم بولمايتتى. شۇڭا:

-ھە، ئىززەتنىسا خەتنى سىزگە بەردىما؟- دەپ سورىدىم.

-ھەئە،- دېدى زەينەپ ئەلەم بىلەن بېشىنى لىڭشىتىپ،- ‹‹ياسىن ئاكام بۇنى ساڭا بەردى›› دەپ ئەكىرىپتىكەن، ھويلىدا دادام بار ئىدى، كۆرۈپ قالغىلى تاس قالدى. ئاران دېگەندە قولىدىن ئېلىپ قوينۇمغا تىقىۋالدىم...

-قېنى شۇ خەت؟- دېدىم زەينىڭ گېپىنىڭ بىلگە تېپىپلا،- ئېلىڭە مەن بىر كۆرەي.

-نېمە دەيسىز؟- زەينەپ چەكچەيدى،- مەن سىزگە خەت يازمىدىم دېمەكچىما؟ بۇ قانداق ئىش ئەمسە؟ ئىززەتنىسا ماڭا يالغان گەپ قىلمىغاندۇ!؟

مەسىلە ئايدىڭ بولدى. ئىززەتنىسا دېگەن كۆك پوتلا نۇرنىساغا كىرگۈزگەن خەتنى چوڭ ئاچىسى زەينەپكە بېرىپ قويغان ئىدى. ئىسمىنى خاتا ئاڭلىۋالغانمىدۇ ياكى ‹‹قايسىسىغا بەرسەم ئوخشاش›› دەپ ئويلاپ

قالغانمىدۇ؟ كىچىك بالىنىڭ زادى كىچىكلىكى بار-دە! ھەي تۇۋا، قاراپ تۇرۇپ ئۆزۈمگە ئىش تاپتىمۇ ئەمدى؟ ئۆزۈمگىمۇ ئاز، ئەتىسىگىچە تەخىر قىلىپ، خەتنى نۇرنىساغا ئۆز قولۇم بىلەن بەرگەن بولسام مۇشۇ ئىش يوق.

-يا... ياق... مەن... شۇ ... خەتنى كۆرگۈم بار... يىرتىۋەتمەي ئەكىرىپ بەرگەنمىكىن دەپ... مەنمۇ شۇ ئۆيىڭىزدىكىلەردىن ئەنسىرەپ مىڭ مۇشەققەتتە كىرگۈزۈپ...

يۈزۈمنى قىلىن قىلىپ يالغان ئېيتتىم. زەينەپ سەل پەسكارىغا چۈشتى بولغاي، يېقىملىق كۈلۈمسىرەپ، پاختىلىق جىلتىكىسىنىڭ يانچۇقىدىكى خەتنى ئاستا چىقاردى.

-ياق، يىرتىۋەتمەپتۇ. مانا يانچۇقۇمدا بار...

ھاۋا ئۇنچە سوغۇق بولمىسىمۇ ئۇنىڭ قوللىرى تىترەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇ خەتنى ئېلىشى ھامان چاققانلىق بىلەن ‹‹كاپ›› قىلىپلا قولىدىن تارتىۋالدىم. ئۇ چۆچۈپ كەتتى ھەم ھەيران قالغان ھالدا دومسايدى:

-نېمە بۇلاڭچىدەك تارتىپ يۇلىدىغاندۇ؟ سىز ماڭا بەرگەندىكىن مېنىڭ بولدى ئۇ، مەن بەرگەندە ئاندىن ئالسىڭىز بولىدۇ ئەمدى...

ئۇنىڭ ماڭا ئەركىلەۋاتقانلىقىنى سەزدىم، بىراق، ئۇنى ئەركىسىگە قويسام بولمايتتى. كىچىك قىزنىغا كۆڭلۈم تۇرسا، چوڭنى قاش ئاتقۇزۇپ يۇرسەم قانداق بولىدۇ!؟ زەينەپنىڭ ئىپادىسىدىن قارىغاندا ئۇمۇ ماڭا خىيال تارتىپ قالغاندەك قىلاتتى. لېكىن بۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ھېلىمۇ باشقىلار بىلىپ بولغىچە يۈزلەشكىنىمىز ئوبدان بولدى. خۇدايىم بىر ساقلىدى. ياخشى يېرى، ماۋۇ قاپاق كاللام ئىشلەپ قېلىپ، بىر ئامالاپ خەتنى ئېلىۋالدىم. بولمىسا ‹‹خەتنى سىزگە يازمىغان›› دېسەم سەتچىلىكتىن بىرسى مەيدانغا چىقاتتى-دە، ئاچا - سىڭىل ئىككىلىسىگە سەت كۆرۈنۈپ قالاتتىم. ئەمدى ‹‹تۆگە كۆردۈڭمۇ؟›› دېسە ‹‹ياق›› دەپلا قۇتۇلىمەن. ‹‹خەت›› دېسە ‹‹نەدە؟› دەيدىغان گەپ، ئىسپاتى بولمىغاندىكىن ھېچنېمە قىلالمايدۇ، نىشان يەنىلا نۇرنىسا.

-ئەمدى قاراڭ،- دېدىم قولۇمنى ئىشقىلاپ ھىجىيىپ تۇرۇپ،- مەن... خەتنى سىزگە يازمىغان. باشقا بىر قىزغا يازغان خەت ئىدىم. بەرگىلى ۋاقىت چىقماي، يانچۇقۇمدا تۇرۇپ قاپتىكەن. كونىراپمۇ قاپتۇ، بۇ خەتنى تاشلىۋېتىپ، كۆڭلۈم چۈشكەن ئۇ قىزغا باشقىدىن خەت يازاي دەپ ئويلىغانتىم ئۆزۈممۇ. تۆنۈگۈن كەچ قاردىسام ئىززەتىنىسا ئىشىك ئالدىدا ئويناپ ئولتۇرۇپتىكەن. ‹‹ئويناڭ›› دەپ بەرگەن ئىدىم. ئۇقۇشماي سىزگە ئەكىرىپ بەرگەن چېغى. خاتا چۈشىنىپ قاپسىز، خاپا بولماڭ ھە!

بۇ گېپىم بىلەن زەينەپنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتتى. ئۇ بايىقىدىنمۇ بەك تىترەپ مۈشتىنى چىڭ تۈگدى.

-كاللىڭىزنىڭ سۈيى بارمۇ سىزنىڭ؟ خەتنى يېزىپسىز، ئۇكامدىن كىرگۈزۈپسىز، ئەمدى سىزگە يازمىغان دەيسىزغۇ؟ ماڭا كىرگۈزمىسىڭىز ئىززەتىنىسا بىكاردىنلا ماڭ بېرەمدۇ؟

-ئۇنى مەن نېمە بىلىمەن؟- دېدىم مەن قېتىمغا ئالماي،- ئاچىڭىزغا بېرىڭ دەپ مەن دېمىدىم ئىشقىلىپ. ‹‹ئويناڭ›› دەپ بەرسەم سىزگە ئەكىرىپ بېرىپتۇ. بۇنى مەندىن كۆرسىڭىز قانداق بولىدۇ؟ قىزىقكىنا سىز!؟- بىرەرسىنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇنىڭ يېنىدىن تىزراق كېتىشكە ئالدىراپ قالدىم،- نەدىكى بىر ئىشلارغا يولۇقىدىكەن دېسە...

-بۇ قانداق بولغىنى... ئىززەتىنىسا ماڭا...

ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ تۇرسام ھەم چۈشەنچە بەرسەم بولمايدىغاندەك تۇراتتى. كۆلكەم قىستاپ ئۆزۈمنى مىڭ تەسلىكتە تۇتۇپ تۇراتتىم. زەينەپنىڭ ئەلەملىك ئۈمچەيگەن چىرايىغا قارىغانسېرى كۆلگۈم كېلىپ كەتتى. شۇ تاپتىكى ھالىتى ھەم بايىقى ئىپادىسىدىنلا ئۇنىڭمۇ ماڭا كۆڭلى بارلىقىنى بىلىپ قالدىم. ئۇنىڭ ئالدىدا كۈلۈپ سالماسلىق ئۈچۈن كېتىشكە تەمشەلدىم.

-ھەي توختاڭە... چاقچاق قىلىپ ‹‹سىزگە يازمىدىم›› دەۋاتامسىز يا؟...

-خۇدا ھەققى، سىزگە يازمىدىم. نېمە دەپ بەرسەم ئىشەنمىدىغاندۇ ئەمدى!؟ مۇشۇ كەمنىڭ قىز باللىرى ئەرگە تەگكۈسى كېلىپ قالسا ئۆزىچىلا سۈۋۈنۈپ باقامدىغاندۇ، خۇدايا توۋا! ھەجەپ بىر...

شۇلارنى دەپ بولۇپ چوڭ چامداپ ئۇنىڭ يېنىدىن كەتتىم. ئىچىمدە چىداشقا قانچە تىرىشىپ تۇرساممۇ، قەدىمىمنى يۆتكىگەن ھامانلا پىخىلداش كۈلۈشنى باشلىغان ئىدىم. نەچچە قەدەم ئېلىشىمغا كەينىمدىن ئۇنىڭ پاڭڭىدە يىغلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى.

ئۇ زامانلاردا نېمىش قىلىدۇ ھازىرقىدەك بىر كىمنى ياقتۇرۇپ قالسىلا قاشاڭلىق قىلىپ كەينىگە كىرىۋېلىش، مۇھەببەتلىشىش دېگەنلەر، تولىسى ئاتا – ئانىلار يۈز كۆرۈشتۈرمەيلا توينى قىلىپ قوياتتى. مەن بولسام باشقا باللاردىن پەرقلىق ھالدا ھەممە ئىشتا قورقماس ھەم ئۆز بېشىمچى ئىدىم. كۆڭۈل ئىشىدىمۇ چوڭلاردىن بۇرۇن نىشانلاپ تۇرغىنىم شۇمدىكىن، ئىشقىلىپ نۇرنىسانى خالىغان ئىدىم، بىراق، قاق بىسمىللىسىدا ئىشلار قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن نەچچە كۈنگىچە ئۇلارنىڭ ئۆيىنى تىڭشاپ ئايلىنىپ يۈردۈم. نۇرنىسانىڭ يۈرۈش-تۇرۇشلىرى، ماڭا بولغان مۇئامىلىسىنى كۆزەتتىم، باشقىچە ئۆزگىرىش بولغاندەك قىلمايتتى. دېمەك، زەينەپ بىلەن بولغان ئىشنى ئۇ بىلمىدى دېگەن گەپ. ئەمما زەينەپتە ئەھۋال باشقىچە. ئۇ ماڭا تەتۈر قاراپ، ئۇدۇل كېلىپ قالساقمۇ سالام قىلماي يەر بېقىپ ئۆتۈپ كېتەتتى. قارىغاندا مەندىن بەكلا كۆڭلى ئاغرىغاندەك قىلاتتى. ھەممىدىن قىزىقى، شۇ كۈندىن باشلاپ ئىززەتنىسا مېنى كۆرسە ئالۋاستىنى كۆرگەندەك قورقۇپ قاچىدىغان، گەپ قىلساممۇ تامدەك تاتىرىپ، كۆزۈمگە تامنىڭ تۆشۈكىدەك تىكىلىپ قاراپلا تۇرىدىغان بولۇپ قالدى. بۇرۇنقىدەك ‹‹ئاكو›› دەپ ئەركىلەپ قويىدىغان، يەيدىغان بىر نەرسىلەرنى بەرسەم خۇشاللىق بىلەن ئالىدىغان، چۇرۇقلاپ سۆزلەپ، ۋىلىقلاپ كۈلىدىغان ئىشلىرىمۇ يوق بولغان ئىدى. قارىغاندا، زەينەپ ئىززەتنىسانىڭ خەتنى خاتا بەرگەن ئىشنى دەپ سىڭلىسىنى تازا دىكتاتۇرغا تارتقاندەك قىلاتتى. ئىشقىلىپ ئۆيلىسىمۇ كۈلكە قىستىغۇدەك قىزىق ئىشلار-دە!

ئارىدىن ھەپتە ئۆتۈپ، نۇرنىسادىن ئېشىپ قالغان ئاشۇ خەتنى ئېتىزغا ئوت ئالغىلى ماڭغان يېرىدە ئالدىنى توسۇپ نۇرنىساغا ئۆز قولۇم بىلەن بەردىم ۋە كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراپ كۆزۈمنى قىسىپ كۈلۈپ قويغاندىن كېيىن كېتىپ قالدىم. خەتنىڭ مەزمۇنى بىر، بىكىتكەن ئورۇن ئوخشاش، ئەمدى نۇرنىسا جاۋاپ بېرىۋەتسىلا ئىش پۈتەتتى. ئۇنىڭ ماڭا نېمە دەيدىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ، ئالدىنقى قېتىمقىدەك ناھايىتى ئۇزۇن بىر كېچىنى تەستە تاڭ ئاتقۇزدۇم. ئەتىسى نامازدېگەر ۋاقتى بىلەن ئالدىنقى قېتىم زەينەپ چىققان ئۆرۈك تۈۋىگە چىقسام ئىش باشقا، كۆرۈڭ ما ئىشنى! ئۆرۈك تۈۋىدە يىغلاپ كۆزلىرى قىزىرىپ ئىششىپ كەتكەن نۇرنىسا بىلەن ئاچچىقتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ، سامان يېگەن كالىدەك پۇشۇلدىغان ھالدا زەينەپ تۇراتتى. ئۇلارنى بۇ ھالدا كۆرۈپ مېڭەمدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. بىراق كەلگەن ئىكەنمەن، بېرىپ سالام بېرىشىم كېرەك، غىپلا تىكىۋېتىش مۇمكىن ئەمەستە. ئەمما نېمىمۇ دەرمەن؟!...

-ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم قىزلار،- دېدىم ئامال بار ئۆزۈمنى تەمكىن تۇتۇشقا تىرىشىپ،- بۇ يەردە تۇرۇپ قاپسىلەرغۇ؟

بىسمىللىسىدا دېگەن گېپىمنىڭ قاملاشماي قالغانلىقىنى شۇ گەپ ئېغىزىمدىن چىقىپ كېتىپ بولغاندا ئاندىن ھېس قىلدىم. بىراق ئۇنى دەپ بولغان ئىدىم.

-يۈزىنىڭ قېلىنلىقىنى!- دېدى زەينەپ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ تۇرۇپ كۆزۈمگە مىختەك قادىلىپ. ئۇ مېنى گەپتە كەتكۈزۈپ قويغان ھالەتتە قويۇپ بەرمەيتتى ئەلۋەتتە،- مۇشۇ يەردە كۆرۈشلى دەپ خەت يېزىپتىكەنلا، شۇڭا چىقىپ قالدۇق. باشقىراق يەردە تۇرساق بولاتتىكەندە ئەمەسە؟

-بولدى قىلە...- نۇرنىسا زائىپ بىر ئاۋازدا ئىڭرىغاندەك سۆزلىدى. ھەممىنى چۈشەندىم. ئاچا-سىڭىل ئىككىسى مۇشۇ ئىشنى دەپ ئۇرۇشۇپ قالغانلىقى ئېنىق ئىدى. ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟

-ھەي، سىز زادى قانداق نېمە؟ ھېلى ماڭا، ھېلى سىڭلىمغا خەت يېزىپ نېمە قىلماقچى زادى؟

-مەن... بۇ...

تىلىم كالۋالىشىپ، پۇت-قوللىرىم تىترەشكە باشلىدى. دۇنيادا مۇنداقمۇ سەتچىلىك بولىدىكەنغۇ تېخى. قانچە ئەسلىسەممۇ بۇنىڭدىن قېيىن بىرەر كۈننى بېشىمدىن ئۆتكۈزۈپ باققىنىمنى بىلمەيمەن.

-چۈشەندۈرۈڭە ياسىن، زادى قانداق ئىش بۇ؟...- نۇرنىسا شۇنداق دەپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىغا قاراپ يەنە جىم تۇرسام ياخشى بولمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتىم.

- بۇ مۇنداق گەپ،- دەپ سۆز باشلىدىم مەن زەينەپكە قاراپ،- ئەسلىدە نۇرنىساغا كۆڭلۈم بارئىدى، ئۇنىڭغا سالام خەت يازغان ھەم ئىززەتنىسادىن كىرگۈزۈپ بەرگەن ئىدىم. لېكىن ئىززەتنىسا خەتنى سىزگە بېرىپتۇ. سىز بۇنى بىلمەي مېنى خاتا چۈشىنىپ قاپسىز. كەچۈرۈڭ زەينەپخان، مېنىڭ سىڭلىڭىزغا ئۆيلەنگۈم بار، كۆڭلۈم چۈشكىنى سىز ئەمەس...

شۇ گەپنى دەپ بولغىچە بېشىمدا نەچچە تۈگمەن پىرقىرىدى. قىينالساممۇ ھەر ھالدا ئېنىق چۈشەنچە بەردىم. گەپلىرىمنى ئاڭلاپ زەينەپ سىڭلىسىغا يەۋەتكۇدەك سەت ئالايدى ۋە ماڭا ئوبدان بىر قارىۋېتىپ يەرگە ‹‹شالاققىدە›› بىرنى تۈكۈرگەندىن كېيىن كەينىگە بۇرۇلۇپلا كېتىپ قالدى. ئۇف، ھەر نېمە دېگەن بىلەن بۇ ئوڭايسىزلىقتىنمۇ ئۆتتۇم.

زەينەپ كەتتى، نۇرنىسا تېخىچىلا خىتىلداپ يىغلاپ، ئاچىسىنىڭ كەينىدىن قاراپ تۇراتتى.

-ئۇرۇشۇپ قالدىڭلارما؟- سورىدىم نۇرنىسادىن.

-ھەممىنى قىلغان سىز، نېمە بار ئىدى بىزنىڭ ئۆينىڭ ئەتراپىدا ئوغرىدەك تىمىسقىلاپ يۈرۈپ، ئاچام سىزنى كۆرۈپ قېلىپ كۆزىتىپ يۈرۈپتىكەن. ماڭا خەتنى بەرگىنىڭىزنىمۇ كۆرۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئارقامدىن بېرىپتۇ. قولۇمنى مورلاپ تۇرۇپ خەتنى تارتىۋالدى... ئۆتكەندە ئوتتۇراڭلاردا بولغان ئىشنى دەپ بەردى... ھەجەپمۇ بىر... دىققەت قىلسىڭىز نېمە بولىدۇ...

توۋا ماۋۇ قىزىقچىلىقنى. زەينەپنىڭ راستىنلا ئىچىگە ئېلىپ كېتىشىنى نەدىن بىلەي؟

-ئەمدى قانداق بولار؟

-نېمىسى قانداق بولىدۇ، ئاچام بۇ ئىشنى ئانامغا دەپ قويىدۇ. ئەمدى ئىش ئوخشىدى. مەن تۈگەشتىم...- نۇرنىسا شۇنداق دەپ يەنە يىغلاشقا باشلىدى. ئىش بۇ يەرگە يەتكەندە ئەمدى يېنىۋېلىشقا بولمايتتى. زەينەپ بۇنچىلىك ئاچچىقلىغان ئىكەن، بۇ ئىش تېرىلىپ كەتمەي قالمايدۇ. ئىشلار بەربىر شۇنداق بولىدىغان

بولغاندىكىن ئاخىرىغىچە چىڭ تۇرۇپ، چوقۇم نىشانغا يېتىش كېرەك. مەيلى ئىشلار قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر نۇرنىسانى ئالغىنىم ئالغان!

-نۇرنىسا، بىز قانداق قىلىمىز؟ ماڭا تېگىشكە ماقۇل بولارسىزمۇ؟

قېلىنلىقىمنى يەنە بىر قېتىم ئىشقا سالدىم.

-ۋاي توۋا بۇنى، ‹‹قاساپ ياغ قايغۇسىدا، ئۆچكە جان قايغۇسىدا›› دەپ، مەن ئۆيدە بولىدىغان جىدەلدىن قورقۇپ تۇرسام خىيالىڭىزدا يوق گەپ قىلىسىزغۇ؟...

-خاتىرجەم بولۇڭ،- دېدىم مەن ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ،- سىزلا ماقۇل دېسىڭىز مەن ئۆيۈڭلارغا ئەلچى كىرگۈزىمەن. ئۇ چاغدا ھېچكىم ھېچنېمە دېيەلمەيدۇ. قورقىشىڭىزنىڭمۇ ھاجىتى يوق.

-ھە...- نۇرنىسا كۆزلىرى ياش يۇقى ھالدا تاتلىققىنە كۈلدى،- شۇنداقمۇ بولارمۇ؟

مانا تاماشا، ئەتىسىدىن باشلاپ نۇرنىسا كۆزۈمدىن ئۇچۇپ كەتتى، زەينەپ بولسا بويىنىنى غازدەك سوزۇپ، يىراقتىن كېلىشىم بىلەنلا غىڭشىپ ناخشا توۋلاپ ‹‹قانداقكەنمەن›› دېگەندەك قاشلىرىنى ھىمىرىپ قاراپ تۇرىۋالىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ ئاز كەلگەندەك، ھازىرقى قېينانام، يەنى-نۇرنىسا، زەينەپلەرنىڭ ئانىسى ئىمانخاچام مېنى كۆرسىلا يەۋەتكۇدەك قاراپ، ئالىيدىغان بولۇۋالدى. دەل بىر ھەپتە شۇنداق ئۆتتى، بۇ بىر ھەپتىنىڭ ئۆتمىكى ماڭا شۇنچىلىك تەس تۇيۇلدىكى، بىر يىلمۇ بۇنچىۋالا تەستە ئۆتمەس دەپ ئويلاپ كەتتىم.ھەپتىدىن كېيىنكى بىر كۈنى نۇرنىسا چىرايى سۇلغۇن بىر ھالەتتە ئېتىزغا كېتىۋاتقىنىدا ئۇچراپ قالدى. ئەتراپقا بىر قارىۋېتىپ ئادەم يوقلۇقىغا كۆزۈم يەتكەندە ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇدۇم. ئەمما ئۇ مەندىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، مىڭىشقا ئالدىرىدى. ئۇنى قىيىن ئەھۋالدا قويماسلىق كېتىشىگە يول قويدۇم. ھەمدە كەينىگە چۈشۈپ ئېتىزغىچە باردىم. كۆزىگە كىرىۋېلىش ئارقىلىق شۇلارنى بىلدىمكى، زەينەپ ئارىدا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى ئانىسىغا دەپتۇ ھەمدە سىڭلىسىنى بولۇشىغا چېقىشتۇرۇپ، مەن بىلەن ئىچ-پەش تارتىشىپ يۈرگەن قاتارغا چىقىرىپ بوپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلىغان جانابىي قېينانام ئىمانخاچام نۇرنىسانى بىر ھارغۇچە تىللاپ، ھەپتىگىچىغە ئۆيگە سولاپ قويۇپ، يەيدىغان - ئىچىدىغىنىنى ئەكىرىپ بېرىپ بېقىپتۇ. ئۆيدىكى ئىشقا يارايدىغان بىرسى بىكارلىق يەپ - ئىچىپ ياتقىنى بىلەن، ئېتىز ۋە ئۆي ئىشىغا يېتىشىپ بولالمىغان قېينانام ئاخىرى نۇرنىسانى يەنە بىر پەدە دۇشكەلىگەندىن كېيىن، سولاپ قويغان ئۆيدىن چىقىرىۋېتىپتۇ ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىن مەن بىلەن ئالاقە قىلماسلىق، ئۇدۇل كېلىپ قالساقمۇ سالاملاشماسلىق، ئۇچرىشىپ قېلىپ گەپ قىلغۇدەك بولسام يۈزۈمگە تۈكۈرۈپ ھەيدىۋېتىش توغرىلىق سۆزلەپ قۇلىقىغا قۇيۇۋېتىپتۇ. نۇرنىسا سىرتقا چىققۇدەك بولسىلا ھەر ۋاقىت ئۇنىڭ كەينىدە بىرەر كۆز بولۇشى مۇمكىن ئىكەن. ئەگەر مەن بىلەن كۆرۈشكىنىنى بىرەرسى كۆرۈپ قالغۇدەكلا بولسا ئانىسىدىن دەشنام يېيىشىدىن قورقىدىكەن. شۇڭا بايا ماڭا قارىماي ئۆتۈپ كەتكىنىمىش. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ بەكلا ھەيران قالدىم. ئالدىمدا تولىمۇ قىيىن بىر داۋان بارلىقىنى ھېس قىلدىم. نۇرنىسامۇ شۇلارنى دەۋېتىپ يامغۇردەك تۆكۈلۈپلا كەتتى. ئۇنىڭ ماڭا قىيالماسلىق بىلەن باققان ئۆياتچان كۆزلىرى ئۇنىڭمۇ ماڭا كۆڭلى بارلىقىنى سۆزلەپ تۇراتتى. مەن ئۇنىڭغا تەسەللىي بەردىم ھەمدە قانداقلا قىلسام قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىدىغانلىقىمنى، تاغنى تالقان، چۆلنى بوستان قىلىدىغان شەرتلىرى بولسىمۇ ئىمانخاچام ۋە مجىتاخۇنكاملارنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ، يۇرتتا كاتتا ئاش تارتىپ توي قىلىدىغانلىقىمىزنى دېدىم. گەرچە بۇلار پەقەت ئارزۇ بولۇپ، ئىشقا ئېشىش ئاشماسلىقى ھازىرچە قاراڭغۇ بولسىمۇ نۇرنىسا گەپلىرىمنى ئاڭلاپ تېخىمۇ جانلىنىپ كەتتى. مەن ئەھدىمىزدە چىڭ تۇرۇش، ئانىسىنىڭ ئانچىكى قۇرقۇتقانلىرى بىلەن ئىرادىسىدىن تەۋرىنىپ قالماسلىق، كەلگۈسىدىكى بەختلىك ئائىلىمىز ئۈچۈن مەن بىلەن بىللە ئازراق جاپاغا بەرداشلىق بېرىش، تويىمىزنى قىلىۋالساقلا ھەممە

ئىشىنىڭ ياخشى بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى تەسىرلەندۇرۇپ بايىقىدىنمۇ بەكرەك يىغلىتىۋەتتىم. ئۇنىڭ ئاغزىدىن <<ماقۇل>> جاۋابىنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن كۆڭلۈم سەلگىنە بولسىمۇ تىندى. شۇنچىلىك بولسىمۇ كۆرۈشكىدەك پۇرسەت چىققىنىغا خۇش بولۇپ، ئۇنىڭ ئىشلىرىنى قىلىشىپ بېرىپ بىردەمدىلا تۈگۈتىۋەتتىم ھەمدە ئۆيگە يولغا سېلىپ قويۇپ، ئۆيگە بېرىپلا ئاتا - ئانامغا ئەھۋالنى ئېيتىپ، نۇرنساغا ئەلچى كىرگۈزۈشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ يۈرۈپ كەتتىم.

ئاتا-ئانام نۇرنىسا ھەققىدىكى گەپلىرىمنى كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ئولتۇرۇپ ئاڭلىدى. ئاڭلىغاندىمۇ ھەر بىر گېپىمنى يادلاپ ئېيتىپ بېرەلىگۈدەك بىر ھالەتتە زەڭ سېلىپ ئاڭلىدى. دادام بىر ھازا ئولتۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن تۈيۈقسىز يوتىلىرىغا شاپىلاقلاپ كۈلۈپ كەتتى ۋە:

-يارايسەن بالام، داداڭنى تارتىپسەن يىگىتىم. ياش چاغلىرىمىزدا مىجىتاخۇن بىلەن ئاناڭنى تالىشىپ قېلىۋىدۇق. ئەمدى سەن مىجىتاخۇننىڭ قىزىنى كۆندۈرىۋالغان بولساڭ، بۇمۇ بولغىنى. بىر ئېغىز گەپ-ئاغزىڭدىن چىققانىنى ئېلىپ بېرىمەن،- دېدى. بىراق ئانام ئېغىر ئۇھ تارتىپ قويۇپ قازناق ئۆيگە كىرىپ كەتتى. گەپ شۇ يەرگە خۇلاسىلاندىكى- دادام قوشۇلغان ئىشقا ئانامنىڭ ‹‹ياق›› دېيىشى يوق گەپ ئىدى.

ئۆيدىكىلەرنىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىشى ئاسانغا توختىغىنى بىلەن ئۇلارنىڭ ئەندىشىسى بار ئىدى. ئەگەر مۇھتەرەم سىكرىتارىمىز ياش چاغلىرىدىكى ئاداۋەتنى غەلۋىردە سۈزۈپ چىقىپ، قىزىنى ماڭا بەرمەيدىغان قاتارغا چىقسا قانداق قىلغۇلۇق؟ بۇ ئەلۋەتتە دادامنىڭ ئەندىشىسى ئىدى. شۇڭا نۇرنساغا بولغان ‹‹تەربىيە›› نەچچە ھەسسە كۈچەيتىشكە توغرا كەلدى. دېيىشىۋالغىنىمىز بويىچە شام ۋاقتى بىلەن مەھەللىمىزدىكى كۆل بويىدا، چۈش مەزگىلىدە ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ كەينىدىكى چوڭ ئۆرۈك تۈۋىدە كۆرۈشۈپ كېلىۋاتاتتۇق. چوڭ ئۆرۈك تۈۋى غىچچىدە ماندالار غۇژمەكلىشىپ ئۆسۈپ كەتكەن ئالۋاستى ئۆڭكۈرىدەك قورقۇنچلۇق بولۇپ، قارىماققا راستىنلا ئالۋاستى ئۆڭكۈرىگە ئوخشاپ كەتكەچكە ئادەمنى سۈر باساتتى. يېنىدىن ئۆتكەنلەرمۇ ئايەت ئوقۇپ ‹‹سۇف، كۈچ›› لىگەچ تىترەپ تۇرۇپ ئاران ئۆتەتتى. شۇڭا، زورۇرنىڭ زەخمىتى بولمىسا بۇ يەرلەرگە ئانچە بىر كىم كەلمەيتتى. مەن نۇرنساغا يازغان خەتكە سوغۇق مېھمان بولۇپ زەينەپ، ئارقىدىن كۆزلىرىنى قىزارتىپ نۇرنسا چىققىنى بىلەن باشقا قىزلار بولسا مەندىن ۋاز كەچسە كېچەتتىكى، بۇ يەرگە ھەرگىز كەلمەيتتى. بىراق نۇرنسا بىلەن زەينەپ كىچىكىدىن بۇ ماندالىقنىڭ ئەتراپىدا ئويناپ چوڭ بولغاچقا ئانچە قورقۇپمۇ كەتمەيتتى. نۇرنسانى ‹‹بۇ يەرگە ھېچكىم كەلمەيدۇ›› دەپ مۇشۇ يەردە كۆرۈشۈشكە ماقۇل قىلغان ئىدىم.

ئەلچى كىرگۈزۈش ئىشىدا يۇقۇرقى ئەندىشىلەرنى نۇرنساغا دەپ ئۆتمەي بولمايتتى. شۇڭا بىر كۈنى نۇرنسانى ماندالىقنىڭ ئىچكىرىسىگە تارتىپ تۇرۇپ، ياش ۋاقتىلىرىدا ئاتا - ئانامنىڭ ۋە مىجىت سىكرىدتارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ بەردىم. ئۇ گەپلىرىمنى ئاڭلاپ كۈلۈپ تېلىقىپ قالدى. ‹‹توۋا!...›› دەيتتى ئۇ بەزى گەپلەرگە ئەقلى يەتمەي ھەيران بولۇپ. شۇنداق قىلىپ ئەھدىنى چىڭ قىلىش، قانداقلا ئىش بولسىمۇ ۋەدىگە خىلاپلىق قىلماسلىق توغرىسىدا تەربىيەنى يەنە بىر ھەسسە تولغاپ تۇرۇپ چىڭىتتىمدە، مەڭزىگە بىرنى سۆيۈپ يولغا سېلىپ قويدۇم.

كەچلىكى ئاتا - ئانام ۋە مەھەللە مەسچىتىنىڭ ئىمامىنى ئېلىپ مىجىتاخۇن سىكرىدتار، يەنى ھازىرقى قېيناتامنىڭ ئالدىغا ئەلچىلىككە كىرىپ كەتتى. يۈرىتىمىزنىڭ قائىدىسە قىز سوراپ كىرگەندە ئوغۇل بىللە ئېلىپ بېرىلمايدىغان بولغاچقا كۆزۈمنى تۆت قىلىپ ئىشىكىمىز ئالدىدا ساقلاشقا توغرا كەلدى. ئالاھەزەل، بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەندە ئەگۈن دىرىقشىپ ئېچىلىپ، دادام بىلەن ئانام كىرىپ كەلدى. ئىمام ئاخۇنۇمنى يولدىنلا ئۇزىتىپ قويغان بولسا كېرەك، ئۇ كۆرۈنمەيتتى. دادامنىڭ ئېغىزدىغا قاراپ نېمىندۇر دېيىشىنى ئۈمىد قىلىپ تۇراتتىم. ئۇلارنىڭ قىز سوراقتا نېمە دەپ جاۋاپ بەرگىنىنى بىلىشكە ئالدىرايتتىم.

بىراق، دادام گەپ - سۆز قىلماستىن ئەگۈننى ئەتتى ۋە ئانامنىڭ كەينىدىن ئۆيگە كىرىپ كەتتى. تىت - تىتلىق ئىچىدە ئۇلارغا ئەگىشىپ ئۆيگە كىردىم. كىرىسىن چىراقنىڭ يورۇقىدا ئۇلارنىڭ چىرايىدىن يېغىپ تۇرغان خاپىچىلىقنى كۆرۈپ يۈرىكىم ئاغرىغاندەك بولدى. كۆڭلۈم تۇيغان ئىدى، باشتىلا مۇشۇنداق سوغۇق داستىخان بىلەن ئۇزاپ قالدىغانلىقنى ئاتا - ئانامنۇ پەملىگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ كۆڭلىنىڭ يېرىم بولغىنىنى كۆرۈپ مەنمۇ چىدىمىدىم.

-قانداق قىلىمىز بالام؟ ‹‹نۇرنىساخاننىڭ بېشى باغلاقلىق، خاپا بولۇشمىسىلا›› دەپ يولغا سالدى. قانچە گەپ قىلىپ باقسامۇ ئېرىيدىغاندەك ئەمەس،- دېدى ئانام ئۇھ تارتىپ قويۇپ.

-يوق گەپ،- دېدى دادام شاپاق دوپپىسىنى تىزىغا كەيدۇرۇپ قويۇپ،- قىزىغا سۆز سالدۇرۇپ قويغان بىرەرسى بولسا ھېلىغىچە ئىس - بۇسىنى پۇرىماي قالارمىدۇق؟ ئۇلارنىڭزە، قىزىنى بىزگە بەرگۈسى كەلمىدى. ئاداۋىتى ھەجەپ يامان تازىكىنا بۇ! قارا بالام، ئوغۇل بالا دېگەن قىلىمەن دەپ نىيەت قىلغان ئىشنى چوقۇم قىلىشى كېرەك. ئات بېشىدەك ئالتۇن كەتسىمۇ كۆڭلۈك چۈشكەننى چوقۇم ئېپ بېرىمەن،- دادام پەخىرلىنىپ تۇرۇپ مەيدىسىگە مۇشتىلىدى،- مېنىڭ ئوغلۇم مەن قىلغاننى قىلالمىسا بۇنداق بالىنى ‹‹مەن تاپتىم›› دەپ يۈرەلمەيمەن جۇمۇ! قاراپ تۇر، نۇرنىسەكنى ئاشۇ مجىتەكنىڭ قولىدىن يۇلۇپ ئالىمىز!

ھەممىمىز تەڭلا كۈلۈشۈپ كەتتۇق.

ئىش ئوخشىدى. ئەلچىلىك سۇغا چىلاشقان كۈننىڭ ئەتىسىدىن باشلاپ نۇرنىسا يەنە قۇدۇقتا چۈشكەن تاشتەكلا يوقاپ كەتتى. ئۆينىڭ ئەتراپىنى ئەگىپ يۈرۈشلەر، ئىززەتنىسادىن سوراپ سۈرۈشتە قىلىشلار، ئىمانخاچامغا خۇشامەت قىلىپ ھەجىيىپ، سۆۋۈنۈشلار بىكارغا كەتتى. زەينەپ بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىشتىن قاچقانسېرى دائىملا شۇ كۆرۈپ قالاتتى. ئاندىن زەھەردەك ئاچچىق، ھىڭدەك سېسىق گەپلىرى بىلەن چېقىۋېلىپ، ئۆزىچە قاقاقلاپ كۈلۈپ قويۇپ ئۆتۈپ كېتەتتى. ‹‹خەپ›› دەيتتىم ئىچىمدە. نۇرنىسانىڭ بىرەر خەۋىرىنى بەرگەن بولسا دەسسەپ مىجىۋېتىپ ئۆتۈپ كەتسىمۇ مەيلى دەيتتىم-دە!

نۇرنىسا يوقاپ كېتىپ ئون كۈن بولاي دېگەندە مەھەللە مەسچىتىنىڭ ئىمامىنىڭ ئايالى بۇساره خېنىم ئانامغا ‹‹مجىتاخۇنلارنىڭ قىزى نۇرنىساخاننى بىزنىڭ چوڭ ئوغۇلغا بەرگۈسى باركەنمىش، شۇ توغرىلىق گەپ پۇرىتىپتۇ. نۇرنىساخان سىلەرنىڭ ئوغۇل كۆز سالغان قىز بولغاچقا بىز ئارتۇق بىر نەرسە دېمىدۇق. قالغىنىنى بىر مەسلىھەتلىشەرمىز›› دەپتۇدەك. كۆرۈڭ ما ئىشنى. ‹‹ئىگىلەپ قويغان ئادەم بار›› دەپ بىزگە بەرمەيدىكەنۇ، ئىمامنىڭ ئوغلىغا ئۆزى خىرىدارلىق قىلىپ بارىدىكەن. بۇ گەپنى ئاڭلاپ نىرۋام قىرىق گەز ئۆرلىدى. ھېلىمۇ ياخشى دادام توسىۋالدى، بولمىسا ياشلىقىمغا ئېلىپ، بىرەر ئىش چىقىرىپ قويغىلى تاس - تاماس قالاتتىم. خەيرىيەت، ئىشلار شۇنداق بولدى. ھەر نېمە دېسەممۇ ئاۋال نۇرنىسا بىلەن بىر كۆرۈشۈپ، ئاندىن كېيىنكى قەدەمنى بېسىشىم كېرەك ئىدى. دادامۇ ئانامنى تارتىۋالغان چاغدىكى ئىشلىرىنى سۆزلەپ، كاللا ئىشلىتىش، ئەقىل بىلەن ئىش قىلىش توغرىلىق جىق تەربىيە قىلدى. بۇنداق چاغلاردا ئانام ھېچنېمە دېمەي كۈلۈپلا قوياتتى.دادامنىڭ دېيىشىچە قانچە ئاچچىقىم كەلگەن بولسىمۇ مجىتاخۇن سىكرىتارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويسام بولماسمىش. خۇدايىم نىسىپلا قىلسا ئۇ ماڭا قېيناتا بولارمىش، باشتىنلا كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ قالسام قانچە ياخشچاق بولغىنىم بىلەنمۇ ئالدىدا ئۆمۈرۋايەت ياخشى بولالماسمىشمەن.

ئەمما، ئىش پىلانغا باقمىدى. مەن سەت كۆرۈنۈپ قالماي دېسەممۇ سەت كۆرۈنىدىغان ئىش ئاخىرى يۈز بەردى. نۇرنىسانى بۇ قەدەر قاپ يۈرەك دەپ ئويلىمىغان ئىدىم. كۈتۈلمىگەن بىر ئىشى بىلەن ئۇ ئاتا - ئانامنى، مېنى ۋە ئۆيدىكىلەرنى ھەيران قالدۇردى.

بىر كۈنى ئەتىگەندە ئانام ئەتكەن ئۈماچقا ناشتىلىقتا ئولتۇرساق ئىمانخاچام پايپاسلاپ ئىشىكتىن ئۇسۇپلا كىردى ۋە ھاسىراپ تۇرۇپ تىللاشقا باشلىدى:

-ھۇ تېگى پەس ھاراملىق! بىزدە نېمە ئۆچۈڭ بار ئىدى ھە سـەنلەرنىڭ؟ قىزىمنى نېمە قىلدىڭ ھارمى؟ گەپ قىله شۇم! نۇرنىسانىڭ دېگەنلىرى راستمۇ؟ گەپ قىل دەيمەن تىلىڭنى ئېشەك دەسسـۇەتتىمۇ ھارامدىن بولغان؟!

ئىمانخاچامنىڭ گەپلىرىنىڭ بىرىنى چۈشەنگەن بولسام ئۆلەي! نۇرنىسانىڭ ئىمانخاچامغا نېمە دېگەنلىكىنى ئاللا - بىللا بىلمەيتتىم. بۇ خوتۇننىڭ ئۆندەرەپ كىرىپلا ئادەم تىللىشىنىڭ سـەۋەبىنى بىلمىسـەممۇ، ئىشـقىلىپ بەكلا ئاچچىقىم كەلدى. قىزىنى ئالاي دەپ ئويلىغىنىم راسـت، لېكىن، تېخى بىر نېمە قىلغۇدەك بولمىغان تۇرسام، نېمىسگە نېمە يەتمەي چىچقاق موزايدەك يۈگرەپ كىرىپلا ئادەم تىللايدۇ؟

-نېمە بولدىلا ئىمانخان؟،- دېدى ئانام مەن بىر نېمە دەي دەپ ئېغىزىمنى ئۆمەللەپ بولغىچە ئالدىراپ ئورنىدىن تۇرۇپ،- توخو پوق يېمەسـتە يىقىلىپ - قوپوپ كىرىپلا تىللاپ كەتكىدەك نېمە ئىش بوپ كەتتى زادى؟ بىر چىرايلىق ئېتى بار بالىنى ‹‹ھاراملىق›› دەپ چاقىرماي ئېتىنى چاقىرسىلا مۇندا، يامان بولىدۇ...

-ئېتى بولامدۇ، ئېشـكى بولامدۇ، ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ كارىم يوق. ماۋۇ مايماق تاز،- ماڭا قولىنى شـىلتىدى ئىمانخاچام ئېغىزىدىن تۈكرۈك چاچرىتىپ تۇرۇپ،- سـىلىنىڭ مونو قوتۇر ئۆچكىلىرى قىزىمنىڭ نومۇسـىغا تېگىپتۇ. بىز بۇ مەھەللىدە يۈزىمىزنى كۆتۈرۈپ يۈرىمىزمۇ، يۈرمەيمىزمۇ ھە؟ خۇدادىن قورقماي قىلىپ يۈرگەن ئىشنى كۆرمەمدىغان! ۋاي مەن ئۆلەي! خوشنا ئولتۇرغاننىڭ سازايىمۇ بۇ؟! ۋاي ئۆلدۈم توغقانلار...

ئىمانخاچام شـۇنداق دەپلا پۇتۇن ئۆيىنى بېشـىغا كېيىپ يىغلىغىلى تۇردى. ئۇنىڭ خۇددى دادىسـى ئۆلگەندەك ھازا ئېچىپ يىغلىغىنىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم. ئەلۋەتتە، دادام بىلەن ئانامنىڭ قورقۇنچىمۇ مېنىڭكىدىن كەم ئەمەس ئىدى. ھەممىدىن يامان بولغىنى، ئىمانخاچامنىڭ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلىغان خۇلۇم - خوشـنىلار ئۆيگە بىر - بىرلەپ يىغىلغىلى تۇردى. سەۋەبىنى ھېچكىم بىلمىگەن بۇ يىغا ئۆيگە ئۇلۇغ - ئۇششاق خولۇم - خوشـنىلارنى تامامى يىغىپ بولغان بولۇپ، بەئەينى كەنتە كومىتېتىغا مەجلىس ئاڭلىغىلى يىغىلغان ئەزالاردەك قاتارىسىغا تىزىلىشىپ تۇرۇپ كەتكەن ئىدى. ئانام بىچارە كىرگەنلەرنى تۆرگە باشلاپ ئاۋارە، دادام بولسا ئەرلەر بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپ، ئەھۋال سوراپ ئۈلگۈرۈپ بولالماي قالغان ئىدى. ئىمانخاچام كۆزىنى يۇمۇۋېلىپ ئۆزىنى كاچاتلاپ بىر ھازا يىغلىغاندىن كېيىن جىم بولدى. ئۇ كۆزىنى ئېچىپ ئەتراپىغا قاراپ خوشنىلارنىڭ ھەممىسىنى يېنىدا كۆردى ۋە چۆچۈپ كەتتى. ئابايدىن بىرى تارتقۇشلاپ، ئەھۋال سوراپ، يىغىسىنى بەزلەپ، تەسەللىي بېرىپ، يىغىسىنىڭ سەۋەبىنى سوراپ ھېچ جاۋاپ ئالالمىغان خوشنىلار ‹‹بىردەم يىغلىۋالسا بېسىقىپ قالار›› دېدىمۇ، ئۇنى رايىغا قويۇپ بەرگەن ئىدى. ئۇ يىغىدىن توختاپ كۆزىنى ئاچقاندىن كېيىن ئەتراپىدىكىلەرگە ھەيرانلىق بىلەن قاراپ ئولتۇرۇپ كەتتى، ئاندىن يەنە ئۆندەرەپلا ئورنىدىن تۇرۇپ ھېچكىمگە خوشـمۇ دېمەي، تەرىتى قىسـتاپ بولالمىغان ئادەم ھاجەتخانىغا چاپقاندەك ئالدىراشـلا چىقىپ كەتتى. ئۆي ئىچىدىكىلەرنىڭ بەزىلىرى ئۇنىڭ بۇ قىلىقىغا قاراپ پىخىلدىشـىپ كۈلۈشـسـە، بەزىلىرى ھەيرانلىقتىن كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ بىردە ئىمانخاچام چىقىپ كەتكەن ئىشىككە، بىردە دادام بىلەن ئانامغا قارايتتى.

دادام خوشنىلارنى ئۇزىتىپ قويۇپ، مىجىتاخۇن سىكرىتارلارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن، بىر چاغدا كۆزلىرى قان قۇيغاندەك قىزىرىپ، مۇشـتىنى چىڭ تۈگۈۋالغان دادام خۇددى ھازىرلا ئۇرۇۋېتىدىغاندەك بىر ئەلپازدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى، ئاندىن ئالدىمغا دېۋەيلەپ كەلگىنىچە سوراققا چۈشتى:

-گەپ قىلە خۇمسى! مەن سېنى ئوغۇل بالا دەپ باقمىدىممۇ؟ ئالمەن دېگىنىڭنى ئېلىپ بېرىمەن دېدىم، يۈزۈم سورۇن بولسىمۇ، خەقنىڭ ئالدىدا سارغايسامۇ چوقۇم ئالمەن دېگىنىڭنى ئېلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلدىم. «ئېلىپ بەرمەيمەن» دېسەمغۇ شۇنداق قىلساڭ، «ئېلىپ بېرەي» دەپ تۇرسامۇ يەنە يۈزۈمگە پوق سۈركەپ يۈردۈڭما نىجىس؟! ئاۋۇلارنىڭ ئالدىدا مېنى ئۆلسۇن دېدىڭمۇ ئىتنىڭ بالىسى؟!...

-ۋاي نېمە بولدىلا بىر دەمدىلا، قانجۇق ئىت تالىۋالمىغاندۇ سىلىنى؟- دېدى ئانام جىددىيلىشىپ دادامنىڭ بىلىكىدىن تارتقۇشلاپ،- گەپ بولسا چىرايلىق دېمەمدىلا بالىنى قورقۇتماي...

-قايسى قىلغان چىرايلىق ئىشىغا چىرايلىق گەپ قىلىدىكەنمەن ھە؟ چىرايلىق گەپ قىلغۇدەك ئىش قىپتىمۇ، ئۆزىدىن بىر سوراپ باقە ئەتىۋارلىق ئوغلۇڭنىڭ!

توۋا! بۇگۈن جىمى ئىنسانلارغا كىسەل تەگدىمۇ نېمە؟ بىرسى ھېچگەپتىن - ھېچگەپ يوقلا ئۆندەرەپ كىرىپ ئوك - تەتۈر تىللاپ، يىغلاپ، ئۆزىنى ئۇرۇپ كەتسە، يەنە بىرى ئۇخلاپ جۆيلىگەندەك بىكاردىنلا ئادەم تىللىسا، مەن زادى نېمىش قىلدىم بۇنچە قىلغۇدەك؟ كاشكى، گۇناھىمدىن كىچىككىنە دەپ بېرىپ ئۇرۇپ مىجىۋەتسىمۇ مەيلىتىغۇ!

-ۋاي جېنىم دادا، ھېلىمۇ شۇ نېمىش بولغىنىنى دەپ بېرىپراق ئاندىن تىللىغىلى تۇرغان بولساڭ! مەن ھېچنېمىنى بىلمىسەم، ئۇنداق، ھەممىڭلار «قۇرسىقىمدىكىنى تاپ» دەپ تۇرىۋالساڭلار مەن قانداق قىلىمەن؟

-ھەي، ئاۋۇلارنى ئەيۋەشكە كەلتۈرۈپ، ئالداپ - شىلاپ قىزنى كىلىن قىلىپ كۆچۈرۈپ كىرىۋالغىچە قىسىپ تۇرساڭ بولماسمىدى؟،- دېدى دادام قوللىرىنى شىلتىپ، دومبا - چۆگۈندەك قايناپ سۆزلەپ،- نېمە نومۇس ھە ئويلاپ باقىنا!؟ ئىست، ئىست! ياش چاغلىرىمىزدىكى ئىشلارنى «شۇنداق قىلسۇن» دەپ ئېيتىپ بەردى دەپ قالدىڭما ئەقلى يوق توخو پوقى؟ ھەي، ئۇ دېگەن قاي زامان، ھازىر دېگەن قاي زامان؟ قىزنى بەرمىسە نومۇسىغا تېگىدىغان گەپ بارمىكەن ھەي دەلتە؟ ئاشۇ شۇ قىز بالىغىمۇ مىڭ لەنەت! ھەر قانچە تەگكىسى كېلىپ كەتسىمۇ ئوغۇل بالىغا ئۆزىنى تۇتقۇزامدۇ دەيمەندە ئىست!...

دادام ساقىلىنى يۇلغىدەك بولۇپ سىقىمداپ كەتتى، جان ئاچچىقىدا سۆزلىگەن بولغاچقا ئېغىزىدىن چاچرىغان تۈكرۈكلىرى ساقىلىغا چۈشەتتى. نېمە ئىش بولغىنىنى سەل - پەل ئىلغا قىلغاندەك بولدۇم. دېمەك... توختا، يا ماۋۇ خەق «قىزىمىزغا چېقىلدى» دەپ ماڭا تۆھمەت قىلماقچى، ياكى بولمىسا نۇرنىسا ئۆيدىكىلەرگە يالغان ئېيتىپ، شاپاققا پوقنى ئۈستى.

-دادا، توختا دادا! ئېنىقراق دەپ بەرگىنە ئوبدان دادا، ئاۋۇ ئادەمنىڭ سەتلىرى ساڭا نېمە دېدى؟ مېنى قارىلاپ بىر نەرسە دېگەن ئوخشامدۇ؟،- دېدىم مەن دادامنىڭ قولىغا ئېسىلىۋېلىپ، يىلىنغان ھالدا.

-ھە! دېدى! دېگەندىمۇ يۈزۈمدىن - يۈزۈمگە دېدى! «شۇنداق چىرايلىق بالا بولدى، خۇدايىم ئىنساپ - ديانىتىنى بەردى» دەپ يۈرسەم ئەسلى بىر كالا بېقىپتىمەن كالا! مىجىتاخۇنلار «سىلىنىڭ بالا بىزنىڭ قىزنى ئالداپ نومۇسىغا تېگىپتۇ، قانونغا بارىمەن» دەپ يۈرىدۇ. ئىست ساڭا قىلغان ئەجر...

-توختا دادا! مەن چۈشەندۇرەي. زىنھار قارا... ھەرگىز ئۇنداق ئىش يوق...- دادامنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ مېڭەمدىن تۈتۈپ چىقىپ كەتتى. ئوڭۇم تۇرماق چۈشۈمدىمۇ نۇرنىساغا يېقىن يولاپ باقمىغان تۇرسام، بۇ گەپ نەدىن چىقىدۇ ئەمدى؟،- يوق دادا، ئۇنداق ئىش يوق. ئاللاھنىڭ ئالدىدا ساڭا قەسەم قىلىپ بېرەي، نۇرنىسا ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇنداق ئىش بولۇپ باقمىدى. خۇدا ھەققى، ماڭا ئىشەنگىن جېنىم دادا!

قانداق چۈشەندۈرەي؟ پاك ئىكەنلىكىمىزگە، ئوتتۇرىمىزدا ھېچقانداق ئىش يوقلۇقىغا دادام بىلەن ئانامنى قانداق ئىشەندۈرەي؟ دادام گەپىنىڭ نېگىزىنى دېگەندىن باشلاپ ئېغىزىنى تۇتۇپ يىغلاشقا باشلىغان ئانام مانا ھازىر راسا ھۆ تارتىپ نەغمە قىلىشقا ئۆتكەن ئىدى. بىردە ئانامغا يالۋۇراتتىم، بىردە دادامغا. بۇنىڭ تۆھمەت ئىكەنلىكىنى قانداق قىلىپ ئىسپاتلارمەن؟ بۇ زادى كىم كۆتۈرۈپ قوپقان گەپتۇ ئەمدى...

-ئاۋۇ نۇرنىسايىڭ ئاتا - ئانىسىغا سېنى «ماڭا چېقىلدى» دەپتۇ. يەنە تېخى «شۇنىڭغا بەرمىسەڭلار ئۆلىۋالىمەن، ئۇرۇپ ئۆلتۈرىۋەتسەڭلارمۇ سىلەر تاپقان لايىققا تەگمەيمەن» دەپ قورقۇتۇپ، ئۆيدىكى ھەممىسىنى تىللاپ، ۋارقىراپ، كىم يېقىن كەلسە ئۇرۇپ، كۆچى يەتمىسە چىشلەپ، قولىغا چىققاننى ئېتىپ، چېقىپ، پۈتۈن ئۆينى بېشىغا كىيىپ ساراڭلىق قىپتۇ. مانا سەن قىلغان ئىشنىڭ تاماشاسى!

نېمە دەيمەن ئەمدى؟ «بىر پۇل بېرىپ ئۇسۇلغا سالسا ئون پۇل بېرىپ توختاتقىلى بولماپتۇ» دېگەندەك، مونو ساراڭ جىننىڭ تاپقان ئىشىنى كۆرمەمدىغان!؟ «سېنى چوقۇم ئالىمەن، سەنمۇ گېپىڭدە چىڭ تۇرمىساڭ بولمايدۇ، قانداقلا ئىش بولسىمۇ ماڭا تېگىشتە چىڭ تۇرالىساڭ چوقۇم توي قىلالايمىز» دېگەنتىمغۇ ناھايىتى!؟ رازىلىق بېرىشكەندىن بېرى ئىككى قېتىملا مەڭزىگە سۆيۈپ قويغىنىم ئېسىمدە، شۇنچىكى سۆيگەنگىمۇ چېقىلغان بولارمەنمۇ ئەمدى؟ قانداق قىلسام بولار شۇ تاپتا!؟ ئۆيدىكىلەر كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ، مەندىن بىرەر گەپ چىقىشىنى كۈتۈپ تۇرىدۇ. بىراق قاراشلىرىدىن ھەر قانچە گەپ قىلسامۇ ماڭا ئىشەنمەيدىغانلىقى چىقىپلا تۇرىدۇ.

-ھەي، زۇۋانىڭ تۇتۇلۇپ قالدىغۇ؟ ئوغۇل بالا بولغاندىكىن گاچچىدە بىر گەپ قىلساڭ بولمامدۇ لامزەللە گۇي!؟

-ماقۇل دادا، لېكىن قارا... مەن راست گەپ قىلىمەن، ئۆلىدىغان ئىش بولسىمۇ راست گەپ قىلىمەن. ئەگەر مېنىڭ دادام بولساڭ ماڭا ئىشەنمىسەڭ بولمايدۇ...

-ما كىسپۇرۇچنىڭ گەپلىرىنى تېخى! داداڭ ئىكەنلىكىمدىن گۇمان قىلىدىكەنسەن دېگىنە!- دېدى دادام كۆزلىرى چاچراپ چىققۇدەك چەكچىيىپ،- شۇمۇ سېنىڭ قىلغان گېپىڭمۇ بەچچىغەر؟

-ياق، دادا... دەيمەنغۇ... ئەمدى شۇ... سېنى ماڭا ئىشەنمەي قالارمۇ دەپ... ئەنسىرەپ...

ئويلىمايلا دەپ تاشلىغان بۇ گېپىمدىن بەكلا خىجىل بولدۇم. جىددىيلەشكىنىمدىن شۇنداق دەپ سالغىنىم ئۈچۈن پۇشايمان قىلدىم. مەيلى نېمىلا دېمەيلى، بۇ ئىشتا ئاتا - ئانام ماڭا ئىشەنمىسە تەلتەكۆس قارا بولاتتىم.

-دېگىنە، زادى نېمە گەپ بۇ؟

-قارا دادا، نۇرنىسا بىلەن ئوتتۇرىمىزدا ھېچقانداق ئىش يوق. خۇدانىڭ ھەققىدە بىز پاك. مەن ئۇنىڭغا ئانامنى مىجىتاخۇنكامدىن قانداق تارتىۋالغىنىڭنى دەپ بەرگەن... سەن ئىرادەڭدە چىڭ تۇرالىساڭ چوقۇم توي قىلالايمىز دېگەنتىم... لېكىن ھازىرغىچە نۇرنىساغا يېقىنراقمۇ ئولتۇرۇپ باقمىدىم. ماڭا ئىشەنگىن دادا، ئوتتۇرىمىزدا ھېچ ئىش بولغىنى يوق...

-راستمۇ؟ ئاللاھنىڭ ئالدىدا قەسەم قىلالەمسەن؟- دادام گەپلىرىمنى ئاڭلاپ ھەيران قالدى. ئاندىن خۇشال بولغان ھالدا مۇرىلىرىمدىن تۇتۇپ چىڭڭىدە قىستى،- يالغان گەپ قىلساڭ خەقنىڭ ئالدىدىمۇ، ئاللاھنىڭ ئالدىدىمۇ قارا يۈز بولۇپ كېتىمىز بالام. جان چىقىپ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ راست گەپ قىل!

-راست دادا، يالغان گەپ قىلغان بولسام دوزىخى بولۇپ كېتەي!

-ئىللا - بىللا چوقۇممۇ؟

-ئىللا - بىللا چوقۇم! ئىمانىم بىلەن كاپالەت بېرىمەن!

-كۆردۈڭمۇ ئانىسى،- دادام قاتتىق ھاياجانلىنىپ قولۇمدىن تارتقان پېتى ئانامنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. ئاناممۇ كۆزلىرىدىن ياش تارامىلىغان ھالدا ۋىلىقلاپ كۈلۈپ بىزگە قاراپ تۇراتتى،- ئوغلۇم مېنى تارتىپتۇ. مەندەكلا غورورى بار، ھايالىق بالا بولۇپتۇ. تېخى كۆزى چۈشكەن قىزنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ شۇنچە چوڭ ئىشتىمۇ بىلىنى باغلاپ ئالدىغا چىقالىغۇدەك قىلىۋېتىپتۇ. ياق، ياق، ئوغلىمىز مېنى بېسىپ چۈشۈپتۇ. ئەينى چاغدا سەن توغرىلىق مەن يامان گەپ تارقاتقان، لېكىن باللارنىڭ ئىشىدا ئوغلىمىز ئەمەس كېلىنىمىز يامان چىقىپتۇ...

-ۋىيەي، سەتلىشىپ يۈرۈشلىرىنى كۆرەيمۇ، خۇددى شۇنچە كاتتا ئىش قىلىۋەتكەندەك، نېكەمدىكى ئىشلارنىڭ مېزىنى چۈۋۈپ يۈرۈيدىكەنلا...باللىنىڭ ئالدىدا سەت ئەمەسمۇ.

ئانام شۇنداق دەپ ياشلىرىنى سۈرتتى. داداممۇ ‹‹ئۇف›› دەپ يېنىك تىن ئالدى.

شۇ كۈنى كەچتە ئۆيدە ئېغىر مەسلىھەت بولدى. دادام نۇرنىسا ئىككىمىزنىڭ ئىشىدا ئالدىرىماسلىقنى، مجىتاخۇنكاملارنىڭ ئاچچىقى سەل يانغاندا قىز سوراپ يەنە بىر كىرىپ باقىدىغانلىقنى، ھازىر بۇ ئىشقا كىرىشىۋالساق ئىشنى خېمىغا ياندۇرۇپ قويىدىغانلىقىمىزنى تەھلىل قىلىپ سۆزلىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، مجىتاخۇنكاملارنىڭ ئۆيدە ئۇنچىلىك گەپ - سۆزلەر چىققان ئىكەن بۇ گەپ ھامان تاراپ كەتمەي قالمايمىش. ئەگەر شۇنداقلا بولسا مجىتاخۇنكاملارمۇ يۈزىنىڭ تۆكۈلۈشىدىن ئەنسىرەپ بولسىمۇ نۇرنىسانى ماڭا چېتىپ قويارمىش. بۇ گەپكە چىن پۈتسەممۇ، نۇرنىسا كۆتۈرۈپ قوپقان ‹‹چېلىقىش›› ئىشىنىڭ تارقىلىپ يۈرۈشىگە ئىشەنمىدىم. چۈنكى ئىمانىخاچام نۇرنىسانى قازىنىقىغا سولىۋالغان تۇرسا، جىدەل - ماجرا چىقىسىمۇ ئۇلارنىڭ ئۆي - ئىچىدە چىقىدىغان تۇرسا، بۇ گەپلەر قايسى تەرىپىدىن پۈت چىقىرىپ تارقىلىپ يۈرەتتى؟ ئەمما چوڭلار شۇنداق دەۋاتسا ماقۇل دېمەي نېمە چارە؟ يەنە كېلىپ بۇ ئىشتا دادامنىڭ ماڭا ئىشەنگىنىنىڭ ئۆزى چوڭ ئىش ئىدى. گەپلەر شۇنداق مەسلىھەت تاپتى. مجىتاخۇنكاملار يەنە قانداق پوزىتسىيە بىلدۈرىدۇ، قاراپ باقىدىغان بولدۇق.

مىڭنى قىلسا چوڭ دېگەننىڭ چوڭلۇقى بار-دە! دادام ئىشنىڭ كېيىنلىكىنى ھەقىقەتەن توغرا قىياس قىلغان ئىدى. نۇرنىسانىڭ ئاچىسى زەينەپ مەھەللىنىڭ چېتىدىكى ياردائىلىقتا قوي بېقىۋېتىپ، مۇشۇ مەھەللىلىك بۇۋىسۇدە ئىسملىك قىزغا نۇرنىسانىڭ ئۆيدىكىلىرىگە ئېيتقانلىرىنى چالا قويماي تۆكۈپ بېرىپتۇ. بۇ قىز ئوبدان بىر خەۋەر تاپتىم دەپ خوش بولۇپ كەتتىمۇ، ياكى سەھرا يېرىنىڭ ئەزەلدىنلا غەيۋەت - شىكايەت تېز تارقىلىدىغان ئەنئەنىسىگە بۇزغۇنچىلىق قىلغۇسى كەلمىدىمۇ، بىر كۈن ئىچىدىلا بۇ ‹‹چېلىقىش›› ۋەقەسىنى سورىغان - سورىمىغاننىڭ ھەممىسىگە دەپ بېرىپ، پۈتۈن مەھەللىگە پۇر كەتكۈزىۋېتىپتۇ. ئاڭلىغانلار خۇددى مەھەللىمىزدىن غەلىتە مەخلۇق چىققاندەك، ماڭا ھەيرانلىق بىلەن تىكىلىپ قارىشىدىغان، بەزىلىرى يىراقتىنلا غەلىتە كۈلۈپ سالام قىلىپ، كۆزۈمنىڭ ئىچىگە سەت قارايدىغان بولۇپ قالدى.

شۇنداق قىلىپ بۇ ئىشلار مەھەللىگە تامامىي تارقىلىپ بولدى. ئەمدى مجىتاخۇن سىكرىتار ۋە ئۇنىڭ ئۆيدىكىلەرنىڭ بۇ ئىشلارغا نېمە دەپ، قانداق پوزىتسىيە بىلدۈرىدىغانلىقىغا قاراپ، شۇ تەرەپنى تىڭشاشقا چۈشتۇق. ئۇلار جىم ئىدى. بىراق ئىمانىخاچام مېنى كۆرسە خۇددى نىجاسەتنى كۆرگەندەك يىرگەنگەن قىياپەتتە قارايتتى. زەينەپ بولسا بۇرۇنقىدەكلا سېسىقنى چىقىرىپ يۈرەتتى. مجىتاخۇن سىكرىتارنى تالا - تۈزدە كۆرمەيتتۇق. بەلكىم بۇ ئىشلار ئېغىر كېلىپ، يۈزىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈش تەس كەلگەن چېغى، ئۆيىدىن بەك چىقمايدىغانلا بولۇپ كەتتى.

بىر كۈنى دادام ‹‹ئەمدى ۋاقتى كەلدى›› دېدى ۋە تۈنجى قېتىم ئەلچىلىككە بىللە كىرىشىپ بەرگەن ئىمام ئاخۇنۇمنى ئالدىغا سېلىپ، مىجىتاخۇنكاملارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كېتىشتى. ئۇلار سىكرىتارىمىزنىڭ ئۆيىدە خېلىلا هايال بولدى. يېنىپ چىققان ۋاقتىدا ھەر ئىككىسىنىڭ يۈزلىرىدە كۈلكە پارلايتتى. دادامنىڭ دېيىشىچە ئىمانخاچام داداملارغا تۈزۈك چىراي ئاچماپتىمىش، لېكىن مىجىتاخۇنكام ئۇنداق قىلماپتۇ. نۇرنىسانى ماڭا ئىككىنچى قېتىم سورىغىنىدا ئىمانخاچام ئاياق - قوشۇقنى ئۆچى باردەك تاراقشىتىپ تاشلاپ قويۇپ چىقىپ كېتىپتۇ، مىجىتاخۇنكام بولسا بۇ ئىشقا ئۆزى يالغۇز جاۋاپ بېرىۋېتەلمەيدىغانلىقىنى، ئاۋال ئىمانخاچامغا بىر مەسلىھەت سېلىپ باقىدىغانلىقىنى، ئاندىن نۇرنىسانىڭ ئاغزىغا بىر قارىۋەتمىسە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، چىرايلىق گەپ بىلەن يولغا سېلىپتۇ. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ھەر ھالدا خاتىرجەم بولدۇم. دادامۇ ‹‹ئەمدى ئۇلارنىڭ ‹ماقۇل› دېگەن بىر ئېغىز گېپىلا قالدى›› دېگەندىن كېيىن، تامامەن كۆڭلۈم تىندى.

ئارىدىن خېلى ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەتتى. مىجىتاخۇنكام ئىمانخاچامغا مەسلىھەت سېلىپ بولالمىدىمۇ ياكى نۇرنىسانىڭ ئاغزىغا تېخىچە قاراۋاتامدۇ، ئىشقىلىپ ئۈچىنچى، تۆتىنچى قېتىملىق قىز سوراقلاردا يەنە شۇ جاۋاپلارنى بېرىپ ياندۇرىۋەردى. دادامۇ ‹‹مانا بولۇپ قالار، ئەنە ئۇناپ قالار›› دەپ ئاغزىمنى تاتلىق قىلىپ يۈرىۋەردى. كېيىن ئۇقساق، مىجىتاخۇنكام بىلەن ئىمانخاچامنىڭ قىزىنى ماڭا بەرگۈسى يوق، نۇرنىسا بولسا ماڭا تېگىشتە چىڭ تۇرغاچقا بۇلار قارارىدا بىرلىككە كېلەلمەي ۋاقىتنى سوزغان گەپكەن. ‹‹بەرمەيمىز›› دەي دېسە، ھېلىمۇ ساراڭلىقنى يەتكىچە قىلىپ تۇرغان قىزىنىڭ بىرەر ئىش چىقىرىپ قويۇشىدىن ئەنسىرىگەن گەپ. ‹‹بېرەيلى›› دەي دېسە، ياشلىقتىكى ئاداۋەت، قېرىغاندىكى ئۆچمەنلىكىنىڭ قوقاسلىرى يۈرىكىدىن كەتمىگەن گەپ. شۇنىڭ بىلەن ئازراق ۋاقىت ئۆتسە قىزىنىڭ ساراڭلىقى ئۆچۈشلىپ قالامدىكىن دەپ، قاراپ بېقىش نىيىتىدە جاۋاپنى كەينىگە سۈرىۋەرگىنى ئىكەن. شۇنىڭغىچە نۇرنىسا ئىككىمىزمۇ جىگدە تۈۋىدە ئۇچرىشىپ، گەپ - سۆزلەر بولسا دېيىشىپ تۇردۇق. ئىشقىلىپ ھامان توي قىلىمىز دېگەن ئىدىيەدە ئىدۇق. بارا - بارا خۇۋالىشىپ يۈرگىنىمىزنى پۈتۈن مەھەللىدىكىلەر بىلىپ كەتتى، ھەتتا ھېچقانچە يېڭىلىق تۇيۇلمايدىغان بىر ھالەتكىمۇ ئۆتتى.

نۇرنىسا ئانىسىنىڭ يېپقا ئۆتكۈزۈپ قويغان چار مېغىزلىرىنى، باللىرىغا بېرىشكە، ئۆزى يېيىشكە كۆزى قىيماي، ھېيت - ئايەملەر ئۈچۈن دەپ تىقىپ قويغان بادام - ياڭاق، گۈلە - قاقلىرىنى ئېلىپ چىقىپ ماڭا بېرەتتى. بىز ئەتە - ئاخشاملىرى كۆرۈشۈپ ئۆيلىرىمىزدە نېمە ئىش بار، خەۋەرلىشىپ تۇراتتۇق. ئوغۇل باللىقتە، نۇرنىسانىڭ ئۆيىدە مىجىتاخۇنكامدىن باشقىلىرى ھەممىسى ئايال كىشى بولغاچقا ئېتىز ئىشلىرىنىڭ غول ۋاقىتلىرىغا ئۇلارنىڭ ئىشلىرىغا قارىشىپ بېرىدىغان بولدۇم. باشتا مىجىتاخۇنكام ئۇنىمىدى، دادام ‹‹قېلىنلىق قىلىپ بېرىۋەر، ئىشنىڭ يولى شۇ›› دەپ ئۆگەتكەندىن كېيىن بۇ ئىشىمۇ ئەپلەشتى. شۇ باھانىدا نۇرنىسانى كۆپرەك كۆرۈۋالاتتىم، ھەمدە بولغۇسى قېيناتا - قېينانىلىرىمغا ياخشىچاق بولىۋالاتتىم. ھەر نېمە دېگەن بىلەن ئۇلارمۇ سەل - پەل يۇمشىدى. بىرلا يېرى - مەن ئېتىزغا چىقىپ ئۇلار بىلەن بىللە ئىشلىگەندە زەينەپ ھەرگىز چىقمايتتى، تاكى ئىش تۈگەپ ئۆيگە قايتقىچىلىكمۇ ئۇنى كۆرمەيتتىم. بۇ تەرىپى كۆڭلۈمنى غەش قىلاتتى. ‹‹ئەگەر نۇرنىسا بىلەن توي قىلىپ قالسام تۇغقان بولىمىز، شۇ چاغدىمۇ مۇشۇنداق تەتۈر قارارمۇ؟›› دەپ ئەنسىرەيتتىم.

چوڭ بولسامۇ پالاكەتلىكىمنى تاشلىيالمىدىم. بەزى - بەزىدە قىلغان ئىشلىرىمدا ئاۋارىچىلىق تېرىپ يۈرۈپ بۇلارنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ قالدىم. دادام ھە دېسە ئىش ئۆگۈتۈپ ئاۋارە ئىدى.

بىر كۈنى كۆڭلۈمنىڭ ياخشىلىقى تۇتۇپ كېتىپ، مىجىتاخۇنكاملارنىڭ بىر تەرىپى ئاجراپ كېتىپ مايماق بولۇپ قالغان پەغىزىنى ئوڭشاپ بېرىمەن دەپ ئۇلارنىڭ ئۆگزىسىگە چىقتىم. پەغەز ئېغىلغا يانداش سېلىنغان سامانلىقنىڭ ئۆگزىسىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولغاچقا شۇ يەرگە چىقىشقا توغرا كەلدى. سوقما لاي تاملىق بۇ

سامانلىقنىڭ ئۆگزىسىنى ئۈستىنى شامال ئۇچۇرۇپ كەتمەسلىك ئۈچۈن مۇنداقلا يېپىپ قويغانلىقنى نەدىن بىلەي؟ ئۆگزىگە چىققىنىمنى بىلمەن، شۇنداقلا دەسسىشىم بىلەن يىرتىق تاغاردىن چامغۇر تۆكۈلگەندەك سامانلىققا چۈشۈپ كەتتىم. ئەڭ چاتاق بولغىنى، بۇ ئۆيدىكى گومنداڭنىڭ قالدۇقلىرى سامانلىققىمۇ قۇلۇپ سېلىپ قويىدىغان بولغاچقا تېشىغا چىقالمىدىم. ۋارقىراپ باقتىم، ئىشىكنى مۇشتلاپ چاقىرىپ باقتىم، بايا چۈشكەن يېرىمدىن ئۆگزىگە يامىشىپ باقتىم، ئۈستىبېشىمغا سامان تۆكۈلۈپ، ئەسلىدىنلا ۋەيرانە تۇرقۇم تېخىمۇ ۋەيرانە بولۇپ كەتكەندىن باشقا پايدا بولمىدى. ھېچ ئامال قىلالماي كەچ كىرىشىنى، ماۋۇ چاشقان تۆشۈكىگىمۇ قۇلۇپ سېلىشتىن يانمايدىغان جانابى قېيناتام ياكى شۇنىڭ ئەۋلاتلىرىدىن بولمىش بىرەرسىنىڭ كېلىپ مېنى چىقىرىۋېتىشىنى ساقلاشقا توغرا كەلدى. شۇ چاغقىچە ئەسكى سامانلىقتا توڭلاپ تىترەپ، كاچكۇلغا چۈشكەن مۈشۈكتەك جاقىلداپ ئولتۇردۇم.

يەنە بىر كۈنى ئۆينىڭ ئالدىغا ئارغامچا تارتىۋېلىپ كىر يېيىۋاتقان ئىمانخاچامنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالدىم. قارىسام كەينى تەرىپىدە يېيىپ قويۇلغان بىر دانە تامبال ئارغامچىدىن چۈشۈپ كەتكەنمۇ، ئىشقىلىپ توپىغا مىلىنىپ لاي بولۇپ يەردە تۇرۇپتۇ. مەنمۇ ئىشىمنى قىلىپ يولۇمغا ماڭسام بولىدىغان نېمە، ياخشى كۆڭلۈم بىلەن:

-ئىمانخاچا، تامبال چۈشۈپ كېتىپتۇ،- دەپتىمەن.

-نېمە؟،- دېدى ئۇ گېپىمنى ئاڭقىرالمىغاندەك كۆزىنى چىمچىقلىتىپ قاراپ. ئۇ چاغدا ئۇنىڭ ئۇنچىۋالا دۆتلىكىنى مەن بىلمەيمەندە!

-تامبىلىڭىز چۈشۈپ كېتىپتۇ دېدىم، ئا تامبال...- مەن يەردە تۇرغان تامبالنى ئىشارەت قىلىپ كۆرسىتىپ بولغىچە ئۇ پىشى پۇتلىرىغا يۈگۈشۈپ تۇرغان ئۇزۇن كۆينىكىنىڭ ئېتىكىنى قايرىپ، كىيىۋالغان تامبىلىغا قارىدى ۋە تامبال بېغىغىچە تۇتۇپ تەكشۈرۈپ باقتى. قارىماققا ئىمانخاچام جىددىيلىشىپ قالغاندەك تۇراتتى. مېنىڭ بايىقى گەپلىرىمنى ئاڭلاپ، ئىمانخاچامنىڭ قىلىقلىرىنى كۆرۈپ تۇرغان بىر نەچچە خوشنىمىز پاراققىدە كۈلۈشۈپ كەتتى. بۇنى كۆرۈپ ئىمانخاچامنىڭ ئەرۋاھى ئۇچتى- دە، شۇ يەردىلا ماڭا تىل سالدى:

-يوقالغىنە ماڭ زىنا سۈيدۈكى ھاراملىق! بەز مارىغان مۈشۈكتەك ئىشكىم تۈۋىدىن كېتەلمەيسەن، پوق بارمۇ سەن تازغا ئۆيۈمنىڭ ئەتراپىدا؟! شۇنچىلىقمۇ قىلىن بولىدىكەن ئادەم دېگەن، ھەي ئادەم دېگەن ئازراق ئىزا تارتىشنى بىلگۈلۈك. شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى بىز بىر ئۆيلۈكنى ئەخمەق قىلغىنى يەتمىگەندەك، ئەمدى بۈگۈم مېنى ئەخمەق قىلماقچىمىدىڭ لەنىتى شۇم...

ئۆيىمىزنىڭ كەينىدىن بىر قۇچاق ئوتۇن كۆتۈرۈپ كىرگەن ئانام ئىمانخاچامنىڭ بۇ گەپلىرىنى ئېنىق ئاڭلىغان گەپ. مەن زورىغا چىدىغان بۇ گەپلەرگە ئانام چىدىمىدى بولغاي، شۇ زاماتلا ئىمانخاچامغا گەپ ياندۇردى:

-گەپ قىلمىسا نېمە بۆشۈكنى تەۋرىتىپ قويغاندەك ئاقچى - كۆكچى دەپ تىللاپ كېتىلا ئىمانخان؟ زىنادىن بولغانلىقنى سىلى بىلەتتىكەنلىدە دادىسى بالا تاپقاندا قاراپ تۇرغاندەك! ئاغزىلىرىنى چايقىۋېتىپ گەپ قىلسىلا! ئولتۇرۇپ قالغان ماڭقىلىرىنى ئېلىپ بېرەيلى دېدۇق، شۇنچە يامان كەتتىمۇ؟ نېمىلىرىگە نېمە يەتمەي سەت گەپ قىلىپ تىللايلا مېنىڭ بالامنى؟ ھەر ئىشنىڭ ھېساۋى بار ئىمانخان. شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى سىلىگە كۆيئۇغۇل بولمەن دەپ قىلمىغانلىرى قالمىدى بۇ بالىنىڭ، ئالدىلىرىدا قىلىپ سالغان قايسى گۇناھىغا شۇنچە دوقۇسلاپ قاپاقلىرىنى ئاچمايتتىلە؟ ئەر ئالمىغان ماڭقىلىرىنچۇ، كىمگە بەرسىلە بېرىۋالسىلا! مەن ئۇنداق ماڭقۇشلىرىنى ئوغلۇمغا ئېلىپ بەرمەيمەن تازا! ‹‹مەن كۆتۈمنى ياراتماي بۇسۇرۇپ ئولتۇرىمەن، كۆتۈم مېنى ياراتماي ئوسۇرۇپ ئولتۇرىدۇ›› دېگەندەك، ھەجەپ ھاللىرى يوغانكەن. ئاسماندىن

چۈشكەن كۆك مۇنچاق ئەمەس سىلىمۇ، بىلمىز ئىمانىخان ھەممىلىرىنى! گەپ قىلمىسا بوزەك چاغلايدىكىنا بۇ...

خوشنىلار تۈشمۇ - تۈشتىن كېلىپ ئانامنى بەزلەپ بىزنىڭ ئۆيگە ئەكىرىپ كېتىشتى. ئىمانىخاچام ئانامنىڭ گەپلىرىگە چىدىمىدىمۇ، تېخى يېپيېپ بولمىغان كىرلىرىنى داس بىلەنلا كۆتۈرۈپ يىغلامسىرىغان پېتى ئالدىراپ ھويلىسىغا كىرىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئاغزىنىڭ توختىماي مىتىلدىشىدىن ئانامنى ياكى مېنى ئىچىدە قارغاپ تىللاۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى.

شۇ كۈنى كەچتە ئانام ‹‹نۇرنىسانى ئېلىپ بەرمەيمەن، ئاشۇ ئىمانەكىنىڭ ئالدىدا بولسىمۇ چىكىپ تاللاپ تۇرۇپ پەرىزاتتەك قىز ئېلىپ بەرمىسەم›› دەپ كېچە تەڭ بولغىچە قايناپ كايىپ چىقتى. دادامنىڭ تەسەللىي بېرىپ گەپ ياساشلىرى، مېنىڭ چىرايلىق گەپ قىلىپ كۆڭۈل قويۇشلىرىم ئانامغا كار قىلىدىغاندەك قىلمايتتى. ئىشقىلىپ كۆڭلۈم بەكلا غەش بولدى. بۇ ئىشلارنىڭ مۇنداق ئوسال ھالغا كېلىپ قېلىشىنى پەقەتلا ئويلىمىغان ئىكەنمەن.

ئەتىسى ئاشۋاختىدىن سەل ئاشقاندا كىرسىن چىراغقا سالىدىغانغا پىلىك ئېشىپ ئولتۇرسام، قوتاندىن موزاي چىققاندەكلا ئىشىكنى داراقشىتىپ ئاچقان پېتى نۇرنىسا كىرىپ كېلىۋاتامدۇ، ئەلپازىغا قارىسام چېلىش مەيدانىغا ماڭغان جامبازدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. دادام بىلەن ئانام ئۇن تارتقىلى تۈگمەنگە، ئىنى - سىڭىللىرىم مەكتەپكە كەتكەن ئىدى. ئۆيدە يالغۇز بولغاچقا بىرەركىم كىرىپ قالسا گەپ تېپىپ قالارمۇ دەپ ئۇ تەرىپىنى ئويلاپ كېتىپتىمەن. نۇرنىسا كىرگەن پېتى ئۇرىدىغاندەك تەرزدە ئۇدۇلۇمغا كەلدى ۋە چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ تۇرۇپ سورىدى:

-گەپ قىلە، مېنى ئالامسەن يوق؟

-ئا... ئالاي دېدىمغۇ شۇ... نېمە بولدى؟... نېمە بۇنداق...

ئۇنىڭ ئەلپازىدىن قورقۇپ تىلىم كالۋالىششقا باشلىدى.

-ئاڭلىشىمچە ئاناڭ مېنى ساڭا ئېلىپ بەرمەيمىش. تۈنۈگۈن كەچتە بولغان ئىشلارنى ئۇقتۇم، ئانامدىن ئۆتۈپ كەتكەن يېرى باركەن. بىزنىڭ ئۆيدىمۇ ئاخشامدىن بىرى جېدەل. مېنىڭ ئانامۇ مېنى ساڭا بەرمەسلىكنىڭ جېدىلىدە چىڭ تۇرىۋالدى. سەن باشتا ‹‹سېنى چوقۇم ئالىمەن›› دېگەن بولغاچقا ساڭا ئىشىنىپ ئۆيۈمدىكىلەر بىلەن قارشىلىشىپ كېلىۋاتىمەن. ئانام مېنى ساڭا بەرمەيمىش، ھىم، بەرمىگىنىنى بىر كۆرەي قېنى! ھازىر چىقىپ بىزنىڭ ئۆيىنىڭ كەينىدىكى پاسار دۆۋىسىگە ئوت قويىۋېتىمەن. ئىسىڭدە بولسۇن ياسىن، ساڭا تەگكىنىم تەگكەن!...

نۇرنىسا دەيدىغانلىرىنى دەپ بولۇپ بوغوز كالىدەك پالاقشىغىنىچە كېلەڭسىزلا مېڭىپ چىقىپ كەتتى. كەينىدىن چىقىش ئۈچۈن ئورنۇمدىن تۇرغان ئىدىم، بىراق ئۇ ئىشىك سىرتىغا چىقىپلا ئىلگۈچنى ئېلىپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆي ئىچىگە سولۇنۇپ قالدىم. ئىسمىنى چاقىرىپ تۇۋلاپ باقتىم، مېنى چىقىرىۋەت دەپ ئۆتۈنۈپ باقتىم. لېكىن ئۇ خۇددى قۇلاقتىن كەتكەندەك پەرۋامۇ قىلماستىن ئىشىكتىن يىراقلاپ كەتتى. ئۇنىڭ ئاياغ تىۋىشى بارا - بارا يىراقلاپ ئاڭلانماي قويغاندىن كېيىن، ئەگۈننىڭ غىچ قىلغان ئاۋازى بىلەن تەڭ بىزنىڭ ئۆيگە تەۋە بولغان بارلىق ئۈن - تىۋىشلەر غايىپ بولدى.

تىت - تىتلىق ئىچىدە ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىتنى تەستە ئۆتكۈزدۈم. سىرتقا چىققۇم كېلىپ چىدىمىغانسىرى دادام - بىلەن ئانامۇ خۇددى تۈگمەندە ئۈنۈپ قالغاندەك ھېچ كېلەي دېمەيتتى. ئىشىكنىڭ ئىلغۇچى بىلەن ھەپىلىشىپ قىلمىغانلىرىم قالمىدى. ھەي، دادام ئەتكەن ئىلغۇچ-تە، ئۆزىدەك چىڭ، پۇختا ئەتمەي

قالارمىدى؟ مېنىڭ ھەپىلەشكىنىمگە ئېچىلىدىغان نېمىنى ‹‹ئۆيۈمنىڭ ئىلغۇچى›› دەپ يۈرمەيدۇ-دە دادام! قانداقلا قىلسام مۇشۇ ئىشكتىن بىر چىقىۋالسام بولاتتى.

بىر چاغدا بىزنىڭ ھويلىنىڭ ئالدىدىمۇ ياكى يان خوشنىمىزنىڭ ھويلىسىدىمۇ، ئەيتاۋۇر بىر مۇنچە كىشىلەرنىڭ ئالا - توپىلاڭ كۆتۈرۈپ ‹‹يۈگۈر، تېز بول، قېنى...›› دېگەندەك قىلىشقان غەۋغالىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بۇنىڭ بىلەن سىرتقا چىقىش ئىستىكىم تېخىمۇ كۈچىيىپ، تالادىكى پاتىپاراقچىلىقنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگۈم كېلىپ كەتتى. تۇيغۇمنىڭ بىر يەرلىرى ‹‹نۇرنىسا تېرىغان بالا›› دەپ بىشارەت بېرىپ تۇراتتى. يەنە ئىشىك ئىلغۇچى بىلەن ھەپىلىشىشكە باشلىدىم. خېلى ھەپىلەشكەن بولسامۇ ھېچ ئۈنۈمى بولمىدى. ئاخىرى بولماي ئىچكەركى قازناق ئۆيدىن بىر تاغار قوناقنى يۇدۇپ چىقىپ غۇۋا يورۇق چۈشۈرۈپ تۇرغان تۈڭلۈكنىڭ ئۇدۇلىغا قويدۇم-دە، قوناق ئۈستىگە چىقىپ تۈڭلۈككە ئېسىلدىم. بىراق قولۇم يەتمىدى. ئۇ ياق - بۇ ياقتا قارىسام قوناق ئۈستىگە قويغىدەك ھېچنېمە يوق، بىر كەمدە كۆزۈم ئەتىگەن ئۆزۈم ئەپكەش بىلەن ئېرىقتىن سۇ ئەكىرگەن چېلەككە چۈشتى. سۇنى تۆكەي دېسەم تۆككىدەك باشقا نەرسىمۇ يوقكەن. قازانغا ۋە خېمىر يۇغۇرىدىغان تەڭنىگە تۆكۈپ چېلەكنى بىكارلاپ، بىر تاغار قوناقنىڭ ئۈستىگە دۈم كۆمتۈردۈم ئاندىن پەم بىلەن ئۈستىگە چىقىپ تۈڭلۈككە ياماشتىم. نەچچە ئېسىلىپ يامىشىپ ئاران دېگەندە تۈڭلۈك ئېغىزىغا يېپىلغان يالتىراق بىلەن غەلۋىر قاسقىنىنى ئېلىۋېتىپ، تۈڭلۈكتىن يامىشىپ ئۆگزىگە چىقتىم. قارىسام مىجىتاخۇنكاملارنىڭ ئۆيىنىڭ كەينىدىن قويۇق ئىس كۆتۈرۈلۈپ، ھاۋادا تولغۇشۇپ ئوينىغىلى تۇرۇپتۇ. مەھەللىدىكى كۆپ سانلىق خوشنىلار شۇ تەرەپتە بىر ئىشلار بىلەن ئاۋارە. بىرلىرى چېلەكلەردە ئېرىقتىن سۇ توشىسا، بىرلىرى ئوت كۆيۋاتقان پاسار دۆۋىسى بىلەن ئوت تۇتۇشقا ئۈلگۈرمىگەن پاسار دۆۋىسىنى ئايرىپ، پاسار يۆتكەش بىلەن ئاۋارە ئىدى ‹‹ئاپلا!...›› دېدىم ئىچىمدە. بۇ نېمە كارامەت ئەمدى؟ پىشانەمدىن سوغۇق تەر چىقىپ كەتتى. تۇرۇپلا نۇرنىسادىن قورقتۇم. مۇشۇنداق ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان ئەركەك مىجەز قىز بالا بىلەن توي قىلسام، كېيىن مەن ئۇنى خوتۇن قىلىپ ئولتۇرماقتا يوق، ئۇ مېنى خوتۇن قىلىپ ئولتۇرسا، ئۇ چاغدا قانداق قىلارمەن؟ بۇ خىيال كاللامغا كېلىش بىلەن تەڭ چۆچۈپ كەتتىم. خۇددى نۇرنىسا ھاۋادا لەيلەپ كېلىپ ماڭا چاپلىشىۋالىدىغاندەك بىلىنىپ، ئىختىيارسىز كەينىمگە داجىپتىمەن. ئۆزۈممۇ سەزمەيلا كەينىمگە پالاققىدە چۈشتۈم. سوغۇق تەرگە چۆمۈلۈپ، نۇرنىسانىڭ خىيالى سايىسىدىن قورقۇپ ئولتۇرسام دادامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. ھايال ئۆتمەي شوتىدىن يامىشىپ دادام، ئارقىدىن ئانام ئۆگزىگە چىقتى. ئۇلار ئۆيگە كىرىپ تۈڭلۈك ئاستىدىكى نەرسىلەرنى كۆرۈپ بىر ئىش بولغانلىقنى پەملىگەن بولسا كېرەك، ئالدىراپلا چىقىشقىنى ئىكەن. مەن بولغان ئىشلارنى ئانام بىلەن دادامغا دەپ بەردىم، ئۇلارمۇ نۇرنىسانىڭ بۇ قىلغىنىدىن ھەيران بولۇشۇپ ‹‹توۋا!›› دەپ قېلىشتى. توۋا بىلەن ئىش تۈگىسىغۇ بولغىنى ئىدى. لېكىن دادام ‹‹بولغان ئىشلارنى مىجىتاخۇنلارنىڭ قولىقىغا يەتكۈزۈپ قويايلى، بولمىسا يەنە سېنى ئىش ئۆگەتتى دەپ يامان بىلىدۇ›› دەپ تۇرۇۋېلىۋالدى. قانداق قىلاتتىم، ئالاي دەپ قويغان گۇناھ ئۆزۈمدە بولغاندىن كېيىن، چىدىماي بولمىدى. شۇ كۈنى كەچتە دادامنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ يۇۋاشلىق بىلەن مىجىتاخۇنكامنىڭ ئىشىك ئالدىغا باردىم، زەينەپ ئارقىلىق مىجىتاخۇنكامنى ئىشىك تۈۋىگە چاقىرتىپ چىقتۇق ۋە نۇرنىسانىڭ ئەتىگەن بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ نېمىلەرنى دەپ قويۇپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى تولۇقى بىلەن سۆزلەپ بەردىم.

مىجىتاخۇنكامنىڭ كەيپى جايىدا ئەمەس ئىدى، ئەلۋەتتە، قىزى پاسارلىقىغا ئوت قويىۋېتىپ ‹‹بەرسەڭ شۇنىڭغا بەر، بولمىسا مۇشۇنداق قىلىمەن›› دەپ كۆزىگە كۆرسىتىپ ئىش تېرىپ يۈرسە قانداق دادا خاپا بولمايدۇ؟ ئەمما بۇ ئادەم قىزلىرىغا شۇ قەدەر ئامراقكى، ئالقىنىغا تەرەت قىلىپ قويسىمۇ ئاچچىقلانماي ئۆتكۈزىۋېتەمدىكىن دەيمەن.

شۇ كېچە تاڭ ئاتقىچە زادىلا ئۇخلىيالمىدىم. نۇرنىسانى زادى ئالايمۇ، ئالمايمۇ؟ بۇنداق بىشەملىكى، ئاچچىقىنىڭ يامانلىقى، قورقماسلىقى بىلەن قولىدىن ھەر بالا كەلگىدەك. كېيىنچە ئانچە - مۇنچە گەپ تەگىشىپ قالساق ئانام بىلەن دادام تەگىشىپ قالغاندا، ئانام جىم تۇرىۋېلىپ دەردىنى كۆزىدىن ئالغاندەك ئىشلار قولىدىن كەلمىگۇدەك. مەندىن بۇرۇن مۇشت كۆتۈرۈپ، ئۇرۇپ - دەسسەپ ياتقۇزۇپ قويسا بۇ ئەركەكچىلىكتە يۈزۈمنى نەگە قويىمەن؟ ۋاي توۋا! خۇدايىم ساقلىسۇن «خوتۇندىن تاياق يەيدۇ» دېگەن ئاتاقتا قېلىشتىن. ئۇف! قانداق بولۇپ ئۇنىڭغا كۆڭلۈم چۈشۈپ قالغان بولغىيدى؟ بۇگۈنغۇ «ساڭا بەرمىسە مۇشۇنداق قىلىمەن» دەپ ئۆزىنىڭ پاسارلىقىغا ئوت قويدى. بىر چاغلار كېلىپ «سىزغان سىزىقىمچە ماڭمىساڭ مۇشۇنداق قىلىمەن» دەپ بىزنىڭ ئۆيگە ئوت قويسا... ۋاي توۋا... تاس قاپتۇغۇ مېنى قارا باسقىلى...

شۇنىڭدىن تارتىپ نەچچە كۈنگىچە نۇرنىساغىمۇ، مىجەتاخۇنكاملارغىمۇ كۆرۈنمىدىم. بولسا بىزنىڭ ئۆيدىكىلەرگىمۇ كۆرۈنگۈم يوق ئىدى، لېكىن بۇنىڭغا ئىمكان بولمىدى. بىراق تويغا قوپمىز دەپ قېلىشىدىن، مىجەتاخۇنكاملارنىڭ قىز سوراققا «ماقۇل» دەپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتىم. شۇنچە ئۇزۇن كۆيۈپ، ئالىمەن دەپ نىيەت قىلىپ يۈرگەن بولسامۇ، ھازىرغا كەلگەندە نۇرنىسانىڭ بۇ قەدەر قاراملىقىنى كۆرۈپ راستىنلا قورقتۇم. ئانامۇ قايسى كۈنى ئىمانخاچام بىلەن خىرىلدىشىپ قالغان ئىشنى باھانە قىلىپ «پالتاڭ بولسا ئوتۇن كەممۇ، ئوغلۇڭ بولسا خوتۇن كەممۇ» دەپ بىر گەپنى كۆتۈرۈپ چىقتى ھەمدە نۇرنىسانى ئېلىشىمغا قارشى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ تاش چىشلىۋالدى. بۇمۇ بىر ھېساپتا ياخشى بولدى. قىزنى بەرمىسە مەيلى، شۇ باھانىدا مەنمۇ بۇ قارام، ئەركەك زەدەك قىزدىن قۇتۇلاي.

ئارىدىن ھەپتە ئۆتتى. بىر كۈنى كەچتە كىرسىن چىراغ يورۇقىدا ئۆتۈك مىخلاپ ئولتۇرسام خۇپتەن نامىزى ئوقۇش ئۈچۈن مەسچىتكە چىقىپ كەتكەن دادام ئىشىكتىن ئالدىراشلا كىرىپ كەلدى ۋە مەسچىتتە مىجەتاخۇنكام بىلەن كۆرۈشكەنلىكىنى، نۇرنىسا ئىككىمىزنىڭ تويىغا رازىلىق بەرگەنلىكىنى ئېيتىپ ھىجىيىپ كېتىپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ مېڭەمدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. ئالماسلىقنىڭ قازىنىنى ئۇ ياقتىن ئېسىپ بولغىچە بۇ ياقتىن قىزنى تۇتقۇزۇپ قويغۇسى كېلىپ كەتكىنىنى قارىمامدىغان؟ دادامغا كۆزۈمنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپ بىر ھازا قاراپ تۇردۇم ۋە شۇنداق دېدىم:

-دادا، مەن... مەن نۇرنىسانى ئالمايمىكى...

-ۋوي،- دېدى دادام دىرىلدىگىدە چۆچۈپ،- شۇنىڭدىن باشقىنى ئالمايمەن دەپ نوچىلىق قىلىۋاتقانتىڭ، ئەمدى نېمە بولدى بالام؟

-ھېچنېمىغۇ بولمىدى، شۇ... شۇ ئالمايمىكى دەپ...

-توۋا ماۋۇ بالىنى، بىر چاغلاردا قىزنى بەرمىسە «بەرمىدى» دەپ خاپا بولۇپ، ئارا كۈندە ئالتە قېتىم قاتىرىغلى سالىسەن. ئەمدى بىر چىرايلىق «ماقۇل» دېگەندە نېمە جىن تەپكەندەك ئالا جۆيلۈپ قالغاندۇ بۇ؟- دېدى دادام سەل تىرىكىپ.

-بوپتۇ، ئالمىسا ئالمىسۇن. ئۇنداق پىتۋاش ماڭقىنى ئالمىسىمۇ بالامغا قىز دېگەننى چېكىپ تاللاپ تۇرۇپ ئېلىپ بېرىمەن،- دېدى ئانامۇ ئالدىراپ-تېنەپ.

-ۋاي گەپكە لوقما سالماي جىم تۇرۇڭلار ئانىسى،- دېدى دادام ئانامغا چېچىلىپ،- مەن بۇ يەردە ئىشنى قۇراشتۇرالماي ئاۋارە تۇرسام خىيالىڭلىدا يوق گەپ قىلىدىكەنسىلەر. مونو بەگ غوجام ئويلىغانلىرىنى دەپ باقمىسۇنمۇ ئاۋۋال، چەك باسمىغۇدەك سەۋەپ كۆرسەتسە مەن ئۇنىمايمەن ئىشقىلىپ.

-مەن... مەن نۇرنىسادىن قورقۇپ قالدىم. قارا دادا، بۇ قىز... بۇ قىز بەك قارامكەن، ئۆيدىكىلىرى ماڭا بەرمىگەندەك قىيداپ ئۆزىنىڭ پاسارلىقىغا ئوت قويىۋەتسە، كېيىن ئانچە- مۇنچە تاكاللىشىپ قالغۇدەك بولساق بىزنىڭ ئۆيگە ئوت قويۇشتىن يانمىغۇدەك. شۇڭا...

-ۋاي توۋا، شۇنداقمۇ بولارمۇ!؟

دادام بىلەن ئانام بۇ گېپىمدىن لەسسىدە بولۇپ بوشاپ قېلىشتى. شۇنداق قىلىپ بۇ مەسىلىسىنىڭ زادى بىر ئويلاشمىساق بولمايدىغان جىددىي ئەھۋال ئىكەنلىكىگە ئۇلارنى ئىشەندۇرگەن ئىدىم. شۇنداقتىمۇ دادام قىيداپ ماڭا قارىماي قويدى. ‹‹قانداق قىلىشساڭ ئۆزۈڭ قارار چىقىرىش، توي قىلىمىز دېيىشسەڭ توپۇڭنى قىلىپ قويىمىز، توي قىلمايمىز دېيىشسەڭ ئۇنى ئاڭلارمەن›› ماڭا تاشلاپ قويدى.

نۇرنىسادىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئېشەك ھارۋىلىق كېتىپ بارسام نەخ ئۆزى ئالدىمنى توسۇدى. نېمە قىلىشىمنى بىلمەي ھىجايغان پېتى ھارۋىدىن چۈشتۈم ئۇنىڭ ‹‹مەندىن ئۆزۈڭنى قاچۇردۇڭ، نېمىشقا ئۇنداق قىلىسەن؟›› دېگەن سۇئاللىرىغا ئېغى بىلەن بېغى يوقلا بىر گەپلەر بىلەن جاۋاپ قايتۇرۇپ كۆلۈپ تۇرىۋالدىم. لېكىن ئۇ كۆڭلۈمدىكىنى بىلىپ قالغاندەك، ‹‹بىزنىڭكىگە قاچان داستىخانلىق ئەكىرىسلەر؟ سېنى دەپ شۇنچە نومۇسقا چىداپ تەۋەككۈل قىلغانغا چۈشلۈق تىزراق يۈزۈمنى يورۇق قىلمىساڭ بولمايدۇ›› دەپ تۇرۇپىلىۋالدى. گەپ بۇ يەرگە يەتكەندە ئارتۇق باھانە تاپالمىدىم.

-نۇرنىسا، بىز توي قىلمايلىمىكى،- دېدىم قىزىرىپ-تاتىرىپ تۇرۇپ ئۇنىڭ كۆزىدىن كۆزلىرىمنى قاچۇرۇپ.

-نېمىشقا؟،- نۇرنىسانىڭ كۆزلىرى جايىدىن چىقىپ كەتكۈدەك چەكچەيدى، - نېمە بولدى ئەمدى؟ بىزنىڭ ئۆيدىكىلەرمۇ قوشۇلدىغۇ ئەنە؟!

-ئۇ... ئۇغۇ شۇ... لېكىن مەن... قارا، بىز سەل ئالدىراپ قالدۇقمىكى دەپ قالدىم. بىر مەزگىل ئۆتسۇن... ھېچ... ھېچبولمىسا ياز تەرەپلەردە...

-بىر كىم گەپ ئۆگەتتىما؟ ئاناڭ ئۇنىمايۋاتامدۇ يا؟ راست گېپىڭنى قىل ياسىن! ساڭا تېگىمەن دەپ شۇنچە ئىزاغا، ئار-نومۇسقا قارىماي قىلمىغان گۇناھنى ئۈستۈمگە ئالدىم. ئۆيۈمدىكىلەر مېنى ئاز دۇشكەلىدىمۇ؟ ئاز ئۇرۇپ-تىلللىدىمۇ؟ پىشانەمگە يېگەنلىرىم ئازمۇ؟ ئەمدى بولغاندا مېنى تەخسىگە چىقىرىپ قويۇپ ‹‹ئالمايمەن›› دېسەڭ مەن يۈزۈم قانداق كۆتۈرۈپ يۈرىمەن؟

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ زۇۋانىم تۇتۇلدى. ئۇنىڭ دېگەنلىرى راست ئىدى. دېمىسىمۇ ئۇ مېنى دەپ خېلىلا بەدەل تۆلەپ كەتتى. لېكىن بۇنى دەپلا تەۋەككۈل قىلسام بولمايدۇ. ئوتنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ تۇتسام قولۇمنى كۆيدۈرىۋالمامدىمەن؟...

-گەپ قىلە! تىلىڭنى قاغا ئۈزىۋالدىمۇ؟

نۇرنىسانىڭ ۋارقىرىشى بىلەن خىيالىم ئۈزۈلدى. قارىماققا ئۇ بەكلا تاقەتسىزلىنىپ كەتكەندەك تۇراتتى. كۆز جىيىكىدە لىغىرلاپ قالغان ئىككى تامچە ياش ھازىرلا دۈملاپ چۈشۈشكە تەييار تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىغا قاراپ ئىچىم ئاغرىپ قالدى. قانداقلا بولمىسۇن بىر جاۋاپ بەرمىسەم بولمايدىغانلىقى ھېس قىلدىم.

-مەن سەن بىلەن توي قىلالمىغۇدەكمەن،- دېدىم ئاخىرى غەيرەتكە كېلىپ،- قارىسام سەن بەك قارامكەنسەن. ئوغۇل باللار قىلىشتىن قورقىدىغان ئىشلارنى ‹‹قىلىمەن›› دەپلا قىلىپ يۈرسەڭ، مەن سەندىن قورقتۇم، سەن بىلەن توي قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. كەچۈرگىن نۇرنىسا، ئۆزەڭگە لايىق بىرەرسى بىلەن توي قىلىپ بەختىڭنى تېپىۋال!

گېپىمنى توگىتىپلا ئېشەك ھارۋامنى ھەيدەپ كېتىپ قالدىم. تاكى ھويلىغا كىرگۈچە كەينىمگىمۇ قارىمىدىم. ئۇمۇ مېنى چاقىرمىدى. بۇ ئىشنى مۇشۇنداق ھەل بولدى دەپ ئويلىدىم.

ئىككى كۈندىن كېيىن ئەپكەشتە سۇ ئېلىپ كېلىۋاتسام ئاتايىن مېنى ساقلاپ تۇرغانمۇ قانداق، نۇرنىسا ئۇچراپ قالدى ۋە كەچتە نامازشامدىن بۇرۇن جىگدە تۇۋىدىكى ماندالىققا چىقىشىمنى تاپىلاپ قويۇپ، ماقۇل بولۇش بولماسلىقىمنى كۈتمەيلا يولىغا راۋان بولدى. ياق دېيىشكە ئۈلگۈرمىگەن ئىكەنمەن ئۇ دېگەن يەرگە چىقىشىم كېرەك ئىدى. ئەگەر چىقمىسام ئەتە قوپۇپ بىزنىڭ ئۆيگە ئوت قويۇۋەتسە قانداق قىلىمەن. ئۆزۈم خالىماي قورقۇپ تۇرساممۇ، نۇرنىسانىڭ قارامىلىقىنىڭ سۆرى ئېغىر كېلىپ، بوينۇمدىن باغلاپ سۆرىگەنچىلىك قىلىپ ماندالىققا چىقتىم. ‹‹نامازشامدىن بۇرۇن›› دەپ تاپىلاپ قويغان يەرگە چىققان ۋاقتىمدا ئاللىقاچان نامازشامغا ئەزان چىققان، ئەتراپقا گۇگۇم يېيىلىشقا باشلىغان ئىدى. ئەتراپتا ئىنسى-جىن يوق، بىر خىل ۋەھىمىلىك ئىدى. بۇ يەر ئادەتتىمۇ مۇشۇنداق سۈرلۈك بولغاچقا بەك ئېرەنىشىپمۇ كەتمىدىم. ماندالىققا يېقىن كېلىپ نۇرنىسانى كۆردۈم ۋە ئەيمىنىپقىنا يېنىغا باردىم.

-نېمانچە كەچ قالىسەن؟- دېدى ئۇ مېنى كۆرۈپلا سوراققا ئۆتۈپ.

-قويلارغا ھەلەپ ئېتىپ بولغىچە كەچ بوپ قاپتۇ. چىقتىمغۇ مانا. نېمە گېپىڭ بار ئىدى، تىز دە. ئانام ئىزدەپ قالىدۇ...

-ھەجەپ ئىلگىرى ئىزدەپ قالمايتتى ھە ئۇ ئاناڭ؟- دېدى ئۇ كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ،- قىز بالا تۇرۇپ مەن چېغىمدا ئۇنداق دېمىسەم ساڭا نېمە قويىدى بۇ يۈزى تۆۋەنلىكنى؟ سەندە زادى بىر گەپ بار. يا باشقا بىرىنى كۆزلەپ قالدىڭ، يا بولمىسا ئۆيۈڭدىكىلەر ‹‹نۇرنىسانى ئالمايسەن›› دەپ قورقۇتقان گەپ! بۈگۈن زادى ئوچۇق گېپىڭنى قىل. ساڭا نېمە بولدى تېيىۋقىسىز؟ مەن بىلەن توي قىلامسەن قىلمامسەن؟

-ئەمدى نۇرنىسا... مەن سېنىڭ قارامىلىقىڭدىن قورقۇپ قالدىم. سېنى ئالامغۇدەكمەن. كېيىن بىرە-بىرە گەپ تالىشىپ قالساڭمۇ ھېلى ئۆيگە، ھېلى پاسارلىققا ئوت قويغىلى تۇرساڭ... ئىشقىلىپ مەن قورقىمەن. ئاچچىقىڭ بەك يامانكەن، سەن بىلەن خاتىرجەم بىر ئۆيگە كىرەلمىگۈدەكمەن. شۇ... شۇڭا...

-دېمەك، سەۋەپ مۇشۇ، شۇنداقمۇ؟

-ھە...

-مەن بىلەن راست توي قىلمايسەن؟

-خاپا بولما...

-بوپتۇ ئەمسە، ئۆزۈڭگە قىلدىڭ، مەندىن يامانلىما! قىزلار، قېنى چىقىڭلار!

نۇرنىسانىڭ شۇنداق دەپ ۋارقىرىغىنىنى بىلىمەن. ئاسماندىن چۈشتىمۇ، يەردىن ئۈندىمۇ بىلمىدىم، يېنىمىزدا تۆت - بەش قىز بالا پەيدا بولۇپلا كالتەك - توقماقلار بىلەن مېنى قارا - قويۇق ئۇرۇپ كەتتى. باشتا باش - كۆزۈمنى قوللۇرۇم بىلەن دالدا قىلىپ توسىۋېلىپ باقتىم. لېكىن قىزلارنىڭ قولىدىكى تاياق - توقماقلاردىن، يەنە كېلىپ ئۆزۈلمەي تېگىۋاتقان تاياقلاردىن ئۆزۈمنى دالدا قىلىش مۇمكىن بولمىدى. بىرسىنىڭ قولىدىكى كالتەكنى كۈچەپ تۇرۇپ تارتىۋالدىم، بۇنى كۆرۈپ باياتىن بېرى قاراپ تۇرغان نۇرنىسامۇ نەددىندۇر بىر كالتەكنى تېپىپ كەلدى-دە، ئۇمۇ ھۇجۇمغا ئۆتتى. نۇرنىسانىڭ قوشۇلغىنىنى كۆرگەن قىزلار تېخىمۇ قاتتىق ئۇرۇشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ بىردەملىك ‹‹ۋايجان - ۋايىيەي››لەر بىلەن ئەتراپنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈپ ۋارقىراپ، پۇخادىن چىققۇچە تاياق يەۋالدىم. قىزلار بىر ھارغۇچە ئۇرۇپ دەردى چىققاندىن كېيىن بېسىقىپ

قېلىشتى ۋە ‹‹خوپ بولدى تازا، تويسۇن›› دەپ غودۇراشقاچ نەلەرگىدۇر غايىپ بولدى. ئاغرىغان يەرلىرىمنى سىلاپ، ئاغرىمىغان يەرلىرىمنى ساناپ، دوڭغاسلاپ ئاقساپ مېڭىپ ئۆيگە كىرگىنىمدە ئاللىقاچان خۇپتەن مەھەلى بولغان ئىدى. دادام بىلەن ئانام مېنىڭ يۈز - كۆزلىرىمنى كۆكەرتىپ، قانتىپ، ئاقساپ كىرگىنىمنى كۆرۈپ چۆچۈپ كېتىشتى. مەن بولسام ھەر ھالدا ھايات قالغىنىمغا خوش ئىدىم.

دادام بىلەن ئانام يىقىلىپ قوپۇپ، ئۆندەرەپ ئالدىمغا كەلدى ۋە سوراقفا ئۆتتى:

-نېمە ئىش بولدى؟ بىرەرسى بىلەن ئۇرۇشتۇڭما جېنىم بالام؟

-نىم بولدى يەنە؟ نېمە ئالا-بۇلىماچ بولىۋالدۇق؟ ئىت تالىۋالمىغاندۇ؟

-ۋاي...- دېدىم دادامنىڭ گېپىگە ئۈغام قايىناپ،- ئىت تالىسا مۇشۇنداق باش - كۆزنى تالامدىكەن؟ مەھەللىمىزنىڭ قانجۇقلىرى تالىۋالدى. ئەر ئالمايدىغان كۇسۇكلار...

-زادى نېمىش بۇ؟ تىلىڭنى چاينىماي...

-ۋاي بىچارە بالام...

دادام بىلەن ئانامنىڭ ھالىمغا ئېچىنىۋاتقانلىقىنى بىلەتتىم، شۇنداقتىمۇ تىن ئالغىلى قويماي سوراقفا تارتىشى سەل ئېچىمنى پۇشۇردى. نېمىسىنى دەي؟ ‹‹ئالمايمەن›› دەپ قويغىنىم ئۈچۈن قىزلارنى توپلاپ ئۇرغىلى سالغىنىمۇ؟ ئۇستىخانلىرىمنىڭ چۇۋۇلۇپ كېتىدىغاندەك ئاغرىپ كېتىۋاتقانلىقىنىمۇ؟ ئىشقىلىپ ئاچچىقتىن يېرىلاي دېدىم.

- ۋاي بىر گەپ قىلغىنە، نېمە بولغان ئىش بۇ؟ ،- دېدى ئانام پىشانەمدىن تەپچىرەپ چىقىۋاتقان قانىنى قولياغلىق بىلەن سۈرتكەچ- ساپ - ساق چىقىپ كېتىپ نېمە بۇنداق بولۇپ كىردىڭ؟

-ئاۋۇ نۇرنىسا... ئىمانخاچامنىڭ قانجۇقى... ئىككى كۈن ئىلگىرى نۇرنىساغا ‹‹ سەن بىلەن توي قىلسام بولمىغىدەك، ياخشىسى توي قىلمايلى›› دەپ قويغانىتىم. ئۇ چاغدا جىملا تۇراتتى، شۇنىڭ بىلەن تۈگىگەن چېغى دەپتىمەن. بۈگۈك كەچتە چىقساڭ گېپىم بار دېگەنتى، ماقۇل دەپ چىقتىم. ‹‹مېنى ئالامسەن، ئالمامسەن›› دەپ سوراپ تۇرۇۋېلىۋالدى. مەن... مەن... شۇنىڭ بىلەن ‹‹ئالمايمەن›› دېسەم.. نەدىن پەيدا بولدىكىن، بەش - ئالتە قىز بالا چىقىپلا مېنى كالتەكلەپ ئۇرۇپ كەتتى. ۋايجانلىغانلىغا، يالۋۇرغانغا ئۇنىمىدىغان... كاساپەت قانجۇقلار... خەپ...

-يەنە شۇ نۇرنىسا دېگەن پوتلىۋاش ماڭقا... خەپ توختاپ تۇر! مەن چىقىپ بۇرنىدىن بۇلاق...

دادام پايپاسلىغان پېتى تالاغا ماڭغان ئانامنى چاقىرىپ توختىتىۋالدى:

-ۋاي توختاڭلا ئانىسى، خوتۇن كىشى دېگەننىڭ چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا زادى. نەگە چىقسىلەر بۇ كەچتە؟ بىز ئوغلىمىزغا ساقلاپ ياتمىغان بىلەن خەق ئالللىقاچان يېتىپ ئۇخلاپ بولغاندۇ...

-ئۇخلاپ بولغاندۇ دەپ مۇشۇنداق ئېچىمىزگە يۇتىمىزما؟ - دېدى ئانام چالۋاقاپ،- ئاۋۇ توڭگۇزنىڭ قارنىدىن چۈشكەنلەر شۇنداقمۇ بوزەك قىلامدۇ ئادەمنى؟! بىر كۈنى قوپۇپ ئانىسى سەتلەپ تىللاپ يۈرسە، بىر كۈنى قوپوپ دادىسى ئالىيىپ يۈرسە، بىر كۈنى بولسا قىزى ئادەم يىغىپ ئۇرغۇزۇپ، زادى نېمە قىلدۇق بۇ رەزگىلەرگە؟! ھەر قانچە نان چايناپ بىرىپ بىقىپ قويغان بولسىمۇ ئۈنچىۋالا ئانىي تاپسا بولمايدۇ - دە!

-ھېلىمۇ شۇ، بوزەك بولايلى دېمىدىم، دېيىشسەڭلىمۇ ئەتە چىقىڭلا دەۋاتىمەن! بۇ كېچىدە خەقنى يوتقىنىدىن سۇغۇرۇپ چىقىپ ئۇرۇشماقچىمۇ سىلەر؟ ھەر گەپ بولسا ئەتە خۇدانىڭ كۈنى تاڭ ئاتسۇن ئانىسى!

دادام ئانامنىڭ قولىدىن تارتىپ ئىشىك تۈۋىدىن قايتۇرۇپ كەلدى. ئاغرىق دەستىدىن ئۇستىخانلىرىم زىڭىلداپ تۇراتتى.

-كىملەر ئۇ شۇنچە بېشى يوغان؟ - دېدى ئانام ئاچچىقىنى بېسىۋالالماي سوزلەپ،- كىمنىڭ قانجۇقلىرىكەن زادى؟

- نۇرنىسادىن باشقىلىرى... كىمتى؟ ئاۋۇ ھېلىقى... ھە... بارات غىجەكنىڭ قىزى بۇۋىھەجەر غىجەك، ئوسمان توپاقنىڭ قىزى سۇدۇمە توپاق... ھاشىم پوستەكنىڭ قىزى جىمىنىخان پوستەك، پاتەمخان تومپاينىڭ قىزى ئامانگۇل تومپاي... ھە... ئىۋۇ ئوبۇلقاسىم ماتاڭنىڭ ئۇگەي قىزى بۇزۇھرە ماتاڭ... يەنە بىرسى... ئېسىمدە قالماپتۇ. ئىشقىپ ھەممىسى ئالتە...

-ۋاي يۇغانباش دەلتى! گاچىمۇ چۈچۈرە يېسە ئىچىدە ساناپ يەيمىش، سەن تېخى تاياق يەپ كېلىپ يەنە تاياقنى كىمدىن يېگىنىڭنى بىلمەيدىكەنسەن دېگىنە! ئىست سېنى ئوغۇل بالا دەپ باققىنىم!...

دادام شۇنداق دېگىنىچە كۆتمەك ساقىلىنى قاماللاپ بېشىنى چايقاپ كەتتى. بۇ گەپ ماڭا بەكلا ھار كەلدى. شۇ ھامان باياتىن قىزلار ئېتىلىپ كەلگەندە كىمنىڭ نېمىسى بولسا ھېساپلاشماي، ھۇجۇمغا ئۆتۈپلا تاراس - تۇرۇس ئۇرۇپ ياتقۇزىۋەتمىگىنىمگە پۇشايمان قىلىپ كەتتىم. ئۇنداق ئويلىغىنىم بىلەن بىراقلا كەلگەن ئالتە قانجۇققا كۈچۈمنىڭ يېتىشىمۇ بىر گەپتە!

-قىزنىق گەپ قىلىدىكەنغۇ بۇ ئادەم! ئۇ سايماللار ئارام بەرمەي ئۇرۇپ تۇرسا، بۇزە، بۇياقتا يېگەن تايىقىنى ساناپ تۇرسا بوپتىكەندە ئەمسە؟ ھېلىمۇ ساق يېرى قالماپتۇ بىچارە بالامنىڭ.

دادام بىلەن ئانام جىدەل تەھلىل قىلىۋاتامدۇ ياكى ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ ھالىمغا ئېچىنىۋاتامدۇ، بۇنى بىلمىدىم. ئىشقىلىپ مېنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ئۇز - ئارا تاكاللىششقا چۈشكەن ئىدى. شۇ تاپتىكى دەردىمنى بىر ئۆزۈم بىلەتتىم. «ئالاي» دەپ قويغان گۇناھىمغا قىلغان ئەسكىلىكىغۇ بۇ؟! خەپ نۇرنىسا! ئەر ئالماي ئولتۇرۇپ قالارسەن ئىلاھىم!

«ۋايجان - ۋايىەي» لەپ يېتىپ بىر كېچە ئۆزۈممۇ ئۇخلىمىدىم، ئاتا - ئانام، ئىنى - سىڭىللىرىمنىمۇ ئۇخلاتمىدىم. ئانام بولسا تاڭ ئاتقىچە نۇرنىسا ھەم ئۇنىڭ ئۇيىدىكىلەرنى تىللاپ قارغاپ چىقتى. دادامغۇ خورەكنى بىر باشلىسا بېشىدا ئۇرۇش پارتلىسىمۇ تۇيمايدىغىنى. ئاخشام ياتقانچە مىدىراپ قويايمۇ دېمەي ئۇخلىغىنى ئۇخلىغان. ئادەتتە ئانام بەك سەھەر ئويغۇنىۋېتەتتى. بامدادقا ئەزان چىقىش بىلەنلا نوقۇلاپ كايىغىلى تۇرىدىغان بولسا ھېلىغۇ مەنكەنمەن، ئۆلۈك بولسىمۇ چىدىماي ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكۈدەك تولا چالۋاقايتتى. لېكىن بۈگۈن ئەتىگەن كايىمىدى، مېنى ئويغاتمىدى. بىچارە ئانام ئەزەلدىن يىغامغا تەڭ يىغلاپ، كۆلكەمگە تەڭ كۆلۈپ كەلگەن بولغاچقا، كېچىدىن بىرى مەن بىلەن بىللە ۋايساپ چىققان ئىدى.

ئانام دادامنى ئويغىتىپ مەسچىتكە ئالدىراتتى، ئاندىن تاھارەت ئېلىپ نامىزىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئادىتى بويىچە بىر ئاش پىشىمچىلىك ۋاقىت بارماقلىرىنى ساناپ دۇرۇت ئوقۇپ بولۇپ جەينامازدىن تۇردى. ئۇنىڭدىن كېيىن ھويلىغا چىقىپ كېتىۋىدى، بىر ھازاغىچە ھويلىدىن شاخ سۈپۈركىنىڭ شارتىلدىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ خېلى ئۆزۈندا توختىدى. بۇ چاغدا ئىنى - سىڭىللىرىممۇ ئورنىدىن تۇرۇپ بولغان بولۇپ، جەينامازدا ئولتۇرۇپ كىرسىن چىراغنىڭ يورۇقىدا قۇرئان ئوقۇۋاتاتتى. مەن بولسام ئاخشام يېگەن تاياقنىڭ «ھوزورى» نى سۈرۈپ، جۇنۇمنى كۆتۈرەلمەي ئىنجىقلاپ ياتاتتىم.

ناشتىلىق ئۈچۈن چاي قاينىتىشقا تەمشەلگەن ئانام ئەتىگەندىلا ئەگۈننىڭ بوش جالاقشىپ قېقىلىشى بىلەن:

-توخۇ يوق يېمەستە كىمدۇ بۇ ئەمدى... - دەپ غۇدۇردىغاچ ئىسەنكىرىپ تالاغا ماڭدى. ھايال ئۆتمەي بوسۇغىدا ئاۋال ئانام ئارقىدىن نۇرنىسا پەيدا بولدى. نۇرنىسا ئوڭ قولىدا يوغان بىر ئاياق كۆتۈرىۋالغان بولۇپ، ئاياقتا ئاش بولسا كېرەك، ھور كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئانامنىڭ چىرايى ئاچچىقتىنمۇ ئەيتاۋۇر قارىداپ كەتكەن بولۇپ، چىشلىرى غۇچۇرلاپ تۇراتتى. قاق ئەتىگەندە سوغۇق مېھمان بولۇپ ئىشىك چەككەنلىكى ئۈچۈن نۇرنىساغا قاتتىق تېگىپ سالارمۇ دەپ ئەنسىرەيتتىم. تۇرۇپلا نۇرنىسانىڭ ئازار يەپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگىنىمگە ھەيران بولۇپ قالدىم. ئانام نۇرنىسانى ئۆيگە باشلاپ قويۇپ يا قولىدىكى ئاياقنى ئالمىدى، يا سۇپىغا باشلاپ ئولتۇرۇڭ دېمىدى. ئۇ ھۇدۇقتىنىچە بىر دەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن سۇپىغا چىقىپ يېنىمغا كەلدى ۋە ئاياقنى ياستۇقۇمنىڭ يېنىدا قويدى:

-قانداقراق تۇرىسىز؟ ياخشى بولۇپ قالدىڭىزمۇ؟ مىجەزى يوق بولۇپ قالدىمىكىن دەپ يوقلاپ كىرىشىم. ئوخشىتىپ ئۈگرە ئەتكەن، قازاننى چۈشۈرىۋېتىپلا بىر ئاياق ئۇسۇپ كىردىم، ئىسسىقىدا ئازراق ئىچىپ باقامسىز؟

ئۇنىڭ خۇددى ئۆز ئۆيىدە تۇرغاندەك قىلچە تارتىنىشسىز، قىلچە ياتسىرىماي تۇرۇپ شۇنداق دېگىنىگە، تېخى ھېچ ئىش بولمىغاندەك پەرۋايىدا يوق ئەھۋال سوراۋاتقىنىغا قاراپ بىر تۇرۇپ ئاچچىقىم كەلسە بىر تۇرۇپ كۈلكە قىستاشقا باشلىدى. شۇنداقمۇ مەمەدان بولارمۇ قىز بالا دېگەن ھە؟ ئۆدەككە سۇ يۇقمىغاندەك، قىلغان ئىشى پەقەتلا ئۆزىگە ئېلىنمايدىكەنغۇ ئۇنىڭ!؟ تېخى تۈنۈگۈنلا ھە؟...

- مەنمۇ ھازىر قازان بېشىدىتىم، ناشتىلىق بىر دەمدە تەييار بولىدۇ. ئارتۇقچە جۇۋاپ كېتىپسىز خېنىم بالام! ئاشنى ئېپ چىقىپ ئىمانىخانىغا سۇنۇڭ. سىلەرنى ئاۋارە قىلساق بولماس.

ئانامنىڭ زەردە بىلەن دېگەن گەپلىرىنى ئاڭلاپ بەدىنىم تىكەنلىشىپ كەتتى. ئەمما نۇرنىسا خۇددى ئانامنىڭ ئاشۇنداق دەيدىغانلىقىنى ئالدىن بىلىدىغاندەك، قىلچە تەمتىرىمىدى ھەم كۈلۈپ تۇرۇپ شۇنداق دېدى:

-ئانامغا سۇندىغاننى قازاندا قويۇپ كىردىم، ئەمدى چىقىپ سۇنساممۇ بولىۋېرىدۇ. يا بولمىسا ئۆزى ئېلىپ ئىچىپ تۇرار. بىرەر قېتىم مەن سۇنمىغانغا ئاش ئىچەلمەي قالماس، قوشنا بولغاندىكىن ئانچە - مۇنچە ئىسسىق سۇنۇشۇپ تۇرايلى دىدىم. ئانامۇ شۇنى شۇنداق دېگەن.

نۇرنىسانىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئانامنىڭ چىرايى بىلىنەرلىك تاتاردى، شۇ تاپتا سەپرا مىجەز ئانامنىڭ ئاچچىقىغا ئاران ھاي بېرىۋاتقانلىقىنى بىلمەك تەس ئەمەس ئىدى.

-ۋوي، ۋوي كىم بۇ؟ قەدەم يەتتى بالا يەتمىسۇن قىزىم!

دادامنىڭ شۇنداق دېگىنىچە كىرىپ كېلىشى ئوڭايسىز كەيپىياتنى ئوڭشىدى. ئۇ گويا كۆرۈشمىگىلى ئۇزۇن بولغان تۇغقىنىنى كۆرۈۋاتقاندەك ئالەمچە خۇشال ئىدى. نۇرنىسانىڭ بۇ ئۆيگە كىرىشى تۇنجى قېتىمدەك، ئەسلىدە بۇرۇنراق مۇشۇنداق بولۇشى كېرەكتەك، دادام ئۇنىڭغا بەكلا قىزغىن مۇئامىلە قىلىۋاتاتتى. بۇنى كۆرۈپ ئانامنىڭ تېخىمۇ بەك جۇدۇنى ئۆرلىدى.

- ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم قاسىمكا! ياسناخۇننى ئىسسىق ئىچىپ باقامدىكىن دەپ ئۈگرە ئەكىرىۋىدىم، - دېدى نۇرنىسا سەل خىجىل بولغان ھالدا كۈلۈپ،- ئەمىسە مەن چىقاي، ئانام ئىزدەپ قالمىسۇن...

-ۋوي ئولتۇرمامسىز قىزىم، خانىنساخان ئانىڭىزنىڭ چېيىمۇ تەييار بولاي دەپتۇ، بىرەر پىيالە چاي ئىچىپ ماڭسىڭىز بولاتتى.

-رەھمەت، بولدى ئۆيگە چىقاي. يەنە كىرەرمەن.

نۇرنىسا شۇنداق دەپ سىپىلداپ ماشىنىچە چىقىپ كەتتى. دادام ئانامنى ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋاتقان نۇرنىسانى ئۆزۈتۈپ قويۇشقا شەرەتلىدى، ىراق ئانام دادامغا قاتۇرۇپ بىرنى ئالىيۋەتتى- دە، مورا ئوچاقنىڭ ئالدىغا موككىدە ئولتۇرۇپ ئوچاققا ئوتۇن سىپىلىشقا باشلىدى. دادام ئانامنىڭ بۇ قىلىقىغا قاراپ خىرىلداپ كۈلگىنىچە نۇرنىسانى ئۆزىتىپ قويۇش ئۈچۈن چىقىپ كەتتى.

ھايال ئۆتمەي قايتىپ كىرگەن دادامنىڭ گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتكەن ئىدى.

-مانا، ئالساڭ مۇشۇنداق قىز ئال بالام! - دېدى دادام ئاغزى قۇلىقىغا يەتكەن ھالدا كۈلۈپ ، - بىر قولىدا ئوت، بىر قولىدا سۇ، كارامەت جېنى بار قىز بالا بوپتۇ. تۇنۇگۈن كەچتە ئۆرۈپ ماكچايتىپ قويۇپ، بۈگۈن ئاش كۆتۈرۈپ ئەھۋال سوراپ كىرىپتۇ. مەن مەن دېگەن ئەركەكمۇ قىلالمايدۇ ئۇ قىلغاننى! كۆزۈڭ باركەن بالام، خاتا نىشانلىماپسەن. بولدى، قۇرۇق گەپنى قوي. ساڭا خوتۇن بولۇشقا نۇرنىسادىن باشقىسى بىكار. ئات كالىلىسىدەك ئالتۇن كەتسىمۇ ساڭا مۇشۇ قىز بالىنى ئېلىپ بېرىمەن!...

-ۋۇيت دادىسى، چۈشەكەپ قىلىۋاتمايدىغانلا؟! مەن ئېلىپ بەرمەيمىز دەۋاتىمەن ئاۋۇ ئادەم سەتنى! «ئەتىگەندە كەلگەن مۇشتىتىن يانما» دەپتىكەن كونىلار، شۇڭا ئىززىتىنى قىلىپ ئۆيگە باشلىدىم، قاتتىق تەگمىدىم. ھېلىراقتا ئۆيگە چىقىپ دېيىشمەن تېخى چالىسىنى. ئۆيگە باشلىغىنىمنى خاتا چۈشىنىۋېلىپ پەيلىدىن يېنىپ قالغان چېغى دەپ قالمىسىلا، مەن بۇ پوتلىۋاشىنى بالامغا ھەرگىز ئېلىپ بەرمەيمەن. ھېلىغۇ ئاش كۆتۈرۈپ كىرىپتۇ، بويى بىلەن تەڭ ئالتۇن ئېلىپ كىرسىمۇ بىكار!...

-بالا يالغۇز سىنىڭلا بالاڭمۇ؟ مېنىڭ گېپىم ئۆتمەمدۇ بۇ ئۆيدە؟ كاللاڭ بولسا ئويلاپ باق خوتۇن،- دادام ئوڭ قولىنىڭ بىگىز بارمىقىنى ئۆزىنىڭ بېشىغا چىنەپ تۇرۇپ قەھرى بىلەن ۋارقىرىدى،- مۇشۇنداق جېنى بار بىر قىز بىلەن ئۆيلەپ قويساق، كېيىنكى كۈنلەردە ئوغلۇڭ كۆڭلى توق، خاتىرجەم ئۆتىدۇ. يا ئۆزىنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلالمايدىغان، يا كىشىنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلالمايدىغان، يا قولىدىن كەلمەيدىغان، يا ئاغزىدىن كەلمەيدىغان، «بەرسەڭ يەيمەن، ئۇرساڭ ئۆلمەن» دەپلا گۆشىيىپ ئولتۇرىدىغان تەتۇر پايتىملاردىن مىڭ ياخشى ئەمەسمۇ؟ مەھەللىمىزدىكى قىزلارغا قاراپ باققىنا، قايسى بىرى نۇرنىسا، زەينەپلەردەك ئۆزىنى تۇزەپ، كېيىم - كېچەكلىرىنى شاي كىيىپ يۈرىدۇ؟ كۆڭلىنىڭ سۇيى بار ئادەم ئاشۇنداق قىلالايدۇ خوتۇن! نەدىكى پوتلىسىنى ئوڭشاپ ئېيتالمايدىغان قىزلارنى ئېلىپ بەرگىنىڭ بىلەن يا ئۆزىنى ئوڭشاپ ئادەم قىلالماي، يا ئېرىنى ئوڭشاپ ئەر قىلالماي، قاچان قارىسا چاپىنى تىزىدىن ئاشماي ئۆتەمدۇ؟ «ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن» دېگەن ھېكمەتنى ئۇنتۇپ قالماڭلار جېنىم ئانىسى! مەنمۇ بالىنىڭ بەختىنى ئويلاۋاتىمەن!...

دادام گەپلىرىنى تۈگىتىپ بولغىچە گۆرەن تۇمۇرلىرى كۆپۈپ، چىرايى قىزىرىپ تىترەپ كەتتى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئانامنىڭ گەپلىرىگە بەكلا ئاچچىقى كەلگەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى.

-شۇ... شۇ مەنمۇ بالىمىزنىڭ...

-بولدى، سىلە قانداق قارار چىقارساڭلار كارىم يوق. ئانىسىنىڭ ئىككى ئېغىز تىللىۋالغىنىغا قىزنى ئېلىپ بەرمەيمىز دېگەن گەپنى قىلماڭلار، بىر زامانلاردا سىلەرنىڭ ئۆيدىكىلەرمۇ مېنى ئاز تىللىغانمۇ؟ تېخى يېرىم كېچىدە كىرىپ ئۇرۇپ ياتقۇزۇپ قويمىدىمۇ؟ «جاندىن كەچمەي جانانغا يەتكىلى بولماس» دەپ بىر گەپ بار، ھە! ئوغۇل بالا بولغاندىكىن بىلىنى باغلاپ پۇتنى بىر يەرگە تىكلىسۇن! ئۇنى يامان ئۆتتوگۈپ مۇشۇ كۈنگە كەلدۇق. بۇ قېتىم يول قويمايمەن. ئۆرىدىغاننى ئۆرۈپ بولۇپ ئارقىدىن كۆڭۈل سوراپ كىرگەن بولسا

بوپتۇ. ئۇمۇ ئاچچىقىدا شۇنداق قىلغاندۇ. باشتا «ئالمەن» دەپ قويۇپ تەخسىگە چىقىپ بولغاندا گەپتىن يېنىۋالسا كىمنىڭ ئاچچىقى كەلمەيدۇ؟ بۇ توينى قىلغىنىمىز قىلغان. خوشنىلارنىڭ قۇلىقىغا سىڭىپ تەييار بولۇۋالار، پىشىن نامىزىدىن يېنىپ مېجىتاخۇنلارنىڭكىگە داستىخانلىق ئەكىرىمىز!

دادام شۇلارنى دەپ بولۇپ، ناشتىغىمۇ قارىماي ئىشىكنى داراقشىتىپ ئېچىپ چىقىپ كەتتى. ئۆزۈمنى خۇددى ئۈلۈغ بىر ئوتنىڭ ئىچىدە قالغاندەك ھېس قىلىپ كەتتىم. دادام چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئانام ئېغىر خىياللار بىلەن خېلى ئۇزۇن ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىدا مەڭزىگە تاشلىنايلا دەپ قالغان ئىككى تامچە ياش پارقىراپ تۇراتتى. ئىچىم سىيرىلىپ كەتتى. مېنىڭ سەۋەبىمدىن ئاتا - ئانامنىڭ جېدەللىشىپ قېلىشىنى پەقەتلا خالىمايتتىم. ئەمما بولغۇلۇق بولدى، ھەر نېمە دېگەن بىلەنمۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ. ئەمدى زادى قانداق قىلىش كېرەك. ئانامغا تەسەللىي بېرىشىنى ئويلايتتىم، بىراق نېمە دېيىشىمنى بىلمەيتتىم. دادامنىڭ كەينىدىن چىقىشىنى ئويلايتتىم، ئەمما ئاغرىق دەستىدىن مىدىرلىيالمايتتىم، ئورنۇمدىن تۇرغىدەك ماغدۇرۇم يوق ئىدى.

-ئانا، چاي تەييار بولدىمۇ؟ بىز مەكتەپكە ۋاخ قالمىز.

سىڭلىم پەزىلىيەخان مەكتەپكە مېڭىش ئۈچۈن ئالدىراپ ئانامغا ئۆتۈنگەندەك قارىغاندا ئاندىن ئېسىگە كەلگەن بىچارە ئانام، ئىنى - سىڭىللىرىمنىڭ چېيىنى بېرىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇردى.

دادامنىڭ زورى بىلەن نۇرنىسا ئىككىمىزگە سۆز سالدۇرۇپ قويۇلدى. ھېساپتا نۇرنىسا ئىككىمىزنىڭ توي ئىشى ئاغزاكى كېلىشىمگە ئېگە بولدى دېگەن گەپ. دادامنىڭ نۇرنىسا ھەققىدە ئانامغا كايىغانلىرىنى چۈشىنىشكە، قوبۇل قىلىشقا تىرىشتىم. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ ئوت قويغانلىرى، قىزلارنى توپلاپ مېنى ئۆرگۈزغانلىرى يادىمدىن چىقمىدى. ئاشۇ قىز بىلەن توي قىلىشنى ئويلىسام خۇددى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغاندەك ھېسسىياتتا بولۇپ قالاتتىم. لېكىن نېمە ئامال؟ ئەمدى تىرەجەسەم ئاتا - ئانام قاتتىق ئۇرۇشۇپ كېتىدىغان چىراي. تېخى ئۆزۈممۇ يەتكىچە گەپ ئاڭلىشىم مۇمكىن. بۇ ئۆيدە ئەزەلدىن دادام «قىلمىز» دەپ بىكىتكەن ئىش قىلىنماي قالغان ئەمەس. شۇنداق ئىكەن، ئەمدى بولغاندا قانچە قىلسامۇ گېپىم ئاقمايدۇ. يەنە كېلىپ بۇ ئىشلارنىڭ مۇشۇنداق بولۇپ قېلىشىغا ئۆزۈم سەۋەپچى. شۇڭا، ھەممىنى ئىتتىكلىكىمدىن كۆرۈپ باشقا گەپ - سۆز قىلمىدىم.

نۇرنىسانىڭ ئاچىسى زەينەپ تېخى ياتلىق قىلىنمىغان بولغاچقا ئاۋۋال زەينەپنى ياتلىق قىلىپ چىقىرىۋېلىشى، ئاندىن نۆۋەت نۇرنىساغا كېلىشى كېرەكمىش. قائىدە بويىچە باشتا چوڭى، ئاندىن كىچىكى تالالىق بولسا بولىدىكەن. ئىككى قىزنىڭ توينى بىللە قىلىش مەسىلىھەتكە ئىمانىخاچام كۆنمەي كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقارغانمىش. بىر ھېساپتا بۇمۇ ياخشى بولدى، بۇ توينى چوقۇم قىلىشقا تېگىشلىك بولسىمۇ قانچە كەينىگە سۈرۈلسە مەن ئۈچۈن شۇنچە ياخشى.

تاياق يېگەن كۈنۈمدىن باشلاپ ھېساپلىسام ساق بىر ئاي بولغاندا يۈز - كۆزلىرىمدىكى ئالا - يېشىللار يوقالدى. پۇتۇمدىكى ئىششىق، بەدىنىمدىكى زىدىلەر ساقىيىپ ئادەمگە ئوخشىغىنىمدا نۇرنىسا بىلەن بولغان قەددىناسلىقىم ئاللىقاچان ئەسلىگە كەلگەن ئىدى. ئۇ بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ - چىقىپ يۈرۈپ ئانامنىمۇ ئىندەككە كەلتۈرىۋالغان بولۇپ، ئانامنىڭ ھەر گېپىدە ئاغزىدىن نۇرنىسا چۈشمەيتتى. بىرەر نەرسە يېسىمۇ نۇرنىساغا سىقىنىپ ئازراق ئېلىپ قويىدىغان، بىرەر ۋاق تاماق ئەتسە نۇرنىساغا سۇنمىسا يېگۈسى كەلمەيدىغان بولۇپ قالدى. بۇ قارىماققا ياخشى ئىشتەك قىلسىمۇ، ماڭا نىسبەتەن ئىنتايىن يامان خەۋپ بولۇپ قالدى. چۈنكى، ئانام نۇرنىساغا ۋاي دېيىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ ئەك ئامراق بالىسى مەن ئىدىم، گېلى سىقىلىپ تاتلىق - تۈرۈملەرنى سىقىنىدىغىنىمۇ مەن ئىدىم. ئەك ئەنسىرەيدىغىنى، ئەك كۆيۈنىدىغىنى، ھەمىشە

مۇڭدىشىدىغىنىمۇ مەن ئىدىم. ئەمما ھازىر ئۇنداق بولماي قالدى. ئۇمۇ پىشانەمگە پۈتۈلگىنى دەپ بىلىپ دەردىمنى ئىچىمگە يۇتتۇم.

توي ئىشى چوڭلارنىڭ دېگىنى بويىچە بولغان بىلەن كۆڭۈل ئىشى ئۇلارنىڭ دېگىنىچە بولمايدىكەن. زەينەپنىڭ تويى بولغان كۈنى شۇ تويغا كەلگەن قىزلارنىڭ ئىچىدىكى بىرسىگە كۆزۈم چۈشۈپ قېلىپ، نۇرنىسا كۆزۈمگە سىغماس بولۇپ قالدى. بەلكىم مېنى تۇتامى يوقكەن دەپ ئويلاپ قالغان بولۇشىڭىز مۇمكىن. ئەمما ئويلاپ بېقىڭ، سىز كۆڭۈلنىڭ مۇنداق ئىشلىرىغا يولۇقۇپ باقمىغانمۇ؟ ئىشقىلىپ شۇنداق بولدى. مەن بۇنى كىمگە دېيەلەيتتىم؟ئامالسىز بۇنىمۇ ئىچىمگە يۇتتۇم. بىراق ئۇ قىزنى سۈرۈشتۈرۈپ يۈرۈپ ئاخىرى تاپتىم. ئۇنىڭ ئىسمى گۈلجامال بولۇپ، خوشنا يېزىدىكى مەسچىتنىڭ خاتىپىنىڭ چوڭ قىزى، بۇ يىل ئون بەش ياشتا ئىكەن. ئۇ ھەقىقەتەن ئىسمى جىسمىغا لايىق گۈلجامال، يەنى كەم - كۈتىسىز چىرايلىق قىز ئىدى. چولپاندەك كۆزلىرى يۈرەكنى تېشىپ ئۆتۈپ كەتكۈدەك بىر قارايدىغان بولسا، ئەييۇھەنناس! كىچىك ھەم ئوماق لەۋلىرى خۇددى گىلاس دانىسىدەك ئادەمنىڭ زوقىنى كەلتۈرەتتى. ئىشقىلىپ شۇ تويدا بىر كۆرۈپلا ئۇنىڭغا كۆيدۈم. قانداق قىلىمەن؟ مۇشۇ ئىش ئۈچۈن مېنى نېمە دەپ تىللىسىڭىز تىللاڭ، ئۇنىڭغا كۆيۈپ قالغىنىم راست! بۇ ئىشنى ئانامغا دەيمۇ، دادامغىمۇ دەپ بىر قارارغا كېلەلمەي بەك ئۇزاق باش قاتۇردۇم. ئەمما قانداقلا قىلسام ئۇلارنىڭ نۇرنىسادىن يالتايمايدىغانلىقىنى بىلەتتىم.

مەيلى قانداقلا قىلسام ئۆزۈم ياقتۇرغاننى ئالىمەن. شۇڭا ئۇلارنىڭ رايىغا قاراپ ئولتۇرسام بولمايدۇ-دە! بۇ ئىشلارنى كېيىنگە قويۇپ، ئاۋۋال گۈلجامالنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇش قارارىغا كەلدىم. نۇرنىسا چىراي جەھەتتە يامان ئەمەس بولغان بىلەن گۈلجامالدەك چىرايلىق ئەمەس، يەنە كېلىپ، گۈلجامالنىڭ يۈرۈش – تۇرۇشلىرىمۇ، گەپ – سۆزلىرىمۇ، كىشىلەرگە قىلغان مۇئامىلىسىمۇ خۇددى ئېقىن سۇدەك يېقىملىق، مەجنۇنتالدەك ئەۋرىشىم، ئاپتاپتەك ئىللىق ئىدى. نۇرنىسادەك قوپال، ئەركەك مىجەز، تۇرغان – پۈتكىنى سېپىي ئۆزىدىن تومپاي ئەمەس ئىدى. ھەم ئۇنىڭدەك ئاغزىنى ئاچسا ئادەم تىللايدىغان، قولىنى كۆتۈرسە كىشىگە شىلتىپ، شالىنى چاچىدىغان خۇيلىرى يوق ئىدى. ئەمدىغۇ نۇرنىسا باشتىن تارتىپ ئۇنداقمۇ ئەمەستى، شۇ مەن ‹‹توي قىلىمىز›› دەپ ئازدۇرۇپ، مۇشۇ كېچىككە باشلىغاندىن بىرى شۇنداق ئەركەك مىجەز قېلىق چىقىرىۋالدى. بەلكىم ئەركىلەپ شۇنداق قىلىدىغاندۇ، ئەمما بۇنىڭغا داۋاملىق يول قويىۋەرسەم بولمايدۇ. ئەڭ مۇھىمى، ھازىر كۆڭۈل نۇرنىسادا ئەمەس.

گۈلجامالنىڭ ئۆيىنىڭ خوشنا يېزىدىكى مەسچىتنىڭ كەينىدە ئىكەنلىكىنى بىلىپ دەرھال شۇ تەرەپكە چاپتىم، ئاندىن خەقتىن سوراپ سۈرۈشتە قىلىپ يۈرۈپ ئابدۇللا خاتىپ ئاخۇنۇمنىڭ ئۆيىنى تاپتىم. لېكىن شۇنچە جاپا تارتىپ ئىزدەپ تاپقىنىمغا ھەم چىڭقى چۈشتىن باشلاپ ئۆيىنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ، ئەگىپ يۈرگىنىمگە تۈشلۈق گۈلجامال ئۆيىدىن چىقماي قويدى. ئەلۋەتتە، ئۇ مېنىڭ ئىزدەپ كېلىشىمدىن بىخەۋەر ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئاللاھىم ياراتقان ھاۋادىن نەپەس ئېلىپ، خۇدانىڭ ئاپتىپىغا بىرەر دەم قاقلانغىلى بولسىمۇ چىقمىدى. بۇ ئىشقا ئىچىم پۇشۇپ جىلە بولۇپ تۇرسام، ئۆتكەن – كەچكەن قىز – چوكانلارنىڭ سۆيدۈك پۇرىغان ئېشەكتەك چىشلىرىنى چىقىرىپ، بىزەڭلىك بىلەن كۈلۈپ قويۇپ ئۆتۈپ كېتىشلىرى جېنىمغا پاتتى. بۇ يەردە چۆگىلەپ يۈرۈۋېرىپ كىملەرنىڭدۇر دىققىتىنى تارتىپ قويغان بولسام كېرەك، يېنىمدىن ئۆتۈپ قالغان بىر قىز كۆزلىرىمنىڭ بالىخانىسىغا قاراپ – قاراپ قويۇپ، يېنىمدىن قايتا – قايتا ئۆتۈشكە باشلىدى. ئۇ ئۆيگە كىرەتتى، ئۇ ئۆيدىن چىقىپ بۇ ئۆيگە كىرەتتى. يەنە ئۇ يەردىن چىقىپ باشقىلا بىر ئۆيگە كىرەتتى. ئىشقىلىپ كوچىنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغىچە نەچچە ئۆيگە كىرىپ چىقىپ بولدى. كۆزلىرى مەندىن ئۈزۈلمەيتتى، مېنىڭ ئەتراپىمنى ئايلىنىپ يۈرگەندەك مەن تۇرغان يەرگە كېلىشنىلا خالايدىغاندەك قىلاتتى. بۇ

هال ئۈزىلىك ماڭا قىزىقىپ قالغانلىقى ھەمدە مەندىن گەپ تاما قىلىپ قالغانلىقىنى پۇرىتىپ تۇراتتى. شۇڭىمىكىن، بۇ يەردە ئايلىنىپ يۈرۈش ماڭا تەس كېلىۋاتاتتى. ئاخىرى بۇنداق ساقلاپ تۇرۇش بىلەن ئىش تاك ئاتمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. ئاخىرى كەچمۇ بولدى، كېتەيمىكىن دەپ تۇرسام نەلەردىندۇر مەزىن ئاخۇنۇمىڭ جامائەتنى نامازشامغا چاقىرىپ توۋلىغان مۇڭلۇق ئەزان ئاۋازى چىقتى. ‹‹توختا!›› دېدىم ئۆزۈمگە كاللامغا بىر ئەقىل كېلىپ. ‹‹نامازشامغا بەربىر يولدا قالدىم. شۇڭا گۈلجامالنىڭ ئىشىكىنى چېكىپ تاھارەتكە سۇ سوراي، تاھارەت ئېلىپ نامازشامنى شۇنىڭ ئۆيىدە ئوقۇۋالاي، مۇشۇ باھانىدا گۈلجامالنى كۆرۈپ كۆزۈمنى ھېيىلىتىۋالارمەن››. تاپقان بۇ ئەقلىمدىن سۆيۈنۈپ يۈرىكىم ئويناپ كەتتى، ئۈستىۈېشىمنى بىرەر قۇر تۈزەشتۈرگەندىن كېيىن ئاستا بېرىپ قوش قاناتلىق ئەگۈننى يېنىك مۇشتىلىدىم. شۇ ھامان ھويلا ئىچىدىن بىر ئايالنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

-ئىشىك ئوچۇق، كىرىۋەرسىلە!

يېنىك ئىتتىرىپ ئېچىشىم بىلەن خۇددى بىر يېرى چىمدىۋېلىنغان ئادەمدەك ئېچىنىشلىق غىچىرلاپ كەتكەن ئەگۈننى ئىچىمدە مىڭنى تىللاپ، ئەيمىنىپقىنا ھويلىغا كىردىم. ھويلىدا بېشىغا ئاق ياغلىق تاشلىۋالغان، ئۆزۈن چىت كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكى يەر سىيپاپ تۇرىدىغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال بىر دانە چىلەكنى كۆتۈرۈپ تۇراتتى. مەن كىرىپلا ئوڭ قولۇمنى كۆكسۈمگە قويۇپ ئايالغا ئەدەپ بىلەن سالام قىلدىم:

-ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ئاچا!

ئۇ مېنى كۆرۈپ قولىدىكى چىلەكنى يەردە قويدى ۋە قول باغلاپ تۇرۇپ سالىمىمغا جاۋاپ قايتۇردى:

-ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام بالام! ئوبدان تۇردىڭىزمۇ؟ بۇيان كەپسىز؟

-ھە، بىر ئىش بىلەن تۆۋەنكى مەھەللىدىن كېلىۋىدىم، قايتاشىمدا كەچ قالدىم. قارىسام نامازشام قازا بولۇپ كەتكۈدەك، شۇڭا... شۇڭا تاھارەتكە سۇ بېرەرمىكىن دېگەن ئۈمىدتە كىرىۋىدىم خان ئاچا! ئۆزلىرىنى ئاۋارە قىلسام بولارمۇ؟

قىزارماي – تاتارماي شۇنداق دېيەلىگەنلىكىمدىن بىر تۇرۇپ نۇمۇس قىلىپ كەتتىم. لېكىن دەيدىغاننى دەپ بولدۇم. ئۆزۈمنى ئۇرۇپ بەرسەممۇ ئاغزىمدىن چىقىپ بولغان گەپنى ئىچىمگە سۇلىۋالالمايمەن.

-ۋاي بولمامدىغا بالام،- دېدى ئايال چىرايىغا ۋىللىدە كۈلكە يۈگۈرتۈپ،- تولا ئوبدان بولىدۇ. بۇ ساۋاپنى خۇدايىم بىزگە يەتكۈزگەن چېغى،- ئۇ شۇنداق دەپ كەينىگە بۇرۇلۇپ سوقما تاملىق ئۆينىڭ ملەڭزىلىك ئىشىكىگە قاراپ توۋلىدى،- گۈلجامالخان بالام! ھۆي گۈلجامالخان! شاققىدە چۆگۈندە سۇ ئەپچىقىڭە خېنىم بالام!

ئايالنىڭ گۈلجامالنىڭ ئىسمىنى چاقىرىشى بىلەن يۈرەكلىرىم تېخىمۇ ئويناپ، باشقىچە سوقۇپ كەتتى. لېكىن چاندۇرماسلىق ئۈچۈن ھويلىنىڭ ئۇ يەر – يەرلىرىگە قارىغان بولۇپ تۇرىۋالدىم

-بىزنىڭ ئاخۇنۇم مەسچىتكە چىقىپ كەتكەن، تاھارەت ئېلىپ مەسچىتكە بارغىچىلىك نامازنىڭ ۋاقتى كەتكىدەك ئەمدى. مەن ئۆيگە جەينامار سېلىپ قوياي، باغ تەرەپتە تاھارەت ئالىدىغان يەر بار، سىلى دىككىدە چىقىپ كىرسىلە غوجام بالام.

ئايالنىڭ شۇنچىلىك مۇلايىملىق بىلەن ئېيتقان گەپلىرى كۆڭلۈمنى شۇررىدە ئىرىتىپ، ۋۇجۇدۇمغا ئىللىق بىر سېزىم تارقىتىپ ئۆتتى. ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئىمانىخاچامنىڭ قوپال گەپ – سۆزلىرى ھەم سەت ئىزا – ئاھانەتلىرى بىلەن سېلىشتۇرۇپ كۆڭلۈم بىر قىسىملا بولۇپ قالدى. ھايال ئۆتمەي گۈللۈك ملەڭزە قايرىلىپ

ئۆزۈن كۆينەك كىيىپ، چۈچىلىق ياغلىقنى بويۇنلىرىنى يۆگەپ چىگىۋالغان، ئوسما قويغان ئىنچىكە قاشلىرى قارلىغاچنىڭ قاناتلىرىدەك قايرىلىپ تۇرىدىغان گۈلجامال ئىشىكتە پەيدا بولدى. ئۇ بوينى ئۇزۇن مىس چۆگۈندە سۇ كۆتۈرۈپ چىققان بولۇپ، مېنى كۆرۈپ سەل ھەيران قالدى، ئاندىن ھۇدۇقۇپقىنا كىلىپ قولىدىكى چۆگۈننى ئانىسىغا سۇندى. ئايال گۈلجامالنىڭ قولىدىكى چۆگۈننى ئېلىپ ئىككى قوللاپ ماڭا سۇندى:

-مەڭسىلە بالام، باغقا ئۆۋۈ تەرەپتىن كىرىدىلا،- دېدى ئۇ سوقما تامنىڭ يان تەرىپىگە قولىنى چىنەپ كۆرسىتىپ،- مەن جەينامار سېپ قويلي.

ئايالنىڭ قولىدىن چۆگۈننى ئېلىپ ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە ماڭدىم. چۆگۈننى ئانىسىغا تۇتقۇزۇپ قويۇپلا قاياققىدۇر غايىپ بولغان گۈلجامالغا ئاچچىقىم كېلىپ ئىچىمدە غۇدۇراپ قويدۇم. تاھارەت ئېلىپ ھويلىغا كىرگەن چېغىمدا نامازشامنىڭ دەل ۋاقتى بولۇپ قالغان ئىدى. ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ بىركىمنىڭ چىقىشىنى كۈتۈپ ئازراق تۇردۇم. بىراق بايىقى ئانا – بالا ئىككەيلەننىڭ بىرسىمۇ يوق. شۇنىڭ بىلەن غەيرەتكە كېلىپ ملەڭزىنى قايرىپ ئىشىكنى چەكتىم. ئىشىكنى بايىقى ئايال ئاچقان بولۇپ، ئۆي ئىچى كىرسىن چىراغىنىڭ يورۇقىدا غۇۋا يورۇپ تۇراتتى. مەن ئۆيگە كىرىپ قولۇمدىكى چۆگۈننى ئايالغا ئۇزاتتىم.

-كەلسىلە بالام، ئەنە جەينامار، ئاخۇنۇمنىڭ يەكتىكىنى كىيىۋالامىلا يا بالام؟

-بولسىغۇ...- دېدىم ئارتۇق گەپ قىلالماي. قارىسام گۈلجامال جەينامازدا ئىكەن. ماۋۇ ئاچامغا بىلدۈرمەي ئۇنىڭ ناماز ئوقۇۋاتقاندىكى تۇرقىغا سىنچىلاپ قاراپ چىقتىم. ئۇنىڭ ئىگىلىشلىرى، ئولتۇرۇپ قوپۇشلىرىمۇ شۇنچىلىك ئەۋرىشىم، نازاكەتلىك ئىدى. توۋا! ئەسلىدە كۆڭۈل دېگەنمۇ تېگى – تەكتىدىن چىرايلىقتا، نازاكەتلىكتە، ئەدەپ، ئىمانلىقتا كۆيىدىكەن ئەمەسمۇ؟ ئۆزۈممۇ بىلمەي ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قاپتىمەن. ئايال ناۋات رەڭلىك ئۇزۇن يەكتەكنى ماڭا ئۇزاتقاندا ئاندىن ئېسىمگە كەلدىم ۋە يەكتەكنى كىيىپ، شاپاق دوپپامنى ئوڭشاپ كېيىپ جەينامازغا چىقتىم. بۇ ئابدۇللا خاتىپ دېگەن ئاخۇنۇم دەرۋازىدەك يوغان، تەمبەل كىشى بولسا كېرەك، مېنىڭ ئورۇق، ۋىجىك ئۇستىخىنىم ئۇنىڭ يەكتىكى ئىچىدە لاغايلاپ قالدى. شۇنداقتىمۇ ئۆزۈمنىڭ چاپىنى ئۈستىدىن چىگىۋالغان پوتامنى يېشىپ ئېلىپ يەكتەك ئۈستىدىن باغلىدىم-دە، قەددىمنى تىك تۇتۇپ نامازغا تۇردۇم. بىراق ھە دېگەندىلا دىققىتىم گۈلجامال تەرەپكە كېتىپ قېلىپ ئايەتلەردە نەچچە ئازدىم. «ئەستاغپۇرۇللا شەيتان!» نى تولا دەپ ئۆزۈمگە ھاي بېرىپ شام نامىزىنى ئوقۇپ بولغان چېغىمدا ئالدىقاچان قاراڭغۇ چۈشكەن ئىدى. مەن جەينامازدىن چۈشكەندە گۈلجامال كات سۇپا ئۈستىگە سېلىنغان داستىخانغا ياغاچ ئاياقلارغا ئۇسۇلغان قۇناق ئۇگرىسىنى قويىۋاتقان ئىكەن. ئايال ئىچكەركى ئۆيدىن لىگەندە نان كۆتۈرۈپ چىقىپ داستىخانغا قويدى ۋە ماڭا قاراپ باشقىچە ئىللىق كۈلۈمسىرىدى.

-ئاشمۇ پىشىپ قاپتۇ، كەلسىلە بالام بىرەر قوشۇقتىن ئىسسىق ئىچىلى. ئاخۇنۇمنىڭ مەسچىتتىن يېنىشىغا ئۈلگۈرتۈپ پىشۇرايلى دەپ قازاننى توختىتىپ قويغان. بىرەر ئىش چىقىپ قالدىمىكى، سەل ھايال بولۇپ قالىدىغاندەك تۇرىدۇ، ھېلىغىچە كېلىپ قالار. بىز تاماقنا باققاچ تۇرىلى،- دېدى ئايال مېنى داستىخانغا تەكلىپ قىلىپ. مەن ئۆزرە ئېيتىپ قايتماقچى بولدۇم ۋە ئۇچامدىكى يەكتەكنى سېلىپ ئايالغا ئۇزاتتىم، ئايال قولىدىكى ئۇن يۇقۇندىلىرىنى قېقىشتۇرۇپ تۇراتتى، ئاڭغىچە گۈلجامال شىپىرلاپ كېلىپ قولۇمدىكى يەكتەكنى ئالدى. ئۇ يەكتەكنى ئالغىچە كۆزلىرىمىز ئۇچرىشىپ قالدى، نە ئۇچراشتىكى ئۇنىڭ ماڭا لەپپىدە قارىغان كۆزلىرىدىن يۈرىكىمگە بىر ئۇلۇغ ئوت تۇتاشتى. جايىمدا قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدىم. ئايالنىڭ ماڭا يەنە نېمە دېگەنلىكىنى ئىلغا قىلالمىدىم. ئىشقىلىپ داستىخانغا كېلىپ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلغانلىقىنىلا بىلىمەن. قانداقتۇر بىر كۈچنىڭ تۈرتكىسى بىلەن ئايال كۆرسەتكەن جايغا كېلىپ يۇمشاق كۆرپە ئۈستىدە

يۈكۈنۈپ ئولتۇردۇم. ئايال ئالدىمغا قويغان بىر ئاياق قۇناق ئۆگرىسىنى قولۇمغا ئېلىشىمغا ئىشىك ئېچىلىپ مەيدىسىگىچە ساقال قويۇپ، ئۇزۇن يەكتەك، قازاندەك يوغان ئاپئاق سەللە كىيۋالغان سالاپەتلىك بىر كىشى كىرىپ كەلدى. دەرھال قولۇمدىكى ئاياقنى داستىخانغا قويۇپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ قول باغلىدىم:

-ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

ئاقساقال دەسلەپ مەڭدەپ تۇرۇپ قالدى، ئاندىن قولىنى ماڭا ئۇزۇتۇپ ئالدىمغا كەلدى.

-ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام!...

ئىككىمىز قول ئېلىشىپ كۆرۈشكىچە چىداپ بولغۇسىز بىر ئوڭايسىزلىق تاپىنىمدىن كىرگىنىچە چوقامغا كېلىپ توختىدى. چىقىپ كېتەي دېسەم ئاسمان يىراق، كىرىپ كېتەي دېسەم يەر قاتتىق تۇيۇلۇپ، بۇ ئۆيگە كىرگىنىمگە ئۆلگىدەك پۇشايمان قىلدىم. بىراق نېمە ئامال؟ بۇ قازان سەللە ئاخۇنۇمنىڭ ئالدىدىن سامانلىقتا چاپقان موزايدەك يۈگرۈپ چىقىپ كەتكىلى بولمىسا! چىراق غۇۋا يورۇق چۈشۈرۈپ تۇرغان بولغاچقا ئاخۇنۇمنىڭ مېنى كۆرۈپ قانداقراق كەيپىياتتا بولغانلىقىنى ئېنىق كۆرەلمىدىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنى تەھلىل قىلغۇدەك ھەپسىلەممۇ يوق ئىدى.

-يولدىن ئۆتۈپ كىتىۋېتىپتىكەن بۇ بالام،- دەپ چۈشەندۈردى ئايال ئاخۇنۇمغا قاراپ،- شام نامىزى قازا بولۇپ كەتمىسۇن دەپ تاھارەتكە سۇ سوراپ كىرىپتۇ. شۇڭا ئۆيگە باشلاپ ساۋاپ ئالاي دېدىم. ئاشخىچە ئاشمۇ پىشىپ قاپتىكەن، ئىسسىق ئېچىپ ماڭسۇن دەپ تۇتۇپ قالدىم قارىسلا.

بۇ گەپ بىلەن قازان سەللە ئاخۇنۇمنىڭ چىرايىدا ئاپتاپتەك كۈلكە پارلىدى.

-ئوبدان، ئوبدان بوپتۇ. ساۋاپلىق ئىش قىپسىلە ئانىسى. خۇدايىم تاھارەتكە سۇ بەرگەن قولۇڭلاغا دەرت كەلتۈرمىسۇن.

قازان سەللە ئاخۇنۇم شۇنداق دېگەچ بېشىدىكى چاقما كاۋىدەك يوغان سەللىسىنى ئېلىپ گۈلجامالغا، يوتقاندەك ئازادە ھەم چوڭ يەكتىكىنى سېلىپ ئايالىغا ئۇزاتتى. ئاندىن تەرلەپ پارقىراپ كەتكەن بېشىغا ئايالى تەڭلىگەن شاپاق دوپپىسىنى كىيىپ داستىخانغا كېلىپ بەدەشقان قۇرۇپ ئولتۇردى.

ئۇ كۈنى تاماقتىن كيىن چىرايلىق خوشلىشىپ يېنىپ كەلدىم. مەن ئەگۈن دەرۋازىدىن چىققاندا ئاخۇنۇم بىلەن ئايالى ئارقىمدىن چىقىپ ئۇزىتىپ قويدى. لېكىن گۈلجامال چىقمىدى. كاشكى، ماۋۇ ئىككەيلەن چىقماي گۈلجامال چىققان بولسىچۇ! ھەتتىگىنەي! شۇنچە تىرىشقانلىرىمغا بولسىمۇ گۈلجامالنىڭ ئاۋازىنى بىر ئاڭلىغان بولسام، ياكى كۆزىنىڭ قويرۇقىدا بولسىمۇ ماڭا بىرەر قېتىم قاراپ قويغان بولسا خۇشلۇقتا يۈرىكىم يېرىلىپ كەتمەس ئىدى، ئۇنىڭ بىرى بولار ئىدىم. ئەمما بۇ ئارزۇيۇممۇ مەن بىلەن بىللە قەددىناس مەھەللەمگە قاراپ يول ئالدى. شۇنداق بولسىمۇ يەنىلا خۇشال ئىدىم. خىيالىمدا نۇرنىسا بىلەن گۈلجامالنى، ئىمانخاچام بىلەن گۈلجامالنىڭ ئانىسىنى، مىجىتاخۇنكام بىلەن قازان سەللە ئاخۇنۇمنى سېلىشتۇرۇپ ئاجايىپ زور ئوخشىماسلىقلارنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلدىم. نېملا دېگەن بىلەن گۈلجامالىلارنىڭ ئائىلىسى نۇرنىسالارنىڭ ئائىلىسىدىن كۆپ ياخشى بىلىندى. تېخى كەلگۈسۇم ئۈچۈن شىرىن خىياللارنى سۈرۈپ، غىڭشىپ ناخشا ئېيتقاچ مېڭىپ قانداقسىگە مەھەللىگە كېلىپ قالغىنىمنىمۇ سەزمەپ قاپتىمەن. مەن ئۆيگە كىرگەندە ئىنى – سىڭىللىرىم ئاللىقاچان ئۇخلاپ بولغان، ئانام بىلەن دادام مەندىن ئەنسىرەپ ياتمىغان ئىكەن.

-نەگە باردىڭ ۋوي جىن ئېپقاچقاندەكلا يوق بوپ كەتتىڭغۇ چۈشتىن بىرى؟- دېدى دادام كۆزۈمگە قادىلىپ،- يا باردىغان يېرىڭنى دەپ قويۇپ ماڭساڭ، ئاناڭ بىلەن ئۈكىلىرىڭ سېنى ئىزدەپ بارمىغان يېرى قالمىدى...

-شۇنى دەيمەن، ئەنسىرەپ قالار دەپ ئويلىمايدىغان ئىشما جېنىم بالام؟ خىيالىمدىن كەچمىگەن ئىشلار قالمىدى. ئۇھ يۈرىكىم، توۋا! ھەجەپ بىر بالا بولدۇڭغۇ زادى!...

-ۋاي، مانا مەن بارغۇ دادا... يۇقارقى مەھەللىدە نەزىر بوپتىكەن، ئاغىنە باللار بېرىپ كېلەيلى دېگەنتى، بىللە بارغان... كېيىن ئۇلارنىڭ ئۆيىدە بىردەم ئولتۇرۇپ قېلىپ كەچ بوپ قالغىنىنى بىلمەپتىمەن. پىيادە ماڭغاچقا ئۈزۈندا كېلىپ بولدۇم.

يەنە يالغان گەپ قىلدىم. ئەمما بۇ قېتىم ئۆزۈمنى ئەيىپلىمىدىم. گۈلجامالنى كۆرۈۋالدىم تېخى بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ غىزالاندىم. ئاتا – ئانىسى بىلەنمۇ كۆرۈشتۇم. ھەر ھالدا ياخشى تەسىر قالدۇردۇمغۇ دەيمەن!؟ شۇنىڭ ئۈچۈن بولسىمۇ بۇ يالغان ھەقىقەتەن ئەرزىيتتى. ئىشقىلىپ ئۆيدىكىلەرنىڭ بۇرۇتىدىنمۇ ئۆتۈپ كەتتىم.

شۇنىڭدىن كېيىن ئارا كۈندە بىر گۈلجامالىلارنىڭ مەھەللىسىگە قاتىرايدىغان بولدۇم. بېرىپ ئۇياق - بۇياققا ئايلىنىپ يۈرەتتىم، بىراق تۈنجى كۈنى كىرگەندىكىدەك ئۆيىگە ئۇسۇپلا كىرىشكە مۇمكىن بولمىدى. ئۇ چاغدىكى تاھارەتكە سۇ سوراش باھانىسىنى ھەر قېتىم ئىشلىتىۋەرگىلى بولمايدۇ-دە! ئەمما ساراڭ كۆڭۈلنىڭ قۇترىتىشى يامان چىقىپ قېلىپ، پۈتلىرىم ھە دېسە شۇ تەرەپكە تارتاتتى. ئاخىرى ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ بۇنىڭغىمۇ ئانچە - مۇنچە چارىلارنى تاپتىم.

ئۇ زامانلاردا ھازىرقىدەك ئىسسىل جاۋەنلەر، ئاشخانا جابدۇقلىرى نېمىش قىلىدۇ؟ نان - پانلارنى سېۋەتكە سېلىپ، تورۇسقا ئاسقۇ ياساپ، سېۋەت بىلەنلا ئېسىپ قويۇپ ساقلاپ يەيتتۇق. بۇنىڭ بىلەن چاشقانلارنىڭ غاجىلاپ بىزەپ قىلىۋېتىشىدىن ساقلانغىلى بولاتتى. بىر كۈنى ئانام سارغايتىپ پىشۇرۇپ سېۋەت بىلەن ئاسقۇغا ئېسىپ قويغان زاغرا ناندىن بەشنى، دادام يەكشەنبە بازاردىن ئالغاچ چىققان قوش مۇشتتەك ئانار دىن ئىككىنى بىر ياغلىققا چەگدىم-دە، پىيادە ھالدا يۇقارقى مەھەللىگە قاراپ ماڭدىم. ئابدۇللا خاتىپنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇستىتۇېشىمنى بىر ئاز تۈزەشتۈرىۋالغاندىن كېيىن، ئاستا بېرىپ ئەگۈننى يېنىك مۇشتىلىدىم. بۇ قېتىم ئۆيدە گۈلجامالنىڭ ئانىسى يالغۇز بولۇپ، گۈلجامال ۋە ئابدۇللا خاتىپ يوق ئىكەن. مەن ئۆيدىن يۈشۈرۈنچە ئالغاچ كەلگەن نان ۋە ئانارنى خاتىپنىڭ ئايالىغا قوش قوللاپ ئۇزاتتىم ۋە يالغان ئېيتىپ «ئۆتكەندە ئۆيلىرىگە باشلاپ نامازغا جاي راستلاپ بەرگەنلىرى ھەم داستىخانغا باشلاپ مېھمان قىلىپ ياخشى كۈتىۋالغانلىرىنى ئانامغا دەپ بەرگەن ئىدىم، ئانام سىلىگە رەھمەت ئېيتىش ئۈچۈن بۇ نەرسىلەرنى سىلىگە ئەۋەتتى ھەم ئۆزلىرىگە سالام ئېيتتى» دېدىم. بۇ گېپىمنى ئاڭلاپ خۇشلۇقىدىن بۇۋىم ئاچامنىڭ ئېغىزى قۇلىقىغا يەتتى. ئىشقىلىپ بۇرۇتىدىن ئۆتىۋالدىم، يالغان سۆزلىگىنىمنى كىم بىلەتتى؟!

بۇ ئايالنىڭ دەپ بېرىشىچە، گۈلجامال بۇلارنىڭ ئۆز قىزى ئەمەس بولۇپ، ئۆز ئاتا - ئانىسى سەيپۇللا قارىم بىلەن بەختىخان گۈلجامال سەككىز ياشقا كىرگەن يىلى ئۇنى ئابدۇللا خاتىپ بىلەن ئايالىغا ئامانەت قىلىپ قويۇپ، ھەرەمگە ھەج قىلغىلى كەتكىنىچە، تېخىچە ھەج قىلىپ بولالمىدىمۇ ياكى قازا يېتىپ خۇدانىڭ دەرگاھىغا كېتىپ قالدىمۇ، خەت - خەۋەرسىز غايىپ بولۇپ كېتىپتۇ. گۈلجامال ئەنە شۇنىڭدىن بىرى ئابدۇللا خاتىپ بىلەن ئايالىنىڭ تەربىيىسىدە ئىكەن. ئۆز ئاتا - ئانىسى بۇ ئۆيدە قويۇپ كەتكەندە گۈلجامال ئەقلىنى جورىغۇدەك ياشتا بولغاچقا تېخىچە ئۆزىنى ئالغىلى كەلمىگەن ئاتا - ئانىسىنى تولا ئەسلەپ خىيال سۈرىۋېرىپ، جىمغۇر، خىيال سۈرۈشكە ئامراق، ئادەملەرگە ئارىلاشمايدىغان، ئىچ مىجەز قىز بولۇپ قاپتۇ. ئۇنى

سوراپ تالاي ئەلچىلەر كەلگەن بولسىمۇ، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆلۈك تىرىكلىكىدىن تېخىچە خەۋەر بولمىغاچقا ئابدۇللا خاتىپلار كەلگەن ئەلچىلەرنى ئۆزرە بىلەن ياندۇرۇپ، قىزنى بالا قىلىپ ئۆتتۇرۇپتۇ.

ئۇ كۈنى مەن خوشلىشىپ يېنىپ چىققۇچە ئابدۇللا خاتىپ بىلەن گۈلجامال قايتىپ كەلمىدى. بۇ قېتىممۇ ئۇنى كۆرەلمەي، لىۋىمنى ئارمان بىلەن چىشلىگەن پېتى مەھەللەمگە يول ئالدىم. ئەتىسى دادام تاپشۇرغان ئىشلارنى بىر قۇر قىلىۋېتىپ قولۇمنى بوشاتتىم-دە، يەنە بىر باھانە تېپىلىپ قالار دەپ ئۈمىد باغلاپ گۈلجاماللارنىڭ مەھەللىسىگە قاراپ ماڭدىم. كېتىۋاتسام كىچىك ۋاقتىمدىكى ئاغىنەم بەكرى، ھېلىقى قۇشقاچ كامىرىدىن يىلان ئېلىپ قورقۇپ كەتكەن بەكرى ئاغىنەم ئۇچراپ قالدى. قارىسام قولى ئۇزۇن بەزى كىشىلەر ، بولۇپمۇ كەنتىمىزدىكى مەكتەپكە يىراقتىن كېلىپ - كېتىپ ئىشلەيدىغان مۇئەللىملەر كۆتىنى ئارتىۋېلىپ، پالاقشا ئوخشايدىغان بىر جۈپ پەنجىسىگە ئىككى پۇتلاپ توختىماستىن تېپىپ ھەيدەيدىغان، مەھەللىدىكى چوڭلار «شەيتان چاق» دەپ ئاتىۋالغان ئىككى چاقلىق، توپاق مۈڭگۈزىدەك غەلىتە تۇتقۇچى بار بىر نېمىگە مىنىۋېلىپ شۇنىڭ چاقنى غىلدىرلىتىپ دومىلاتقىنىچە ئالدىمدىن چىقىپ كېلىۋېتىپتۇ. ئۇ مەندەك مەكتەپتىن چىقىۋالماي ئۆرلەپ ئوقۇغان بولغاچقا ھازىر يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى ئىدى. دارىلمۇئەللىمىن دەمدۇ، دارىلمۇتەسسىپ دەمدۇ، ئىشقىلىپ شۇنداقراق بىر مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ كەلگەنمىش. شۇنداق قىلىپ بۇ مۇئەللىم ئاداش كۆتىدىكى شەيتان چاقنى يورغىلىتىپ ئالدىمغا كەلدى ۋە بوينىنى لىككىدە ئېتىپ سالام قىلىپ قويۇپ ئۆتۈپ كېتىشكە تەمشەلدى. ئۇنىڭ بۇ قېلىقىغا قاراپ خۇيۇم تۇتتى. شۇ ھامان ئالدىنى توردىم:

-توختاڭلار بەكراخۇن! مۇشۇ كۈنلىدە بەك ھالىڭلار يوغان بولۇۋالدى جۇما سىلىنىڭ! ،- دېدىم ئۇنىڭ ئالدىنى بىر قولۇمنى ئۇزۇتۇپ تۇرۇپ توسۇپلا.- نېمەڭلىكەن بۇ؟ شەيتان چاققا كاسىسىنى ئارتىۋالغان كىشى شۇنداق يوغىناپ كېتەمدىكەن يا؟

-ياق... ياق ئاداش...- بەكرى ھۇدۇقۇپ ئاران سۆزلىدى ۋە بۇقا مۈڭگۈزلۈك تۇتقۇچنىڭ بىر يەرلىرىنى چىڭ سىقىمدىغىنىچە ئاستىدىكى شەيتان چاقنى توختاتتى،- ئۆيگە ئالدىراپ دەڭلا، يوغىناپ كەتكەن ئىش يوق. شۇ دادام بۇگۈن رۇخسەت سوراپ يېنىپ كەل، جىددىي ئىش بار دېگەن... شۇ... شۇڭا...

-ھە، شۇنداق بولسىمۇ خۇدانىڭ سالىمىدىن بىرنى بېرىۋېتىپ ماڭلى ئاداش ھەر قانچە پۇلغا ئالغان سالام بولسىمۇ.

-ۋاي توۋا!... نېمانچە گەپ قىلىسەۋۋي ياسىناخۇن؟ ھەجەپ تەئەددى قىپ كەتتىڭلا ئەل - ئۆمرۈمدە بىر قېتىم ئالدىڭلىدىن توغرا ئۆتۈپ قالغانغا...

بەكرى قىزاردى، ئارقىدىن بۆزدەك تاتاردى. ئۇنىڭ ئاچچىقى كەلگەنلىكى ئېنىق ئىدى.

-ھە بولدى، بولدى، چاقچاق قىلدىم ئاداش. ھە راست، نېمەڭلىكەن بۇ كۆتۈڭلىگە باستۇرۇپ يورغىلىتىپ يۈرگىنىڭلار؟

-بۇ ۋېلىسىپىت ئاداش.

-ھە، قانچە پۇلكەن بۇ تۆمۈر؟ نەدىن ئالدىڭلا؟

-ئاۋۇ سودا كوپىراتىپىنىڭ دۇكىنىدىن ئالدىم ئاداش. ئاتمىش كوي.

-نېمە؟ ئاتمىش كوي؟ ياۋپىر!... ئېشىپ - تېشىپ تۇرغان مال - دۇنيايىڭلار باردە ئاداش. ھۆكۈمەتنىڭكىنى يەۋاتامسىلەر يا؟

ئۇ زامانلاردىكى ئاتمىش يۇەننىڭ ھازىرقى ئالتە مىڭ يۇەندەك قىممىتى بولغاچقا بۇ شەيتان چاقنىڭ باھاسىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم. لېكىن دەقىقە ئۆتمەي ئىچىمگە بىر ئوت كىرىۋالدى، يەنى بۇ ۋېلىسىپىت دەپ ئاتىلىدىغان يورغىلىغۇچنى مىنىشنى ئۆگىنىپ، ئاندىن دادامغا دەپ بىرنى ئالدۇرۇش قارارىغا كەلدىم.

-ئەكىلىڭلا مەن بىر ئارتىلىپ باقاي بۇنىڭغا،- شۇنداق دەپ بەكرىنىڭ بېرىش - بەرمەسلىكىگە قارىمايلا شەيتان چاقنىڭ توپاق مۈڭگۈزلۈك تۇتقۇچىنى تارتىۋالدىم، ئاندىن كاسامنى ئۆچكە يۈزىگە ئوخشايدىغان ئولتۇرغۇچىغا قويۇپ پالاق تەپكۈچىگە پۇتۇمنى ئالدىم ۋە كۈچ بىلەن تەپتىم. شۇنداقلا تەپكىنىمنى بىلەتتىم، بۇ نەرسىنىڭ ئۇنچىۋالا تىزلىكنى نەدىن بىلەي؟ شەيتان چاق بىلەن قوشۇپلا يولغا دومىلاپ چۈشتۈم. ئۈستىۋاشلىرىم توپىغا مىلىنىپ تونۇغۇسىز بولۇپ كەتكەننىڭ تاشايىنىدا سول تەرەپ بەدىنىم سىرقىراپ ئاغرىپ كەتتى. ئاچچىقىمدا شەيتان چاقنى زەرپ بىلەن ئىتتىرۋەتتىم.

-قانداق نېمە بۇ؟! ئۇسكەك بوقىدەك قېلىقى باركەن دېسە؟... ۋاي ... ۋاي...

ھى ھى... - كۈلدى بەكرى مېنى يۆلىگەچ،- چىچالمىساڭلا پوقاڭلىدىن كۆرمەڭلا ئاداش. مەنمۇ ھەيداۋاتمەنغۇ بۇنى؟ ئۆگىنىۋالساڭلا ھېچقانچە تەس ئىش ئەمەس بۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ مەندە شەيتان چاقنى ھەيدەشنى ئۆگىنىش ئىستىكى قوزغالدى.

-ئەمسە ماڭا ئۆگىتىپ قويۇڭلا ئاداش. ئەلدىن ئەلگە نەپ دەپتىكەن، سىلىدىن ماڭا شۇ ھۈنەر بولسىمۇ يۇقسۇن.

-ھە شۇ، كىچىك چاغلىرىمىزدا سىلىدىن ماڭا خېلى - خېلى ھۈنەرلەر يۇققان ئىدى، ئەمدى قايتۇرۇپ بەرمىسەممۇ بولماس ھە؟ ھى ھى ھى...

-ھاھاھاھ...

بەكرى كىچىك چاغلىرىمىزدىكى كەپسىزلىكىمىزنى ۋە مەن ئۇنىڭغا ئۆگەتكەن ئەسكى قېلىقلارنى كۆزدە تۇتۇپ شۇنداق دەۋاتاتتى. ئۇنىڭ چاقچىقىنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز كۈلۈپ تاشلىدىم.

-بۈگۈن بولمايدۇ ئادىشىم،- دېدى بەكرى كۈلكىدىن ئۆزىنى ئاران توختىتىپ،- دادام رۇخسەت سوراپ يېنىپ كەل دېگەن. ئۆيدە قارىشىپ بەرمىسەم بولمايدىغان مۇھىم ئىش باركەنمىش. ئۆگىنىلۈككە دەم ئالىمەن. شۇ چاغدا ئۆگىتىپ قوياي.

گەپ شۇنداق قارار تاپتى. بەكرىنىڭ ۋېلىسىپىتىنىڭ كەينىگە مىنگىشىپ يېرىم يولدىنلا مەھەللىگە قايتىپ كەلدىم ھەمدە ئۆگىنىنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ، ئۆيدىكى ئىشلارغا ياردەنلەشكەچ مۇزدۇزلۇق ھۈنىرىمگە كىرىشىپ كەتتىم. ئەمما كاللامدىن گۈلجامالنىڭ خىيالى بىر دەممۇ نېرى بولمايتتى.

بەكرىنىڭ زىرىكمەي ئۆگىتىشى ۋە يىتىلەپ بېرىشى بىلەن ئاخىرى ۋېلىسىپىت مىنىشنى ئۆگىنىۋالدىم. بىراق ئائىلىمىزدە ۋېلىسىپىت ئالغۇدەك پۇل يوق ئىدى. ئۇ چاغلاردا بىزدەك دېھقان خەق دېگەن ئاتمىش كوي ئەمەس، ئالتە موچەننىمۇ تىترەپ تۇرۇپ خەجلەيدىغان ۋاقىتلار بولغاچقا بىرلا ۋاقىتتا بۇنچىلىك كۆپ پۇلنى غەملەش تەس ئىدى. بىراق، بۇ نەرسىنى مىنىپ بېرىپ گۈلجامال ۋە ئۇنىڭ باققان ئاتا - ئانىسىغا بىر كۆرسىتىپ قويغۇم كېلىپ چىدىيالماي قالدىم. شۇنداق قىلالىسام ئۇلارنىڭ ئالدىدا نوچى ھېسابلىناتتىم. دۇكاندىن ھازىرلا سېتىۋېلىش مۇمكىن بولمىغانلىقتىن بەكرىنىڭ ۋېلىسىپىتىنى يېرىم كۈنلۈك سوراپ، قۇيۇندەك تىز ھەيدىگەن پېتى گۈلجامالىلارنىڭ مەھەللىسىگە قاراپ ئۇچتۇم. بۇ قېتىم ئۇلارنىڭ ئۆيىنى يۇرەكلىك ھالدا چەكتىم. تاپقان سەۋەبىم «ۋېلىسىپىت ھەيدەپ ئۇزاق يول يۈرۈپ، ھېرىپ ئۇسساپ

كەتكەچكە ئۇسسۇلۇق سوراش›› بولدى. ئىلگىرىكى ئىككى قېتىمقىغا ئوخشاشلا يەنە قىزغىن قارشى ئېلىندىم. بۇ قېتىم ئۆيدىكى ھەممەيلەن بار بولۇپ، ئۇلارغا ‹‹كۆرستىپ›› قويۇش مەقسىتىمگە تولۇق يەتكەن ئىدىم. شۇنداق قىلىپ، ھېلى ئۇ ئىشنى، ھېلى بۇ ئىشنى باھانە قىلىپ يۈرۈپ تولا كىرىۋېرىپ بۇ ئۆينىڭ دائىملىق مېھمىنىغا ئايلاندىم. تېخىمۇ ياخشى يېرى، خاتىپ ئاخۇنۇم باشقىلارغا ۋەز - نەسىھەت قىلىشقا تولىمۇ ئامراق كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ گەپلىرىنى خوشىياقمىسىمۇ ئاڭلاشقا ئىنتىزاردەك قىياپەتتە زەڭ قويۇپ ئاڭلاپ، زېرىكسەممۇ خۇشتاردەك كوچىلاپ سوراپ يۈرۈپ ئۇنىڭ ئىخلاسمەن ئاڭلىغۇچىسىغا، سادىق مۇرىتىغا ئايلاندىم. شۇنداق بولغاندا بۇ ئۆيگە قاچان خالىسام شۇ چاغدا كېلەلەيتتىم. ‹‹دەرس ئېلىش›› باھانىسىدا كەلسەم بولۇۋەرەتتى ھەم ھېچكىم گۇمان قىلمايتتى. يەنە كېلىپ ھەر قېتىم كەلگەندە بەكرەك ۋېلىسىپىتنى سوراپ، شۇنى ھەيدەپ كېلەتتىم. ئەمما تاكى بۇ ئىش بۇزۇلغىچە بولغان ئارىلىقتا بۇ ئۆيدىكىلەر مەندىن قىچىلىك گۇمان قىلمىدى. يەنى گۈلجامالنى ماراپ كەلگىنىمنى ھېچ كىشى بايقىمىدى. شۇ تەرزدە بىرەر ئايچە گۈلجامالىلارنىڭ ئۆيىگە كېلىپ - كېتىپ، ئىش - كۈشلىرىگە قارىشىپ بېرىپ، ئاخۇنۇمنىڭ تەبلىغىنى ئاڭلاپ يۈردۈم.

بىر كۈنى يەنە شۇ ۋېلىسىپىتنى سوراپ ئاخۇنۇمنىڭ ئۆيىگە كەلدىم. ئاخۇنۇم ھويلىدى تال - باراڭنىڭ ئاستىدىكى سۇپىدا قۇرئان ئوقۇۋاتقان ئىكەن. ئاخۇنۇمنىڭ ئايالى قەمەرخان بوۋىم بىلەن كۆرۈشتۈم، ئاندىن تىلاۋىتىنى قىلىپ بولغىچە ياردەملىشىدىغان ئىش - كۈش بولسا قارىشىپ بەرگەچ تۇراي دېدىم. قەمەرخان بوۋىممۇ تەكەللۇپ قىلمايلا مېنى باغقا باشلاپ چىقتى ۋە يوغان بىر كۆتەكنى كۆرستىپ مۇشۇنى ئوتۇن قىلىپ پارچىلاپ بېرىشىمنى ئېيتتى. مەن پالتىنى قولۇمغا ئېلىپ ئىشقا كىرىشىپ كەتتىم. ئالاھەزەل بىر ئاش پىشىمدىن ئۇزاقراق ھەپىلىشىپ يۈرۈپ كۆتەكنى ئوتۇن قىلىپ ئۇششاق پارچىلاپ بولدۇم. بۇ چاغدا ھېرىپ - تەرلەپ ھالىم قالمىغان ئىدى. تالاشقا سالغان ئىتتەك ھاسىراپ، پىشانەمدىن ساقىۋاتقان تەرنى سۈرتۈپ ھويلىغا كىرسەم بايا ئاخۇنۇم قۇرئان ئوقۇپ ئولتۇرغان سۇپىدا چىرايىدىن مۇز ياغدۇرۇپ ئانام، قۇرسىقىنى ھازىرلا تۇغىدىغاندەك دومبايتىۋېلىپ، يامغۇردەك ياش تۆكۈپ نۇرنىسا ئىككىسى ئولتۇراتتى. قەمەرخان بوۋىمنىڭ چىرايى خەسىدەك تاتىرىپ كەتكەن بولۇپ، ئاخۇنۇممۇ تىترىگەن ھالدا بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ئولتۇراتتى.

-ھۇ ھۇ ھۇ... تووۋا خۇدايىم! تۇغۇلۇش ئالدىدا تۇرغان بالىسىنىڭمۇ يۈز - خاتىرىسىنى قىلمىسا، قانداق ئادەم دېگىلى بولىدۇ بۇنى؟ - دەيتتى نۇرنىسا ئانىسى ئۆلگەندەك بۇقۇلداپ يىغلاپ.- بالام يىتىم بولمىسۇن دېمىسەم خېتىمنى ئالاتتىم بۇ كەمگىچە، ھۇ ھۇ ھۇ...

تووۋا! بۇ قېلىقنى نېمە دەي ئەمدى؟ ئەتىگەن مەن بۇ يان ماڭغاندا نېپىز قارا ئەتلەس كۆينىكىنىڭ تېشىدىن قىزىل دۇخاۋا جىلىتكە كىيىۋېلىپ، ئورغاق بىلەن تاغارنى قولتۇقلاپ ‹‹بېدە ئورۇپ كېلىمەن›› دەپ كېتىپ بارغان نۇرنىسا يېرىم كۈن ئىچىدىلا قۇرساق كۆتۈرۈپ، يەتتە - سەككىز ئايلىق قىلىپ بولغان ئىدى. زۇۋانىم تۇتۇلۇپ گەپكە كەلمەي قالدى، ‹‹ئۇ ئەمەسمۇ يا؟›› دەپ سىنچىلاپ قاراپ باقتىم، ئەمەس بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. نۇرنىسانى كۆيدۈرۈپ كۈلنى ئەكىلىپ بەرسىمۇ تونۇيمەن. ئاۋۇ سۇپىدا قېرى ئىنەكتەك يوغان قۇرسىقىنى دومبايتىپ، تاغاردەك كەڭرى چىت كۆينەك كىيىپ ئولتۇرغان ئايال نۇرنىسانىڭ ئۆزى شۇ. ئەمما ئۇنىڭ قۇرسىقى؟!...

-بالىغا ياخشى تەربىيە قىلمىغان گۇناھ مەندە، لېكىن سىلىمۇ قىزلىرىغا ئوبدانىراق تەربىيە قىلسىلا بولاتتىغۇ؟ گۈلجامالخانغۇ گۈلدەك چىرايلىق قىز بوپتۇ. بىراق بىزنىڭ بالا دېگەن ئۆي - ئوچاقلىق بولغان، يەنە كېلىپ بالىسىنىڭ تۇغۇلۇشىغىمۇ ئازلا قالغان قارىسىلا، ھە! ھەر قانچە بولسىمۇ سۈرۈشتە قىلىپ بېقىپ ئاندىن

باشلىمامدىلا ئۆي دېگەنگە؟! ئىشىك چېكىپ، ‹‹كويئوغۇل بولاي›› دېسىلا ‹‹خۇدايىم بەردى›› دەيدىغان گەپمىكەن ئاخۇنۇم؟

ئانام ئەسلىدىكى ئېغىر بېسىق، سىلىق - سىپايە، رايىش مىجەزىنى بىراقلا ئۆزگەرتىپ، ئابدۇللا خاتىپقا گۆلەيدى. ئولتۇرغان يېرىدىن ئازراق قىمىدىنىپ قويۇپ ماشا تىكىلىپ قارىدى، ئاندىن نۇرنىسانى ئىما قىلىپ تۇرۇپ يەنە سۆزلىدى:

-كۆرىۋاتىدىلا ئاخۇنۇم، ماۋۇ بىزنىڭ كىلىنىمچۇ، سىلىنىڭ قىزدىن قېلىشقۇسىز چىرايلىق، ئەسىل قىز ئىدى. بىزگە كىلىن بولۇپ ئوغلۇمنىڭ ئېغىرىنى كۆتۈرۈپ، ھەممىمىزنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئۆي ئىشى قىلمەن، ئېتىز ئىشىغا قاترايمەن، قورساق كۆتۈرمەن دەپ چىرايى مۇنەك شاپتۇلدەك بولۇپ قالغاندا ئەمدى كېلىپ سىلىنىڭ قىزغا چاچراپتۇ. كېيىن گۆلجامالخاندىن چېنىپ يەنە باشقىسىغا قارىۋالماسما؟ ئەڭ مۇھىمى قارىسىلا،- ئانام ئاخۇنۇمغا بويىنىنى سوزۇپ ئاۋازىنى چىڭراق چىقىرىشقا تىرىشىپ ئۈنلۈك سۆزلىدى،- بىز ما قىزلىرنى بىزنىڭ بالىغا ئېلىپ بېرىدىغان ئىش بولسىمۇ كىچىك خۇتۇنلۇققا ئېلىپ بېرەلەيمىز. كىلىنىمىزنى قويۇۋېتىمەن دېسە، مېنىڭ ئۇنداق بالام يوق، بىلىپ قويسىلا!

چۇقامدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى. ‹‹كىچىك خوتۇن؟ كىلىنىمىزنى قويۇۋەتسە؟... ›› نېمە دېگەن دەھشەت گەپلەر بۇ؟ دۇنيادا نەدىمۇ ئالمىغان خوتۇننى كىلىن دەپ نەمۇ - نە سۆرەپ يۈرىدىغان ئىش بار؟ نەدىمۇ توي قىلىپ باقماي تۇرۇپ ئالماقچى بولغان خوتۇننى چوڭ - كىچىك دەپ ئايرىپ يۈرىدىغان گەپ بولىدۇ؟ چۈش كۆرسەممۇ ئۇخلىغاندىراق كۆرمەسمەنمۇ توۋا؟! بۇ ئانام ئېلىشىپ قالدىمۇ يا؟ چوقۇم شۇ. نۇرنىساغىمۇ كىسەل تېگىپتۇ...

-گەپ قىلسىلا قارىم بالام،- دېدى ئاخۇنۇم ماشا چىرايىنى تۈرۈپ يەۋەتكۈدەك قاراپ،- نېمە گەپ بۇ؟ سىلە بۇ ئۆيگە زادى نېمە مەقسەتتە كېلىپ - كېتىپ يۈرىدىلا ھە؟ ماۋۇ خانىلىرىم نېمە دەيدۇ زادى؟ بىزنىڭ گۆلجامالخان ئۇنداق ئارقا تاملاردا ئوغۇللار بىلەن يېتىلىشىپ يۈرىدىغان قىزلاردىن ئەمەس. بىكاردىنلا تۆھمەت ئارتىۋالسا خۇدا راۋا كۆرمەيدۇ بالىكام. خەقنىڭ ئىززىتى بىلەن شۇنداقمۇ ئويناشقان بارمۇ؟...

-خۇدايىمدىن قورقسا تۇغۇلمىغان بالىسىنىڭ يۈزىگە ئاياغ قويماستى، ھۇ ھۇ ھۇ ھۇ...

چىشىم قېيىشىپ، ئاچچىقىم مىڭەمگە تەپتى. ماۋۇ نۇرنىسانى دەسسەپ مىجىپ، قارنىنى بۆسۈپ، ئۈچەي - پۈچەيلىرىنى چۇۋۇپ ئېلىپ بېشىغا يۆگەپ قويغۇم كېلىپ كەتتى. شۇنداقمۇ بېشى يوغان بولىدىكىنا قىز بالا دېگەننىڭ!؟

-ھەي ساراڭ،- دېدىم مەن نۇرنىسانىڭ ئالدىغا دىۋەيلەپ،- قايسى تۇغۇلمىغان بالامنى...

-نېمە بولىۋاتىمىز ياسىناخۇن بالام؟ - دېدى ئانام ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىمغا يۈگرۈپ كېلىپ،- تۇغاي دەپ قالغان خوتۇننى ئۇرۇپ بېرىپ، تېزراق تۇغدۇرۇپ قوياي دەۋەتاملا جېنىم بالام؟ ھازىر قىلىپ يۈرگەن سەت ئىشلىرى ئاز كېلىپ ئۆز قوللىرى بىلەن تۇغدۇراي دەۋاتاملا يا؟ ياخشى كۆڭۈللىرى تېگىل بولدى ئالتۇن بالام، ۋاقتى - سائىتى كەلگەندە خۇدايىمنىڭ ئىنايىتى بىلەن ئۆزى تۇغۇلار. بۇ ئىشلارغا سىلى كايىمىسىلا. ھازىر ماۋۇ ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىۋالايلى!...

ئانام شۇنداق دەپ بىلىكىمدىن تارتتى، لېكىن شۇنداقلا تارتقاننى قىلىپ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ تۇرۇپ بىلىكىمنى شۇنچىلىك قاتتىق چىمدىدىكى، تاس قالدىم ئاغرىققا چىدىماي ۋارقىراپ سالغىلى. ئانامنىڭ ماشا ‹‹چاندۇرما›› دېگەن مەقسەتنى بىلدۈرمەكچى ئىكەنلىكىنى بىلىپ بېشىمنى تۆۋەن سالدىم، سېھىرلەپ قويغاندەكلا زۇۋانىم تۇتۇلدى.

-قانداق قىلىمەن ئانىكا؟ ھۇ ھۇ ھۇ ھۇ... ھېلىتىنلا مۇشۇنداق قىلغىلى تۇرسا، كېيىن قانداقمۇ بىر ئۆينى ئۆي قىلالارمىز؟... ھۇ ھۇ... نېمە پوق يەپ تېگەر بولغىيدىم... ۋاي قانداق قىلاي...

-ھەي، نېمانداق ئىزا تارتمايدىغان نېمە سەن؟ مەن قاچان سەن بىلەن...

شۇنداق دېيىشىمگە ئانام ماڭا قاراپ قەھرى بىلەن چەكچەيدى. مەن غىققىدە بولۇپ، جايىمغا مىخلاپ قويغاندەك تۇرۇپلا قالدىم.

-بولدى ئەمدى، باللىرىنى ئېلىپ چىقسىلا ھويلامدىن- دېدى قەمەرخان بۇۋىم قولىنى شىلتىپ غەزەپ بىلەن،- ئىت پوقىدا بوي سالغاندەك ئارا كۈنده ئالته قېتىم كېلىپ سۈركىلىپ يۈرسە بوپتۇ، ئىنسانچىلىقتا كۆڭلىنى سۇندۇرماي دەپتىمەن. بەش ناماز ئوقۇپ، قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ ھالى قالمىسا خېلى تۇزۇك ئادەمنىڭ بالىۋاقىسى ئوخشايدۇ دەپتىمەن. توۋا قىلدىم خۇدايىم، يۈز دېگەنمۇ داپتەك باركەن زادى! بۇ يەرگە كېلىپ بىزگە ئۆرۈشۈپ بېرىشىمەي ئۆيلىرىگە ئاپىرىپ ئۇرامدا، تىللامدا، چاپامدا ئۆزلىرىنىڭ ئىشى. تولا بىزنىڭ بوسۇغىنى نىمكەش قىلماي چىقىشسىلا ھويلامدىن!

قەمەرخان بۇۋىمنىڭ قىلغان گەپلىرى قۇلىقىمدىن كىرىپ، ئۈچەي باغرىمنى پىژىلتىدىپ كۆيدۈرۈپ، يۈزۈمگە كېلىپ توختىدى.

-ئەمدى ماۋۇ ھويلىنىڭ بوسۇغىسىدىن يالاق ئىزدىگەن ئىتمۇ كىرمىسۇن!

ئابدۇللا خاتىپ ئاخۇنۇم كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى چىنەپ ئايالىغا دەرۋازىنى ئىشارەت قىلدى ۋە چاقماق چاقىغاندەك سۈرلۈك ئاۋازى بىلەن شۇنداق دېدى. ئۇنىڭ بۇ گېپى ماڭا «سەنمۇ يالاق يالىغان ئىت» دېگەندەك تۇيۇلۇپ يۈرىكىم ئۆرتىنىپ كەتتى. ئۇ گېپىنى دەپ بولۇپ، مەيدىسىگىچە ساڭگىلاپ تۇرغان ئاپئاق ساقاللىرىنى قاماللىغىنىچە مىلەڭزىنى قايرىپ ئۆي ئىچىگە كىرىپ كەتتى. قەمەرخان بۇۋىممۇ ئاخۇنۇمنىڭ ئارقىسىدىن كىرىپ كەتتى. ھايال ئۆتمەي ئۆي ئىچىدىن گۈلجامالنىڭ ھىققىداپ يىغلىغان زىل ئاۋازى ئاڭلاندى. خاتىپ ئاخۇنۇم بىلەن بۇۋىم ئۆيگە كىرىپ كەتكەندىن كېيىنلا ئاغزىنى تۈتۈپ پىخىلداپ كۈلۈشكە باشلىغان نۇرنىسا دىككىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئانامنىڭ يېنىغا كەلدى ۋە پەس ئاۋازدا سۆزلىگەچ قولىدىن تارتىپ سىرتقا ماڭدى:

-خاننىسا ئانا، ئەمدى كېتەيلى جۇمۇ. بىكار چاندۇ ھېلى ھى ھى ھى...

توۋا ما ئىشنى! ئۇنىڭ نەرى ھامىلدار ئايالغا ئوخشايدۇ؟ قۇرسىقى شۇنچىۋالا يوغىنىغان ئىككى قات ئايال بۇنداق مۇشۇكنىڭ ئاسلىنىدەك يەڭگىل دىككىلداپ يۈرەلەمدۇ؟ ئاناڭنى گۈينىڭ قىزى! خەپ جۇمۇ، خەپ!...

-ئوبدان بولدى مانا، گۇناھسىز بىر قىز بالىنىڭ دىلىنى ئاغرىتىپ قويدۇق. خۇدايىم ئەپۇ قىلار ئىگەكىم. ئىست، ئىست...

ئانام بېشىنى چايقاپ ئۇلۇغ - كىچىك تىنغىنىچە سىرتقا ماڭدى.

-ئۇ قىزنىڭ خەۋەرسىز ئىكەنلىكىنى بىز نەدىن بىلەتتۇق خاننىسا ئانا؟- دېدى نۇرنىسا ئانامغا ياندىشىپ مېڭىپ،- بەكرى دېگەن لاتا مۇئەللىممۇ ئېنىقراق دەپ بەرسە بولىدىغان گەپ. ئۇ قىزنىڭ خەۋىرى يوقلىقىنى باشتا ئوچۇق دېگەن بولسا باشقىچىرەك ئامال تاپماسمىدۇق؟

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ھەيرانۇ - ھەس قالدىم. بەكرى! شۇ چىدىماس چېقىپ قويغان گەپ. ئۆتكەندە بىر قېتىم ئۇنىڭ كەينىگە مىنگىشىپ ئاخۇنۇمنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغىچە ئەكەلگىلى سالغان، ئاندىن ئۇنى ئىشىك تۈۋىدە

ساقلىتىپ قويۇپ، ۋەلىسپىتنى يېتىلەپ ئابدۇللا خاتىپنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئەھۋال سوراش باھانىسىدا گۈلجامالنى كۆرۈپ چىققان ئىدىم. يولدا كەلگۈچە گۈلجامالنىڭ گېپىنى قىلىپ، نېمە ئۈچۈن بارىدىغانلىقىمنى دەپ قويۇپتىمەن. بىر چۆگۈن چاي چايىنىمچىلىكلا ھايال بولغان ئىدىم بولمىسا، شۇنىڭغا «ئىشقا كېچىكىپ قالدىم، مەكتەپ مۇدىرى بىلسا مائاشىمدىن تۇتىدۇ» دەپ كايىپ خېلى غۇدۇرىغان ئىدى. ھېچكىمگە تىنما دەپ جېكىلىگەنلىرىم تېخى! ھەي ئىست، بىلى بوش ئادەم دېگەننىڭ زادى خائىن كېلىدۇ. خەپ بەكرى...

-ۋۇيت غوجام بالام، ماڭلى ئۆيگە! ئاڭلىدىلىغۇ بايا، ئىت پوقىدا بوي سالماپتىمىش. ئەمدىچۇ، شاپاقتا باغاق يېزىق چاقىرغاندەك چولىمىز تەگسىلا كېلىۋېلىۋەرمەيلى جۇما!

-ھى ھى ھى ھى...

خىيال بىلەن بولۇپ تۇرۇپ قاپتىمەن. ئانامنىڭ سىپسىق گەپلىرىگە پىخىلداپ كۈلىۋاتقان نۇرنىساغا قاراپ جەھلىم بىلەن ئالايدىم ۋە بىزەڭلىك بىلەن كۈلۈپ تۇرغان نۇرنىسانىڭ ئالدىدىن بوينۇمنى غازدەك تۇتۇپ ئۆتۈپ كەتتىم. يولغا چىقسام ئۇن ياشلىق ئىنىم مىرسالى تىرەككە باغلاپ قويۇلغان ئىشەك ھارۋىمىزدا ئۆڭدىسىغا ياتقىنىچە خىيالغا كېتىپتۇ.

- شۇنچىمۇ ئۆزۈڭدا چىقامسىلە؟ تاس قالدىم مەن ئۇخلاپ قالغىلى،- دېدى ئۇ نارازى بولغان ھالدا تۇمشۇقىنى ئۈچلاپ.

-تاياقنى ئاكاڭغا بەر،- دېدى ئانام مىرسالىغا،- بىزدىن ئالالماي قالغان بىر مۇنچە ئاچچىقى بار، ئىشەكنى ئۇرۇپ بولسىمۇ چىقىرىۋالغاچ ھارۋىنى ئاكاڭ ھەيدىسۇن!

-ھا ھا ھا ھا...

نۇرنىسا قاقاقلاپ كۈلگەچ پەشلىرى لەپەڭشىپ تۇرىدىغان كەڭ كۆينىكىنىڭ ئىتىكىنى قايرىپ بىردەم ھەپىلىشىپ، ئىچىدىن ياغلىقتا ئورالغان بوغجۇمىدەك بىر نەرسىنى ۋە ئۇنى باغلاپ تاڭغان لاتىنى چىقاردى. نۇرنىسا ھارۋىغا تاشلىغان بوغجۇمىغا قاراپ ئىچىدىكىنىڭ پاختا ئىكەنلىكىنى بىلدىم. شۇ ھامان تېخىمۇ ئىچىم قايناپ ئەلەم بىلەن لىۋىمنى چىشلىدىم. ھەجەپ قىلدا ماۋۇ بىشەم خوتۇننىڭ قىزى! خەپ! قېنى كۆرەرمىز، ئۇنداق قىلىپ يۈرگىنىڭ بىلەن مەن ئالسام ھېساپ! ئالماي تۇرۇپلا تالاق قىلىۋېتىمەننغۇ سەن ھازازۇلنى!...

شۇ كۈنى ئۆيگە كىرىشىمىز بىلەنلا ئانام دادامنى بىر ياققا تارتىپ، نۇرنىسا ئىككىمىزنىڭ توينى قىلىۋېتىش ئويى بارلىقىنى، مجىتاخۇنكاملارنى ئەمدى كەينىگە سوزماسلىقتا كۆندۇرۇشنى ئېيتتى. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ جدديلىشىپ، ئىچىم تىتىلداپ جايىمدا تۇرالمايلا قالدىم:

-ياق دادا، مەن نۇرنىسانى ئالمايمەن. كىم ئالسا ئالسۇن، ئىشقىلىپ مەن ئالمايمەن...

-ھەي بەچچىغەر،- دەپ ۋارقىرىدى ئانام،- يەنە نېمە قىلماقچى ھە؟ ساڭا شۇنى دەپ قوياي، نۇرنىسانى ئالساڭمۇ ئالىسەن! ئالمىساڭمۇ ئالىسەن! خەق سېنىڭ خالىغانچە ئەخمەق قىلىدىغان ئويۇنچۇقۇڭما؟ سېنىڭمۇ سىڭلىڭ بار، شۇ ئېسىڭدە بولسۇن! سەن نۇرنىساغا قىلىپ قويساڭ سىڭلىڭغا ياندۇرۇپ بەرگىلىمۇ بىرسى چىقىدۇ. ئالەمنىڭ ئۆتنىسى بار، ھەممە ئىشنىڭ ھېساپ - كىتاۋى بار! ئەركىلىكڭگە قويۇپ يامان ئۆگىتىپ قويغىنا يېرىم بارغۇ شۇ! توختاپ تۇر ھە، سېنىڭ دېگىنىڭچە بولامدىكەن يا مېنىڭ دېگىنىمچىمۇ؟!...

ئانام شۇنداق دەپ كارنىيى يىرتىلغۇدەك بىر ۋارقىرىغاندىن كېيىن چالۋاقاپ، تۇكرۇكلىرىنى چاچرىتىپ تۇرۇپ، دادامغا مېنىڭ گۈلجامالنى كۆزلەپ ئابدۇللا خاتىپ ئاخۇنۇمنىڭ ئۆيىگە قاتراپ يۈرگەنلىرىمنى يىپىدىن - يىڭنىسىغىچە تۆكۈپ بەردى. ئاخىرىدا كېلىپ بوگۈن نۇرنىسا ئىككىسىنىڭ ‹‹تۇغۇلمىغان بالا›› ئويۇننى پىلانلاپ چىقىپ، مېنى خاتىپ ئاخۇنۇم بىلەن ئايالى ئالدىدا رەسۋا قىلىغانلىقى، شۇ ئارقىلىق ئىككىنچى ئۇلارنىڭ ئالدىغا بارالمىغۇدەك قىلىۋەتكەنلىكىنىمۇ زوق - شوخ بىلەن سۆزلەپ بېرىشنى ئۇنۇتمىدى.

شۇنداقمۇ ئادالەتسىزلىك بولامدۇ دەيمەن؟! دادام بولغان ئادەممۇ مەندىن نېمە ئەھۋال ئىكەنلىكىنى سوراپ قويمايلا ئانام بىلەن نۇرنىسانىڭكىنى توغرا، مېنىڭكىنى خاتاغا چىقاردى. ئۆزى ئانامغا كۆيۈپ قالغاندا هازىرقىدەك ‹‹غورور، ۋىجدانى، ئەقەللىي ئەدەپ-ئەخلاق›› لىرى نەگە كەتكەن بولغىيدى؟ ئۇ بىرسىگە كۆيۈپ قالسا گەپ يوق، مەن كۆيۈپ قالسام يامانمىكەن؟ قانچە نارازىلىق بىلدۈرۈپ، ساراڭلىق قىلىپ هېرىپ قالغانلىرىمنىڭ پايدىسى بولمىدى. دادامنىڭ نەزەرىدە ئىش ئۇقمايدىغان بەچچىغەر، كاللىسى ئىشلىمەيدىغان دەلتى، ۋىجدانىنى ئىت يەپ، يۈرىكى قۇرتلاپ كەتكەن ئەسكى – تۇسكىلا بىر نەرسىگە ئايلىنىپ قالدىم. قانداق قىلالايتتىم؟ دادا ئەمەسمۇ، گېپىگە كىرمىسەم قۇتۇلغىلى بولىدىغاندەك ئەمەس. شۇنداق قىلىپ، دارقىتىرىپ سۆرىگەن پېتى ئاپىرىپ تويۇمنى قىلىۋەتتى. ئاۋۇ هازازۇل، بىشەم، ئاغزىنى ئاچسا ئادەم تىللايدىغان، قولنى كۆتۈرسە ئۇرىدىغان، ئادەم چۈشىدە كۆرۈپ قېلىشتىنمۇ قورقىدىغان تۇلكىجىن نۇرنىسا مېنىڭ خوتۇنۇم بولۇپ قالدى. پىشانەمگە پۈتۈلگىنى مۇشۇنداق تەلەيسىزلىكمىتىكىن تاڭ، بوپتۇ دېمەي ئامالىم بولمىدى. دېمەي يەنە يۈشۈرالمايمەن، تېخى شۇ چاغلاردا نۇرنىسانى بىرەر-ئىككى ئاي خوتۇن قىلىپلا كۆتىگە تېپىپ هەيدەپ قويۇپ، ئاندىن گۈلجامالنى ئىگاھىمغا ئېلىشنىمۇ ئويلاپ ئۈلگۈردۈم. لېكىن بۇ هەمدەم خىيالىم هازىرغىچە يىپ-يىڭى پېتى قېلىۋەردى.

بەكرىنىڭ چېقىپ قويۇشى بىلەن ‹‹پايلاقچى›› لارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغاندىن كېيىن، گۈلجامالالارنىڭ ئۆيىگە مىنىپ بارغان قوتۇر ۋەلىسىپىتنى ئىشەك هارۋىسىغا ئارتىپ ياندۇرۇپ كەلدۇق. بۇ ئەلۋەتتە ئانامنىڭ بۇيرۇقى ئىدى.

-ئاۋۇ شەيتاننىڭ چاقىنى ئىككىنچىلەپ مىنىدىغان بولساڭ چاڭگۇاش سىملىرىنى چۇۋۇپ بوينۇڭغا يۆگەپ قويىمەن!- دېگەن ئىدى ئانام شۇ چاغدا،- ھەممىنى قىلغان شۇ بەكرى دېگەن لىڭتاسما مەلىم. خىيالىدا ئازراق ئوقۇپلا يىڭنىنىڭ سۇنۇقچىلىك خىزمەتكە ئېرىشتىم دەپ كۆرەڭلەپ قاپتۇ. يىغىشتۇرۇپ يۈرسۇن ئۇ ئەبگا نېمىسىنى تولا باللارنى ئازدۇرۇپ يولدىن چىقارماي! ئاتام زامانىسىدا يوق تۆمۈر شەيتانلار چىققىلى تۇردى دېسە كىشىنىڭ چىشىنى قېرىشتۇرۇپ. ئۇنداق نېملەرگە كۆتىنى ئارتىۋالمىسىمۇ بىر ئوبدان ئىشەك هارۋىمىز بار. بەك بولماي قالسا خۇدايىم جۈپ يارىتىپ بەرگەن پاچىقىمىز بار. شۇنىڭدا يۆتكەپ مېڭىۋېرىمىز. ئەمدى ئۇ گاداي مالىمنىڭ ئەبجەق يورغىلىغۇچىسىنى سورىغۇچى بولما! ئادەمنىڭ يۈزىنى تۆكۈپ!...

مانا مۇشۇنداق. بىر هازا لاي-لاي توۋلاپ دەككەمنى بەردى. ماقۇل دېمەكتىن باشقا چارەم يوق، ئېپ بەرگەن خوتۇننى ئالماقتىن باشقا چارەممۇ يوق.

‹‹نېمانچە تۇترۇقسىز نېمە سەن؟›› دەپ قېلىشىڭىز مۇمكىن. ئەمما، راست گەپنى دەيمەن، كۈلمەي تۇرۇپ ئاڭلاڭ!

كونىلارنىڭ ‹‹نىكاھنىڭ مەرى ئىسسىق›› دېگىنى راست ئوخشايدۇ. نۇرنىسا بىلەن بىر ياستۇققا باش قويغاندىن كېيىن بۇرۇنقى ئۆچمەنلىكىم ۋە خاپىچىلىقىم بىراقلا ئۇنتۇلۇپ كەتتى. ئۇنتۇلۇپ كەتتىلا ئەمەس، تېخى ئىنتايىن ئىناق ئەر – خوتۇنلارغا ئايلاندۇق. بۇرۇن ئالمايمەن دەپ جېدەل قىلغانلىرىمنى ئويلىسام هازىر كۈلگۈم كېلىدۇ. نۇرنىسانىڭ ئۆزگىرىپ قالغانلىرىنى دېمەيسىز تېخى، بۇرۇنقى ئەركەك زەدەك

مىجەزىدىن، بىشەملىكىدىن ئەسەرمۇ يوق. ئۆيگە كىرىمەن، چېيىم تەييار. ئاياغىنى سېلىپ تۆرگە چىقىمەن، تامىقىم تەييار. ئەسنىسەم ئورۇن سېلىپ تەييار قىلىدۇ، كۆزۈمنى ئاچسام بېشىمدا كىيىدىغىنىم، چۆگۈندە ئىسسىق سۇ. ئىشقىلىپ خان – سۇلتانلارنىڭ كېنىزەكلىرىمۇ ئۇنىڭچە رايىش، ئىشچان، كۆيۈمچان ئەمەستۇ. شۇنداق قىلىپ تۇرمۇشىمىز ناۋاتتەك ئۆتۈپ كەتتى. نۇرنىسادىن ھەممىمىز رازى ئىدۇق.

بىر كۈنى كېچىدە چۈش كۆردۈم. چۈشۈمدە جىلتا ئېسىپ، مەكتەپكە بېرىپ كېلىپ يۈرگەن بالىلىق چاغلىرىمنى كۆرۈپتىمەن. بىر توپ بالىلار بىلەن ئېتىز ئارىسىدىكى چىغىر يولدا كېتىۋاتاتتۇق. بالىلارنىڭ ھەممىسى چۇرقىرىشىپ، قوغلىشىپ ماڭاتتى. مەنمۇ ئۇلارغا قوشۇلۇپ قاچقانلارنى قوغلاپ، تۇتىۋالغانلارنىڭ بويىنىغا گىرە، پۇتىغا چىماق سېلىپ يىقىتىش ئۈچۈن تىركىشەتتىم. تۇيۇقسىز كىچىك تەرىتىم قىستاپ كەتتى.

-مەن تەرەت قىلىۋالاي، سىلەر ماڭغاچ تۇرۇڭلار،- دېدىم بالىلارغا. ئاندىن بىلىمدىن سەللا ئېشىپ زاڭاققا تاقاشقۇدەك ئۆسكەن قوناقلىققا كىرىپ ئۆرە تۇرۇپلا شارقىرىتىپ قويۇۋەتتىم...

-ھەي دەلتە، ئادەم بولمايدىغان تەخەي... نېمە قېلىق بۇ؟ تۇرە ھەي سارالڭ! تۇۋا قىلدىم، تۇۋا! مۇشۇمۇ چوپچوڭ بىر ئەر كىشىنىڭ قىلىدىغان ئىشىمۇ؟ تۇرە دېدىم ھەي ھاڭۋاقتى دەلدۈش...

نۇرنىسانىڭ تۇرتۇپ – تۇرتۇپ ئويغۇتىشى بىلەن ئۇيقۇلۇق كۆزۈمنى مىڭ تەستە يىرتىپ ئاچتىم.

-نېمە بولدى، نېمە؟ بوراندا قالغاندەك ۋارقىرىماي سىلىق گەپ قىلمام...

-ھە، يامان بەك سىلىق گەپ قىلغۇدەك ئىش بولدى ھازىر. بىر بالىغا دادا بولاي دەپ قالغاندىمۇ يوتقانغا سىيىپ ياتقان بارمۇ؟ ئىزا تارتساڭ بولمامدۇ پوق ساقال!؟ تېخى خوتۇنۇڭنىڭ قويىنىغا سىيىپ ھە؟ ۋاي نۇمۇسۇم، قانداق قىلاي! تۇرە ھەي لامزەللە، ما كۆرپىنى كۆل قىلىۋەتتىڭ سىيىپ. پۇففۇ... ۋاييەي... سېسىقلىقىنى دەيمۇ مانىڭ... ئانامەي تۇۋا! مېنىڭ يانپىشىمغىمۇ سىيىپسەن گاچا! ئۆلمەيدىغان ئەبگا...

بۇ ئىككىمىز توي قىلغان نەچچە ئايدىن بېرى نۇرنىسانىڭ ماڭا تۇنجى قېتىم قوپاللىق قىلىشى ۋە بىزەپ گەپلەر بىلەن تىللىشى ئىدى. ھەيرانلىقىمنى يۇشۇرالمىغان ھالدا ئوپول – توپۇل ئورنۇمدىن تۇردۇم. نېپىز خەسە تامبىلىم ھۆل، كۆرپىنىڭ مەن ياتقان تەرىپى تامامى ھۆل، نۇرنىسانىڭ ئۇزۇن رۇباشكىسىمۇ ھۆل! نېمە نومۇس بۇ؟! مۇشۇ ئىشنى مەن قىلغاندىمەنمۇ؟

-بىزىرىپ قاراپ تۇرماي ئاۋۇ سۇيدۇك لاتاڭنى تالاغا ئاچىقىپ يېيىۋەت گاچا! جۇدۇنۇمنى ئۆرلىتىپ پاڭقايدەك تۇرۇشنى كۆرەيمۇ...

لام – جىم دېيەلمىدىم. يۈزلىرىم نومۇستىن ئوت بولۇپ كۆيدى. گەپ قىلماستىن ھۆل كۆرپىنىڭ بىر بۇرجىكىدىن تۇتۇپ، شاخ سۆرىگەندەك سۆرەپ تالاغا ماڭدىم.

-تۈزۈك كۆتۈرمەمسەن دەلتى! سىيدىغاننى قاملاشتۇرۇپ سىيسەن ھە بولمىسا! ساقال سىقىمدىن ئاشقاندىمۇ قىلىپ يۈرگەن قېلىقىنى...

مەن كۆرپىنى ھويلىدىكى كىر يايىدىغان ئارغامچىغا يېيىۋېتىپ كىرگەندە نۇرنىسا رۇباشكىسىنى ئالماشتۇرۇپ بولغان بولۇپ، كۆرپە ئورنىغا دادام كۆزدە تىكتۇرۇپ بەرگەن تېرە جۇۋامنى سېلىپ تەييار قىلغان ئىدى. ئۇ زامانلاردا يېڭىدىن بىر ئۆيگە كىرگەن ئەر – خوتۇننىڭ بىر تالدىن يوتقان كۆرپە، تەكيە، بىر تال سۇپۇرگە، بىر تال چىلەك – چۆگۈندىن باشقا بىساتىمۇ بولمايتتى. ئۇنىڭدىن ئۇزۇنىسىغا پۇل نەدە دەيسىز؟ زامانىڭ بارىمۇ شۇنچىلىك تۇرسا، قۇرساق ئارامخۇدا تويسا، دادۇيجاڭ – سىكرىتارلار نام – ئاتىقىنىڭ تايىنى يوق سېلىقلارنى ئازراق سالسا شۇنىڭ ئۆزى چوڭ ئىش ئىدى.

-ياتە كۆل پاقسى، ئۇخلا ئەمدى ئېچىڭنى بوشۇتىۋالغاندىكىن. ئەتە ئەتىگەن يەنە ئېتىزغا چىقىسەن...

نۇرنىسانىڭ زەھەردەك گەپلىرى مېڭەمگە ئۇرغاندەك تەگدى. بىر تۇرۇپ ئۇيقۇچىلىقتا قىلىپ سالغان ئىشىمنى ئويلىسام كۆلكە قىستايتتى. ئەمما كۆلۈپلا سالدىمۇ، بولدى بۇنىڭ خۇدايىم بەرگەن زۇۋانى يەنە ھەرىكەتكە كېلىدۇ.

-ۋاي – ۋۇي، نېمە ئىش بۇ؟ كېچىدىنغۇ يامغۇر ياغقاندەك قىلمىغان ئۆگزىدىن ئۆتۈپ كېتىپ كۆرپىنى ھۆل قىلىۋەتتىمىكى دەي دېسەم،- دېدى ئەتىگىنى قويلارغا يەم بېرىۋاتسام، باغقا ئوتۇنغا ماڭغان ئانام يېيىغلىق تۇرغان ھۆل كۆرپىنى كۆرۈپ،- سىلەرنىڭ كۆرپىڭغۇ ھە بالام بۇ؟

-چوڭ شاخ سۈپۈركىنى سۆرىۋېلىپ شارتىلدىتىپ ھويلا سۈپۈرىۋاتقان نۇرنىسا شاققىدە توختىدى، ئاندىن ماڭا يالتىندە قارىۋېتىپ جاۋاپ بەردى:

-سۇغۇقۇم ئېشىپ قالدىمىكى ئانىكا، يا مۇشۇ ئىككىقات ۋاقتىدا شۇنداق بولۇپ قالامدىكى ئادەم، كېچىدىن ئورۇنغا سىيىپ سايتىمەن... سەت بولدى، خاپا بولمىسىلا جېنىم ئانىكا. ئەمدى دىققەت قىلاي. ياسىناخۇنمۇ خېلى كايىدى... ئەمدى چوقۇم دىققەت قىلىمەن...

ۋاي ئۆلەي! نېمە دەيدۇ ماۋۇ جىن تەپكەن ساراڭ؟! ئورۇنغا سىيگىنى مەن تۇرسام، گۇناھنى ئۆزى ئۈستىگە ئېلىۋاتىدۇيا؟!

-ھە، ھېچۋەقەسى يوق خېنىم بالام، ئىككى قات ۋاقتىدا تەرەت تۇتالمايدىغان ئىشلار بولۇپ قالىدۇ. ھېلى قۇيرۇق مايدا تېقىمىڭىزنى مايلىۋېلىپ بىردەم ئىسسىق ئولتۇرۇڭ. ئوڭشىلىپ قالىسىز. مەن دادىكىڭىزغا دەپ قوياي، يەكشەنبە كۈنى بازاردىن ناۋات ئالغاچ كەلسۇن، قارا چاي بىلەن دەملەپ ئىچىپ بەرسىڭىز سوغۇقلۇقنى ئالىدۇ.

توغرا! دادام توغرا دەپتىكەن! ‹‹ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن›› دېگەن ئەمەسمىدى؟ مانا نۇرنىسا شۇنداق قىلدى. ئانامنىڭ ئالدىدا ‹‹ياسىن سىيىپ قويىدى›› دەپلا قويغان بولسا سېسىماسمىدىم؟ يەنە كېلىپ ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئۆيدىن داس كۆتۈرۈپ چىققان سىڭلىم بىلەن توخۇلارغا دان چېچىۋاتقان ئىنىممۇ ئېنىق ئاڭلىدى ھەم پىخىلداپ كۈلۈشۈپ كەتتى. شۇلارنىڭ ئالدىدىمۇ قانچە سەت تۇرار بولغىيدى ھە؟! بارىكاللا جېنىم خوتۇنۇم! قۇرغۇيۇم-دە سەن مەلىكەم!

قويلارغا يەم بېرىپ بولۇپ، ھوجرا ئۆيىمىزگە كىرىشىمگە ھويلىنى سۈپۈرۈپ بولغان نۇرنىسامۇ ئۈستىبېشىدىكى توپا – توزاننى قېقىشتۇرغىنىچە ئارقىمدىن كىردى. ئۇنىڭ كۆزلىرىگە مېھرىم بىلەن ئۇزاق تىكىلدىم. ئۇ ماڭا بۇرۇنقىدىنمۇ بەك چىرايلىقلىشىپ كەتكەندەك كۆرۈنۈپ كېتىپ باراتتى. ئۇنىڭ ماڭا قاراپ يېقىملىق كۈلۈمسىرىشىدىن ھۇجۇدۇمغا ئىللىققىنە بىر سېزىم تارقالدى.

-ئىككى قات ۋاقتىڭدا سوغۇقۇڭ ئېشىپ قالارمىش دادىسى، ھېلى قۇيرۇق مايدا مايلىنىپ ئىسسىق يۆگىنىپ ياتىدىكەنسەن، دادىكام ناۋات ئەكېلىپ بەرسە شۇنى سېلىپ ناۋات چاي دەملەپ بېرەي ھە، پايدا قىلارمىش ھى ھى ھى...

ئۇنىڭ زاڭلىق قىلىشلىرىمۇ قۇلۇقۇمغا شۇنچىلىك يېقىملىق ئاڭلىنىپ كەتتى. ئىختىيارسىز ئۇنى ئۆزۈمگە تارتىپ، باغرىمغا بېسىپ چىڭڭىدە قۇچاقلىدىم...

ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتتى. نۇرنىسانىڭ قۇرسىقى سامان تىققان تاغاردەك يوغىناپ، نەسىللىك كالىغا ئوخشاپ قالغان ئىدى. يول ماڭىدىغان بولسا ئىككى يېنىغا ئىرغاڭسىپ، نەپىسى تىزلىشىپ كېتەتتى. بىرسى يۆلەپ

قويمىسا ئۆلتۈرغان يېرىدىن تۈرمىقى تەس ئىدى. ئۇنىڭ بۇ ھالىغا قاراپ ئىچىم ئاغرىسا، دادا بولۇش خۇشاللىقى مېنى ئالامچە شادلىققا چۆمدۈرەتتى.

دادام ئانامىلار ئۆينىڭ سودىلىقى ئۈچۈن يەكشەنبە بازارغا كەتكەن بىر كۈنى ئىدى. ئىنى سىڭىللىرىمۇ قەغىشلىك قىلىپ تۇرىۋېلىپ بىللە كەتكەن بولۇپ، نۇرنىسانىڭ ۋاقتى – قارايى يېقىنلاپ قالغان بولغاچقا يالغۇز قويۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىماي مەن ئۆيدە ئۇنىڭ بىلەن قالغان ئىدىم. قوزا چۈش مەزگىلى بولغاندا ‹‹ سارىخان›› غا غىڭشىغاچ ھويلىدا ئۆتۈك مىخلاپ ئولتۇرسام ھوجرا ئۆيدىن نۇرنىسانىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى ئاڭلاندى. مەن بەك سىنەكمەي ئۆز ئىشىمنى قىلىۋەردىم. بىر چاغدا ئۇنىڭ:

-ۋاي تۇغىدىغان ئوخشايمەن... ياسىن... ئا...- دەپ ۋارقىرىغىنى ئاڭلاندى. شۇ ھامان چاچراپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ھوجرىغا يۈگۈردۈم. كىرسەم ئۇ يەردە يېڭى ئۆمىلىگەن بالىدەك يەرگە كاسىلىرىنى چاپلاپ، پۇتلىرىنى ئۇزۇن سۇنۇپ ئولتۇراتتى.

-ۋاي... ۋاي قانداق قىلارمەن؟... ئانام... خۇدايىمەي...

-چىدا خوتۇن، چىدا! ئانام يوق، ھازىر تۇغساڭ بولمايدۇ...

-ۋاي ئىشىڭنى قىلە گاچا... قۇرساقتىكى تۇغۇلاي دەپ قالغان بالا ‹‹موماڭ يوق›› دېگەنگە ئۇنامتى؟ ئاغرىقتىن ئۆلەي دەۋاتسام خىيالىدا يوق گەپ قىلىدۇغۇ بۇ... ۋايجان...

-ئەمسە قانداق قىلىمەن؟- مەن ئۇنىڭ سەمرىپ تولۇپ كەتكەن بىلەكلىرىدىن تارتىپ يۆلىدىم،- تۇرە ئورنۇڭدىن، خوشنىلارنىڭ ئۆيىگە چىقىپ باقايلى...

-ۋاي قوماقباش ئەبگا... مۇشۇ چاغدا خوشنىلارنىڭ ئۆيىدە پوق بار ساڭا! ۋايجان... ئاۋۇ سۇپىغا ئورۇن سېلىپ...

بۇگۈنكىدەك بازار كۈنىدە ماۋۇ قېيىنئانام بولغان خوتۇن باغلاپ قويسىمۇ ئۆيىدە ئولتۇرمايدۇ. ‹‹ئېسىمنى بىلگىنىمدىن باشلاپ›› دېسەم ئوشۇق كېتەر بەلكىم، ئەمما لاپ گەپ ئەمەس، مەن نۇرنىساغا كۆز سېلىپ يۈرگەندىن باشلاپ ھازىرغىچە بىرەر قېتىم بازاردىن قالغىنىنى بىلمەيمەن. قارىغاندا بۈگۈن ئۇنىڭ ئۆيىدە يوقلىقىمۇ ئۆزىنى كۆرسىتىدىغاندەك تۇراتتى. مەن ھۇدۇقۇپ، تەمترەپ يۈرۈپ نۇرنىسانىڭ دېگىنى بويىچە سۇپىغا كۆرپە سېلىپ سامان تەكيەنى باش تەرىپىگە قويدۇم.

-ۋاي... مېنى يۆلە... تېز بول... كۆرپىگە...

نۇرنىسانى مىڭ باլالىقتا يۆلەپ ئورنىدىن تۇرغۇزدۇم. ئەرىبرايى خۇدا، پۈتۈن ئۆمرۈمدە بۇنىڭدىن ئېغىر بىر نەرسىنى كۆتۈرۈپ، ھەتتا مىدىرلىتىپ باققىنىمنى بىلمەيمەن. يېڭى توي قىلغان چاغلاردا ئەركىلىتىپ ئانچە – مۇنچە كۆتۈرۈپ قوياتتىم، ئۇ چاغلاردا يوغىنى كەلسە بىرەر چېچقاق پاقلانچىلىك كېلەر بولغىيدى. لېكىن ھازىر يۆلەپ ئورنىدىن تۇرغۇزغىچە تاس قالدى قوۋۇرغىلىرىم سۇنۇپ قىڭغىر بولۇپ قالغىلى. بارى يوقى بىر بالىغا قۇرساق كۆتۈردۈم دەپ شۇنچىمۇ بەھەيۋەت بولۇپ كېتەمدىغان ئايال كىشى دېگەن؟! مىڭ ئۆلۈپ، مىڭ بىر تىرىلىپ ئاخىرى ئۇنى كۆرپىگە ئەكېلىپ ياتقۇزدۇم.

-ئۇستۇمگە يوتقانى يېپىپ قوي... ۋايجان... تامبالنى چۇشۇرۈۋەتمىسەم بولمايدۇ... تېز بول...

-نېمە؟ كۆپ - كۈندۈزدە؟...

-ۋاي ئىشىكنى قىلە ئۆلمەيدىغان ساراڭ... يوتقاننى يېپىپ قويۇپ نەگە يوقالساڭ يوقىلە ماڭ... قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان ساراڭقېتىش گاچا... ۋايجان... ئانام بولغان بولسا ھۆ ھۆ ھۆ...ۋاي ئىسىت... ئۆلىدىغان بولدۇم...

نۇرنىسانىڭ ۋايجانلاشلىرىغا چىدىماي نېمە دېسە شۇنى قىلىپ، ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇشقا باشلىدىم. تۇغۇپ باقمىغان ئادەم تۇغدۇرۇشنى نېمە بىلسۇن؟ توختا، يان خوشنىمىز مەڭنىساخاچامنى چاقىرىپ كىرەي! كاللامغا كەلگەن بۇ ئەقلىدىن كۆز ئالدىم پاللىدە يورۇدى.

-چىدا خوتۇن، مەن چىقىپ مەڭنىساخاچامنى توۋلاپ كىرەي...

شۇنداق دەپلا چاققانلىق بىلەن تالاغا ماڭدىم. قۇلاق تۈۋىمدە نۇرنىسانىڭ:

-ۋاي ياق... جېق ئادەم بىلسە تۇغۇت قىيىنلىشىپ كېتىدۇ دېگەن ئانىكام... چاقىرما... ۋايىيەي...- دېگەن گەپلىرى جاراڭلاپ قالدى. گەپنىڭ ئۇچى ئۈزۈلگەندە مەن ئاللىقاچان چوڭ يولغا چىقىپ بولغان ئىدىم.

مەڭنىساخاچام بىزنىڭ ئۆيگە كىرگەن ھامانلا ئالدىنقى سەپكە ئاتلانغان ئازاتلىق ئارمىيە جەڭچىسىدەك يەڭلىرىنى شىمايلاپ ئىشقا چۈشۈپ كەتتى. مېنى بولسا ئىشىك تۈۋىدە قاراۋۇللۇقتا تۇرغۇزۇپ قويدى. بىر نەرسىلەر لازىم بولسا يۈگرۈپ يۈرۈپ تەل قىلىپ بېرەتتىم، جىددىيلەشكىنىمدىن پۇت – قولۇم كالۋالىشىپ، چېكەمدىن پۇرۇلداپ تەر قويۇلاتتى. چۈنكى نۇرنىسا ئۆي ئىچىدە تۇرۇپ جان – جەھلى بىلەن ۋارقىراپ نالە قىلاتتى، يىغلايتتى. مەڭنىساخاچام ئۇنىڭغا بىر نېمىلەرنى دەپ بۇيرۇق قىلىپ، تەسەللىي بېرەتتى.

تۇغۇت جېڭى ساق يېرىم كۈن داۋاملاشتى. ھېلى تۇغار، ئەنە تۇغار بىلەن ئىشىك تۈۋىدە چۆرگىلەۋېرىپ ئۆرە تۇرغىدەك ھالىمۇ قالماپتۇ. مەنغۇ ئىشىك ېقىپ ھالىم قالماپتۇ، ماۋۇ بىچارە خوتۇنۇم قاق چۈشتىن باشلاپ ۋارقىراپ، چىرقىراپ تولغاق يېگىلى تۇرغان ئىدى، مانا ھازىرغىچە ئۆينىڭ ئىچى ‹‹قىيا-چىيا›› چىلىق، بالىدىن ھېچ خەۋەر يوق. ۋارقىرىغان ئاۋاز بىردە بېقىسىپ قالىدۇ، ئەمدى جىمىپ قالدى دەپ تامغا يۆلىنىپ مۈگدەپ قالىمەن، يەنە بار ئاۋازى بىلەن بىرلا چىرقىرايدۇ، بىرى بېقىنىمغا بىگىز تىققاندەك چۆچۈپ ئويغىنىمەن. شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ كۈنمۇ كەچكە قاراپ يېقىنلىدى.

نامازشامغا ئەزان چىقاي دېگەن مەھەلدە بىزنىڭ جانابىي بازارچىلار قايتىپ كەلدى. ئۇلار ئىشەك ھارۋىسىنى جالداقشىتىپ بوسۇغىدىن ئۆتكۈزۈپ تۇرۇشىغا ئۆي ئىچىدىن نۇرنىسانىڭ جان – جەھلى بىلەن قاتتىق چىرقىرىغىنى ئاڭلىنىپ، ئارقىدىن بوۋاق بالىنىڭ ئىڭگىلەپ يىغلىغان ئاۋازى كەلدى. دادام ئىشەكنىڭ ئارغامچىسىنى تاشلىۋېتىپلا قولىقىنى تۇتقان ھالدا تەكبىر ئېيتتى:

-ئاللاھۇ ئەكبەر، ئاللاھۇ ئەكبەر!...

-ۋاي خۇدايىم! نېمە يوق يەپ بازارغا كىرەر بولغىيدىم بوگۈن. جېنىم بالام...

ھارۋىدىن كىچىك بالىدەك تاقلاپلا چۈشكەن ئانامۇ ئۇدۇل نۇرنىسا ياتقان ئۆيگە يۈگۈردى. دادام ئىككىمىز جىددىيلىشىپ جايىمىزدا تۇرالمايلا قالغان ئىدۇق. سىڭلىم پەزىلىيە بولسا ئۇن قويۇپ يىغلاۋاتاتتى.

بىر ھازادىن كېيىن ئۆينىڭ ئىشكى ئېچىلىپ ئانام پەيدا بولدى:

-مۇبارەك بولسۇن غوجام بالام! بالا ئوغۇلكەن، ئۆمرىنى ئۇزۇن، بەختى-دۆلىتىنى زىيادە قىلسۇن خۇدايىم...

ئانام شۇنداق دەپ باغرىنى كەڭرى يېيىپ مېنى قۇچاقلىدى ۋە پېشانەمگە سۆيدى. دادامۇ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئالغان ھالدا بەستىلىك غولىنى كەڭرى يېيىپ مېنى چىڭ قۇچاقلىدى:

-مۇبارەك بولسۇن بالام! خۇدايىم ئىمان-ئىنساپ بىلەن چوڭ بولغىلى نېسىپ قىلسۇن!

بالىمۇ تۇغۇلدى، مەن ئاخىرى دادا بولدۇم. نۇرنىسانىڭ خۇشاللىقىغا گەپ توغرا كەلمەيتتى. بالىمىزنى قۇچىقىغا ئالغان نۇرنىسانىڭ تۇغۇت جەريانىدا قىينالغانلىرى، جاپا – مۇشەققەتلىرىدىن ئەسەر يوق ھالدا چىرايى گۈلدەك ئېچىلىپ كەتكەن ئىدى. دادامنىڭ تاللىشى بىلەن بالىغا ئابدۇسەمەت دەپ ئىسىم قويدۇق. شۇنىڭدىن كېيىن ئائىلىمىز خۇشاللىق جەمگاھىغا ئايلاندى.

بالىمىز بۇدرۇق، ساغلام چوڭ بولدى. ئۇ يېشىغا تەگمەي تۇرۇپ نۇرنىسا يەنە ئېغىر ئاياق بولدى. بۇمۇ خۇدانىڭ بەرگىنى دېدۇق. شۇنداق قىلىپ تولغاق كەلسە ئايىماي ۋاقىرايدىغان بىچارە خوتۇنۇم بوش كەلمەي، بەش يىلدا جەمئىي بەشنى تۇغۇپ توختىدى. ئۇنىڭ بۇنچىۋالا تۇغۇمچانلىقىدا ئەسلى توختىغۇسىمۇ يوق ئىدى، لېكىن شۇ يىللىرى ھازىرقى ‹‹پىلانلىق تۇغۇت سىياسىتى›› چۈرگىلىپ بىزنىڭ يۇرتلارغىمۇ كېلىپ قالدى. 1987-يىللىرىغۇ دەيمەن شۇ ئىشلار؟ بىزنىڭ مەھەللە ئاۋاتلىشىپ شەھەرلەشتى ھەم قاينام تاشقىنلىقىقا تولدى. شۇ قاتاردا مەھەللىمىزگە شەھەرلىك ھۆكۈمەت دەمدۇ، ئوتتۇرا مەكتەپ دەمدۇ، دوختۇرخانا دەمدۇ، چارۋا-مال پونكىتى دەمدۇ، ئەيتاۋۇر ئىسىم قويغىلى بولىدىغانلىكى قۇرۇلۇشلارنىڭ ھەممىسى چۈشۈپ، بۇ يەرنى خېلىلا ئاۋاتلاشتۇرۇپ قويدى. بۇنىڭ بىلەن تەڭ كۈنگە نەچچە ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان سىياسەتمۇ قېلىق چىقىرىپ، ‹‹پىلانلىق تۇغۇت›› دەيدىغان بىر يېڭىلىقنى كۆتۈرۈپ چىقتى. بۇ دېگىنى ‹‹ئاز تۇغۇپ، ساز تۇغۇش›› دېگىنى ئىكەن. بۇنى چۈشىنىش بىزدەك زاغرا كىكىرىپ چوڭ بولغان تېگى ئۆزىدىن سەھرالىق، يېڭىدىن شەھەرلەشكەن تومپايلارغا تەس كەلگىنى بىلەن، ھەزرىتى كادىر دانالىرىمىز بىزنى ھە دېسە كەنتە كومىتىتىغا يىغىۋېلىپ، سىيگەن-چىچقاندىن باشقا بارلىق ۋاقتىنى ئىسراپ قىلىپ، شۇنچىۋالا گەپلەرنىڭ ھەممىسىنى بىزگە ئېزىپ-ئىچۈرۈپ چۈشەندۈردى. بىزمۇ ئۇلارنىڭ ئەجرىگە يارىشا دانالىرىمىزنىڭ تەلىماتى خوشىياقمىسا كۈسۈلدىشىپ غەيۋەت قىلىشقاچ، بەزىدە قىڭغىيىپ ئولتۇرۇپ خورەك نەغمىسى قىلغاچ، ھەر ھالدا يېرىم – يارتا بولسىمۇ چۈشىنىۋالدۇق. ئىشقىلىپ شۇنداقراق بولدى. ھۆكۈمەت ‹‹ئەمدى تۇغما!›› دەپ بۇيرۇق قىلغاندىن كېيىن بىزنىڭ خوتۇنمۇ ئامالسىز توختاپ قالدى. ئەلۋەتتە، ھۆكۈمەتنىڭ كۆرسەتمىسى ھەم ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن توختايدىغاننىڭ ئامالىنى قىلىپ توختىدى. لېكىن بۇ ئىشتا ئۇنىڭغا، ياق، ئۇنىڭغا ئوخشاش قاراپ قويىسمۇ بويىدا قېلىپ، چولىسى تەگسىلا تۇغقاچ تۇرىدىغان خوتۇنلارغا ئۇۋال بولدى.

-نېمىشقا ئەرلەرنى چەكلىمەيدۇ تۇغۇتتىن؟- دەيتتى ئۇ ئۇۋالچىلىق ھېس قىلىپ،- نەدىمۇ بۇنداق ئادالەتسىزلىك بار؟ قۇرساق كۆتۈرۈش بىزدىن، تۇغۇش بىزدىن، ئېمىتىپ بېقىش بىزدىن، جاپانىڭ تولىراقىنى تارتىش بىزدىن، ئەمدى كېلىپ تۇغۇت چەكلەيدىغان ئىش بولسىمۇ بىزنى چەكلەمدىكەن؟

-ياخشى دېدىڭ خوتۇن. بولسا مۇشۇ گەپلىرىڭنى بېرىپ ھۆكۈمەتكە بىر دېگىنە، بولىدىغانلا يېرى بولسا جاپالىرىڭنىڭ تەڭ يېرىمىنى مەن كۆتۈرۈۋ شۇپ بېرەي. ھۆكۈمەت ئىنسابىغا كېلىپ بۇ گېپىڭگە ئۇناپلا قالسا، سېنى ئازات قىلىۋېتىپ مېنىڭكىدىن چەكلىسۇن تۇغۇت دېگەن تولغاقچىلىقنى...

-ۋاي نېرى بېرىڭە! بۇرنا كۈنى سۈيدۈك لاتىسىنى سۇنۇۋېتىڭ دېسەم ‹‹مېنى ئىشقا بۇيرۇدۇڭ›› دەپ تاس قالدىڭىز ئاچچىقتا كۆكىرۈپ قالغىلى. جاپايىمنى كۆتۈرۈشۈپ بېرەمىش تېخى! خۇددى بەش بالىنى ئۆزەم يالغۇز تاپقاندەك، ماڭىلا تاشلاپ قويغان. ھېلىمۇ ياخشى، خويمۇ ئوبدان كەلدى بۇ پىلانلىق تۇغۇت سىياسىتى. بولمىسا يەنە بەش – ئالتىنى تۇغقان بولسام يالغۇز قانداق بېقىپ بولالار بولغىيدىم؟...

-دېمەك، پىلانلىق تۇغۇتنى ياقتۇرۇپ قاپسەنغۇ مانا! ئۇنداق بولغاندىكىن ‹‹مېنى چەكلىدى›› دېمەي، خوش بول خوتۇن!

-قىپقىزىل ساراڭ بوپسىز سىز. مېنىڭ دېگىنىم... ۋاي بولدىلا، سىز بىلەن گەپ تالاشقىچە بېرىپ ئىشىمنى قىلاي...

مەيلى نېمىلا دېگەن بىلەن بۇ ئىش نۇرنىسانىڭ كاللىسىدىن ئۆتمىدى. ئەمما ئۆتمىسىمۇ ئامال يوق، ئىشلار شۇنداق بولۇشى كېرەك ئىدى.

چوڭ بالىمىز ئابدۇسەمەت بەش ياشقا كىرىپ، كىچىك قىزىمىز ئاتىكەم تۇغۇلغان يىلى ئىككىنچى بالىمىزنى گۈڭشىنىڭ تراكتورى بېسىۋېلىپ ئۆلۈپ كەتتى. بالىنىڭ ئىچ ئاغرىقىدا نۇرنىسا بۇرۇنقىدىن شۈكلەپ، جىمغۇر، كەم سۆز، بالىلارغا زىيادە كۆيۈنىدىغان ئەتىدىن – كەچكىچە تىنىم تاپماي ئىشلەيدىغان بولۇپ كەتتى. بالىلار بىر – بىرىدىن ئوماق، ئەقىللىق، زېرەك چوڭ بولۇۋاتاتتى. ئۇلارنى مەكتەپلەرگە بەردۇق. ئامال بار ياخشى تەربىيەلەپ، بىز ئوقۇيالمىغان مەكتەپلەردە ئوقۇپ، كەلگۈسىدە كاتتا ئادەملەردىن بولۇشى ئۈچۈن كۆپ تىرىشچانلىق كۆرسەتتۇق. بۇ يىللاردا تۇرمۇش سۈپىتى ۋە ئىقتىسادىمىز ياخشىلىنىپ، ئەسلىدىكى لاي تام ئۆيلىرىمىزنى چېقىپ، ئورنىغا كىسەكتىن قوپۇرۇپ ئۆي سېلىۋالدۇق. ھۆكۈمەتنىڭ غەمخورلۇقى ھەم بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ھويلا ئىچىگە تۇرۇبا ئەكىرىپ، ئەپكەش كۆتۈرۈپ ئېرىق بويى ياكى كۆلگە چىقماي تۇرۇپلا سۇ ئىچەلەيدىغان بولدۇق. ئىشقىلىپ تۇرمۇشىمىز كىچىك ۋاقتىمىزدىكىگە قارىغاندا كۆپ ياخشى ئىدى.

ئابدۇسەمەت مەن ۋە دادامنىڭ مىجەز – خارەكتېرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملىگەن ھالدا يەلتاپاندەك بىر دەم جىم تۇرالمايدىغان، شوخلۇقتا كەلگەندە مايمۇننى بېسىپ چۈشىدىغان، ئاغزىدىن گەپ، قولىدىن پالاكەتچىلىك تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان چاپىنىكەش بالا بولۇپ چىقتى. بۇ يەرلەرگە يېڭىدا توك تارتىشقا باشلىغاندا توك سوقۇۋېتىپ تۆگەپ كەتكەن رەھمەتلىك قېيناتام مىجىتاخۇن سىكرىتارنىڭ چىراي – تۇرقى، بوي – بەستىنى كېيىپلا چۈشكەن بۇ بالام بەكلا كەپسىز ھەم كاللىسى ئۆتكۈر، ئەقىللىق ئىدى.

ئىككىنچىسى كىچىكلا تۆگەپ كەتتى، ئۈچىنچىسى قىز، ئىسمى ئاسىيەم، ئانىسىنىڭ مەن كۆيگەن چاغلىرىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدۇ، لېكىن ئانىسىدەك بىشەم، ھازازۇل ئەمەس. ئون ئېغىز گەپ سورىسا بىر ئېغىز مۆرىمەيدىغان، ئاسمان كۆمتۈرۈلۈپ چۈشكىلىۋاتسا ئاستىدا يېتىپ مانتا يەيدىغان بىغەم بولۇپ چىقتى. ئانىسىنىڭ شۇ ۋاقىتلىرىدىكىگە ئوخشاش ياسىنىپ تارىنىش، باشقىلار بىلەن ئۇرۇشۇش، تاكاللىشىش دېگەن گەپلەر بۇنىڭدا يوق. ‹‹ئېغىر بېسىقنىڭ گېپى سېسىق›› دېگەندەك، گەپ قىلماي، قىلماي شۇنداق بىر سۆزلەيدۇ، ھۇشىڭىزدىن كەتمەي قالسىڭىز ھەيران قالسىڭىز بولىدۇ. ئۈچىنچىسى ئابلىز. ئۇمۇ بوي – بەستى، چىراي – تۇرقىدا ئاكىسىغا ئوخشاش قېيناتام مىجىتاخۇن سىكرىتارنىڭ مۇرتى بولۇپ چىقتى. ئەقلىنى بىلگىنىدىن باشلاپ تىراكتور، ۋېلىسىپىت، سىيالكا دېگەندەك نەرسىلەرنى چۇۋۇپ كۆرۈپ، قايتا قۇراشتۇرۇپ بېقىشلارغا ھەۋەس قىلىپ قالغان بۇ بالام، ھويلىنىڭ بىر تەرىپىگە كېرەكسىز تۆمۈرلەردىن بىر دۆۋە يىغىۋېلىپ، ئۆز ئالدىغا ‹‹ئىسكىلات›› قۇرىۋالدى. قىلما دېسە ئۇنىمايدۇ، بىر باشلاپ كەتسە قۇرسىقىنىڭ ئاچقىنى، قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكىنىنى بىلمەيدۇ. مەكتەپكە بارغاندىن باشقا ۋاقتى ئاساسەن ئاشۇ تۆمۈر – تەستەكلىرى ئارىسىدا ئۆتىدۇ. بىر تۇرۇپ ئېلىشىپ قالامدىكى دەپ ئويلاپ قالىمەن. شۇنداق چاغلاردا ئانىسى نۇرنىسا كايىيدۇ.

-ۋاي بىر بولدى قىلىڭلار. مەيلى ئەمەسمۇ؟ شۇنىڭغا ھەۋەس باغلاپتۇ، قىلىپ باقسۇن، قارىسام يامان ئەمەس بىر ئىشلارنى قىلىپ يۈرىدۇ. تۆنۈگۈن قوناقلارنى سوقۇۋېتەيلى دەپ تاغارلارغا قاچىلاۋاتسام قويماي ‹‹توختا ئانا، ئىككى كۈن توختاپ بەر، مەن قوناقنى ئۆزەم يالغۇز سوقۇۋېتىمەن›› دېدى. شۇنىڭغا قارىغاندا ئەپلەشتۈرۈپ بىر ئىش قىلىدۇ ئۆزى. بىنزىن كۆيدۈرۈپ ماتور ھەرىكەتلەندۈرۈپ بۇغداي ئورۇيدىغان ئىشىنىمۇ

شۇ بالا تاپتىڭغۇ؟! شۇ نەرسىنى ياسىيالىغىنىڭدىن ھەم بۇ قېتىم قوناقنى ئۆزەم سوقۇۋېتىمەن دېگىنىڭدىن قارىغاندا يەنە بىر ئىش قىلماقچى بولغىنىڭ، كاللىسى بىكار ئىشلىمەيدۇ بالىنىڭ، قويۇپ بېرىڭلار قىلسۇن باقسۇن!

ماقۇل دېمەي گەپ تو شاتقىلى بولمىدى. مەيلى دەپ رايىغا قويدۇق. ئۇ كۈن ئۆتۈپ ئەتىسى ئېتىزدىن كىر سەك ھويلىدا تىراكتۇر ماتورىنى تاتاتىلىتىپ بىر ئىشلارنى قىلغىلى تۇرۇپتۇ. يېقىن بېرىپ قارىسام تۈگمەننىڭ قوناق تۆكىدىغان كانىيىدەك بىر نەرسىنىڭ ئىچىگە بەش باش – ئالتە باشتىن قوناق تاشلىغىلى تۇرۇپتۇ. ئۇچ تەرەپتىكى داق يەرگە قارىتىپ قويۇلغان تۇرخۇنىدىن سوقۇپ مەدىكىدىن ئايرىلغان قوناقلار، ئۇنىڭ نېرىسىغىراق قوناقتىن ئايرىلىپ يالىڭاچلانغان قوناق مەدىكى شىرىلداپ تۆكۈلگىلى تۇرۇپتۇ. بۇنى كۆرۈپ كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي قالدىم.

-ۋوي. نېمىش بۇ؟! بىزنىڭ ئىنژىنىر يەنە كارغا كەلگەن ئوخشىمامدۇ؟

-ھەئە دادا، - دېدى ئۇ پەخىرلىنىپ كۈلۈپ تۇرۇپ،- نەچچە كۈن ھەپىلىشىپ تەتقىق قىلىپ ماۋۇ قوناق سوقىغۇچنى ياساپ چىقتىم. ھەر ھالدا بولۇپ قالدى. مۇشۇنى ياسايمەن دەپ ماموتاخۇنكام تۈگمەنچىگە يالۋۇرۇپ يۈرۈپ، تۈگمەننىڭ بۇغداي – قوناقنى يۇمشىتىپ ئۇن چىقىرىش ھالىتىنى نەچچە كۈن كۆزەتتىم دېگىنە دادا. بۇنىڭدا بىرلا ئادەم مەشغۇلات قىلىپمۇ ئۈچ – تۆت ئادەمنىڭ ئىككى كۈنلۈك ئىشىنى يېرىم كۈندە تۈگەتكىلى بولىدۇ. ھەم ۋاقىت تېجەيدۇ، ھەم پاكىز، ھەم قولايلىق. شۇ بىنزىننى جېقراق يەپ قويىدۇ ئەمدى.

-ھە بوپتۇ بالام، كالا جېنىدا بوغۇز بەرمىسە ئىشلىمەيدۇ، بۇ تۆمۈر كالىنى بىكارغا ئىشلەتسەك بولماس. لېكىن بالام، بۇ يامان چوڭ يەرنى ئىگەللەيدىكەن، ئەمدى مۇشۇنداق كېلەڭسىز بولماقچىمۇ بۇ؟ ئاۋازى تېخى ئۆزىدىن يوغان تۇرىدۇ بۇ ئاداشنىڭ.

-شۇ...،- دېدى ئابلىز بالام بېشىنى قاشلاپ،- ئانام قوناقلارنى سوقۇۋېتەيلى دەپ ئالدىراپ قېلىپ، دەسلەپ ياساپ باققىنىمنى ئىشلىتىپ تۇردۇم. ماۋۇ ئىشنى تۈگۈتىۋېتىپ ئاندىن يەنە بىر ھەپىلىشىپ باقاي. ئىمكان بولسا يىغىنچاق، تېخىمۇ پۇختا، نوقساندىن خالىي قىلىپ ياساشقا تىرىشىمەن. قارا دادا، بۇنىڭغا سەللا قۇرىماي قالغان قوناقلارنى سېلىپ قالسا يا سوقالماي چىشلىق چاق ئارىسىغا كەپلەشتۇرۇپ قويىدىكەن، يا بولمىسا قوناق بىلەن مەدەكنى ئارىلاشتۇرۇپ سۇۋارى ئۇۋۇلۇپ كەتكەن ھالەتتە چىقىرىپ بېرىدىكەن. مۇشۇ تەرىپى بىلەن بەكرەك ئېتىشىپ باقسام بولىدىغان ئوخشايدۇ. لېكىن شۇ... شۇ...

ئابلىز بىردەم تۇرىۋالغاندىن كېيىن چوققىسىدىكى غاڭزىسىدىن ئىس چىقىرىپ تاتاتلاۋاتقان كانايچى قوناق سوقىغۇچنىڭ بىر يەرلىرىنى تولغاپ ئوتىنى ئۆچۈردى، ئاندىن قولىنى قېقىپ ئالدىمغا كەلدى:

-شۇ دادا، بۇ بىر نېمىگە پۈتۈنلەي تۆمۈر، سىم، زەنجىر، چىشلىق چاق، ماتور، بولتا دېگەندەك نەرسىلەرنى ئىشلىتىمىز. بۇلارنى رېمونت دۇكانلىرىدا ساتىدۇ دېگىنە دادا. خېلىدىن بىرى يېنىمدا تېقىپ ساقلاپ يىغقان پۇللىرىمنى بۇنىڭغا ئىشلىتىپ بولدۇم. ئەمدى دادا... شۇ مېنى ئازراق قوللاپ بەرسەڭ بوپتىكەن!... بەك بولمىسا ئۆتنە بېرىپ تۇر. مۇشۇنى ئىشقا كىرىشتۇرىۋالسام‌لا يېزىمىزدىكىلەرنىڭ قوناقلىرىنى سوقۇپ بېرىپ پۇل تېپىپ ئاندىن قايتۇرۇپ بېرىمەن، قانداق؟

-ما كىسىپۇرۇچنى تېخى!...،- دېدىم ئاچچىقىمغا پايلىماي ئۇنىڭ گەدىنىگە بىر شاپىلاق قويۇپ،- ئۆتۈپ – تېشىپ داداڭدىن پۇل ئۆتنە ئالسەن دەپ قوي! لازىم دېسەڭ بولمامدۇ ئۇنداق قاملاشمىغان گەپنى قىلىپ يۈرگىچە؟! قانچىلىك لازىم؟ مۇشۇ بىر نېمەڭ ھازىرقىچىلىك كارغا كېلىدىغانلا بولسا، بوپتۇ، سەندىن ئايىغان پۇلنى...

شۇنداق قىلىپ بۇ دېھقان ئىنژېنېر ئۇنىڭ بىلەن ھەپىلىشىپ، بۇنى قۇراشتۇرۇپ يۈرۈپ، «قانداق؟» دېسە «ۋاي بەلەن!» دېگىدەك نەرسىدىن بىرنى ئىجاد قىلدى. دەسلەپتە بەك كۆڭۈلسىمەپتىمىز. بۇ بالا مەھەللىمىزدىكى بىر قىسىم دېھقانلارنىڭ قوناقلىرىنى ئۇنىمىغانغا قويماي سوقۇپ بېرىپ يۈرۈپ، قوناق سوقۇش ماشىنىسىنى ئوبدانلا تونۇشتۇرىۋالدى. باشتا يېزا رەھبەرلىرى، ئاندىن شەھەر رەھبەرلىرى بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ ئالايىتەن ئىزدەپ كېلىپ كۆرۈشكەنمۇ بولدى. شۇنداق قىلىپ، بالام ئابلىزنىڭ يېڭى كەشپىياتى بىلەن بىزنىڭ ئائىلە بىراقلا تونۇلۇپ كەتتى.

بۇ چاغدا بالىلارنىڭ چوڭى ئابدۇسەمەتنىڭ ئۈرۈمچىدىكى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى دەيدىغان بىر ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقىنىغا ئۈچ يىل بولغان ئىدى. بۇ مەكتەپنىڭ ئىسمىنىمۇ بالىلارنىڭ تولا ھەجىلەپ ئۆگۈتىشى بىلەن بەكلا جاپادا يادلىۋالغان ئىدىم. چوڭ ئوغۇلنى ئالىي مەكتەپكە يولغا سېلىپ بىر يىلدىن كېيىن، سىڭلىسى ئاسىيەم نەلەردە يۈرۈپ تېپىشىپ قالدىكىن تاڭ، ئادەم تېپىلمىغاندەك ياش ۋاقتىلىرىمدا ئارمىنىنى يەپ، خىيالىمدىن نېرى قىلالماي، بىر مۇنچە سەتچىلىكلەرنىڭ بېشىمغا كېلىشىگە سەۋەپچى بولغان ھېلىقى گۈلجامالنىڭ ئوغلى بىلەن خۇۋالىشىپ قالىدىغان گەپ. بۇ گۈلجامالمۇ قاچانلاردا، نەلەردە يۈرۈپ ئەرگە تېگىۋالدىكىن تاڭ، بوش كەلمەي قىزىمنى ئالغىدەك ئوغۇلغا ئىشلەپ بوپتۇ. بىر كۈنى ئولتۇرسام چىرايىنىڭ ئۆڭسۈلى ئۆچكەن ھالدا ئانىسى شۇ گەپنى قىلىپ كىرىپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ مېڭەمدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى.

-داداڭ قوشۇلمايدۇ دېمىدىڭلىمۇ ئاۋۇ كالىلىسىنىڭ سۈيى لەپەڭشىپ قالغان قىز بالىغا؟ خۇدايىم تۇۋا! ھايالىق، ئۇڭلۇق قىز بالا بولدى دەپ سۆيۈنۈپ يۈرسەم كىچىككىنە تۇرۇپ نېمە خەق بىلەن يېتىلىشىپ يۈرۈيدۇ ماۋۇ قاشاڭ مۆرىمەس؟! ئانىسى بولغاندىكىن باشتىلا ياخشى تەربىيە قىلىدىغان ئىش ئەمەسمۇ ئانىسى؟ قىز بالا دېگەننى ئانىسى تەربىيەلەيدۇ دەپ كارىم بولمىغانىڭ مۇكاپاتىمۇ بۇ ئەمدى؟ تېخى، جاھاندا باشقا ئادەم تېپىلمىغاندەك، ئۇدۇل بېرىپ شۇنى تېپىپتۇمۇ؟! نېمە ئاھانەت بۇ ئەمدى؟ ياش چاغدا ئۆزەم ئالالمىغان خوتۇننىڭ ئوغلىغا قىزىمنى بېرىپ قۇدا بولامدىكەنمەن؟...

-ۋۇيت ياسىناخۇن! يامان بى دەپ كەتتىلە، ياش چاغلىدىكى ئوتلار ھېلىھەم ئۆچمىگەن ئوخشىمامدا؟ ھەجەپ بۇ كەم بولغاندا ساقالىنىڭ ئېقىنى ساناپ باقماي ياش چاغلاردىكى مۇھەببەتلىرىنى ئەسلەپ قاپتىلا، قارىغاندا قىزنىڭ تېپىشىۋالغىنىدىن بەكرەك گۈلجامالنىڭ ئوتى...

-يۇمغىنە ئاغزىڭنى ۋىتىۋالاق! مەن نېمە كويدا، سەن نېمە كويدا؟ ھازىر دېگەن ئۆتمۈشتىكى بىر كىملەردىن كۈنلەيدىغان چاغمۇ؟ قايسى زاماندا كەتتى ئۇ ئىشلار. ھازىر ما بالىنىڭ ئىشىنى دەۋاتىمەن ساڭا، ئىشقىلىپ مەن بۇ ئىشقا قوشۇلمايمەن. ئېنىق قىلىپ دەپ قوي ئاۋۇ جىن تەپكەن ساراڭ قىزىڭغا! بۇ گەپنى ئىككىنچى كۆتۈرۈپ كىرگۈچى بولما!

-ماقۇل دادىسى،- دېدى نۇرنىسا چىرايىنى ۋىلىلدە كۈلكە يۈگۈرتۈپ،- سىلىنىڭ ئاشۇ گۈلجامالخاننى كۆرۈپ قالماسلىقلىرى ئۈچۈن بولسىمۇ مەنمۇ بۇ ئىشقا قوشۇلمايمەن. ئېرىم بۇرۇنقى ئاشىقىنىڭ قۇدىسى بولۇپ، بېرىش – كېلىش قىلىپ يۈرسە مەن چىدايمەنمۇ دەيسىلە؟! يەنە كېلىپ قىزىمىزنىڭ ئوغۇللار بىلەن مەخپىي خۇۋالىشىپ يۈرگىنىنى مەنمۇ ئېغىر ئېلىپ قالدىم. ئاۋۋال مونۇ ئىشلارنى بىر بېسىقتۇرۇپ بولاي، ھېساۋىنى ئالىمەنغۇ تېخى بۇ جۇۋاينىمەكتىن.

-ۋوي، نېمە ئىش بولۇپ كەتتى بۇ؟ سەن ئۆزۈڭدىنمۇ كىچىك چېغىڭدا مەن بىلەن تېپىشىپ قېلىپ خۇۋالىشىپ يۈرسەڭ گەپ يوق، قىزنىڭ بويىغا يېتىپ ئاندىن خەق بىلەن خۇۋالاشسا ئېغىر كەتتىمۇ؟ دېسەم – دېمىسەم ئېغىر كەتكىنى گۈلجامالنىڭ ئوغلى بىلەن تېپىشىپ قالغىنىغۇ تايىنلىق؟ قارا خوتۇن، بالىلارنىڭ توي قىلىپ بىللە ياشايدىغان ئادىمىنى ئۆزى تاللىغىنى يامان ئىش ئەمەس. چېكىدىن ئاشماي، ھاياسىزلىق يولىغا كىرىپ

قالماي، نام – نەسەبىنى، ئائىلىسىنىڭ شەنىنى بۇلغىۋالماي يارىشىغىدا ئۆتۈپ تۇرۇپ، شارائىت پىشىپ يېتىلگەندە بىزلەرگە ئېيتىپ بېشىنى قوشۇۋالغىنى ياخشى ئىش. بۇنىڭ ئۈچۈن ھېساپ ئېلىشىنىڭ ھاجىتىمۇ يوق. چىرايلىق تەربىيە قىلىپ، كۈتىدىغان ئۈمىدلىرىمىزنى بىلدۈرۈپ قويساڭ بولدى. خەق بىلەن تېپىشىۋاپسەن دەپ دۈشكەلەپ، كۆڭلىگە تېگىدىغان ئىش بولۇپ قالمىسۇن. قىز چوڭ بولسا ھامان ياتلىق بولىدۇ. ئۇنى بىر ئۆمۈر ئۆيدە ئېلىپ قالغىلى بولامتى؟ شۇڭا، بىللە ئۆتىدىغان ئادىمىنى ئۆزى تاللاپ، ئۆز ىىكاھىغا ئۆزى رازىلىق بەرسۇن. ئەمما ماۋۇ گۈلجامالخانىنىڭ ئوغلى بىلەن ئۇزۇلۇشۇپ كەتسۇن. بۇ ئىش قەتئىي قاملاشمايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقىسى بولسا، كىمگە تېگىمەن دېسە مەيلى...

-ئوش... نېمىلا دېسە سەن كىچىك ۋاقتىڭدا، مەن كىچىك ۋاقتىمدا... دەپلا يۈرگەن. ئۆزلىرى چىقىپ دېسىلە ئەمسە. ھەجەپ بىر بالىنى ئۆزەم يالغۇز تېپىپ، ئۆزەم يالغۇز بېقىپ چوڭ قىلغاندەك نېمە ئىش بولسا ماڭا كايىيدىكىنا!؟ بالا ئۆزلىرىنىڭمۇ بالىسى، دادا بولغاندىكىن سىلىمۇ گەپ قىلىپ باقسىلا بىرەر قېتىم. ھېلىمۇ قۇچاقتىكى ۋاقتىدىن تارتىپ گەپ قىلىپ، تەربىيە قىلىپ ھېرىپ قالدىم مەن...

نۇرنىسا شۇنداق دەپ چىچاڭشىدى ۋە قولىغا ئالغان كۆرپىنى ئاچچىقى بىلەن يەرگە تاشلاپ قويۇپ ھويلىغا چىقىپ كەتتى. قارىغاندا بايا ئېرەنشىمەيلا دەپ سالغان گېپىمدىن رەنجىپ قالغان بولسا كېرەك، گېپىمنىڭ بىلىگە تېپىپىپ چالۋاقىدى. ئوغۇ مەيلى، لېكىن مەن دەيمەن، مۇشۇ ئاتا – ئانا بولماق نېمانچە تەستۇ؟ باللارنى مىڭ بىر جاپادا بېقىپ، پوق – سۈيدۈكىدىن ئايرىپ چوڭ قىلىپ، قاتارغا قوشۇپ قويسا، قېشى ئاپتاپ كۆرۈپ بولغىچە بىزنىڭ گېپىمىز ئۆتمەيدىكەن دەيمىنا بۇ شۇمتەكلەرگە؟! بەكرەك گەپ قىلاي دېسە چىرايىنى شاخ جىجىۋەتكەندەك سەت پۈرۈشتۈرۈپ، كۆزىنىڭ سۈيىنى چىقارغان. گەپ قىلمىسا مانا ھازىرقىدەك ئۆزىنىڭكىنى راست قىلىشقا ئارانلا تۇرغان. زادى رايىغا بېرىپ يامان ئۆگۈتۈپ قويۇپتۇق.

ئاسىيەمنى گۈلجامالخانىنىڭ ئوغلىغا بەرمەيمىز دەپ خېلى چىڭ تۇرىۋېلىپ باقتۇق. قىزغىمۇ ئانىسى جىق تەربىيە قىلدى، مەنمۇ نېمىلەرنى دېيىش ھەققىدە جېكىلەپ، ئانىسىنىڭ مېڭىسىنى قوچۇپ تۇردۇم. بىراق بىزنىڭ دېگىنىمىز يەنىلا ھېساپ بولمىدى. بىر كۈنى ماۋۇ مەزلۇم تەلەتنى بوقىنىڭكىدەك قىلىپ پۈشۈلداپ كىرىپتۇ.

-قانداق قىلىمىز دادىسى؟ ئا قىز بالا... ۋاي توۋا... شۇنداقمۇ قاشاڭ بولىدىكەن قىز بالا دېگەن، ‹‹بەرسەڭلا شۇ ئەسمەتۇللاھقا بېرىڭلار، بولمىسا ئۆلگۈچە توي قىلماي ئۆيگە تۈۋرۈك بولىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن توي قىل دېسەڭلار سىلەرگە ئۆلۈپ بېرىمەن›› دەيدۇ. خۇدايىم توۋا دەيمەندە ھە؟ نەدە بۇنداق بىزەڭ قىز بالا بولىدۇ؟! ئىست، ئىست، ئىست... مۇشۇنداق ساراڭلىق قىلسۇن دەپ باققان بولغىيمىدىم؟...

-ھاي ئۇنداق دېمەڭلا ئانىسى، كۆپرىلىق بولىدۇ. باققىنىڭلىغا مىننەت قىلغاندەك ئۇنداق گەپ قىلساڭلار قانداق بولىدۇ؟

-قانداق قىلىمەن ئەمسە ئاشۇنداق دەۋاتسا؟ يا بىر دادىسى بولغان ئادەم قاپىقىنىڭ بېزىنى كۆرسىتىپ ئىككى ئېغىز گەپ قىلمىسا! بالىنى ئۆزەم يالغۇز تاپقاندەك مۇشۇنداق چاغدىمۇ ئادەمگە تاشلاپلا قويغان...

-ھەي بېشىغا قاغا ئۇۋىلاپ قالغان پەلىپەتىش، مەن دېگەن ئەر كىشى، دادا تۇرسام، خىجىل بولماي قىز بالىغا ئاشۇنداق گەپلەرنى قىلىپ يۈرىمەنما؟ مەنغۇ دەرمەن ماقۇل، ئاۋۇ قىز بالا نومۇستىن ئۆلەر شۇ گەپلەرنى مەن دەپ يۈرسەم؟

-ھە، بەك نومۇس قىلغىدەك بوپتۇ. ‹‹تەگسەم شۇنىڭغا تېگىمەن›› دەپ كۆزۈمنىڭ بالىخانىسىغا قاراپ تۇرۇپ تاكاللىشىۋاتىدۇ مەن بىلەن. ھەي توۋا، نېمە بالاغا قالدىم بۇ خەقكە؟ ياش ۋاقتىدا مەن كۆيدۈرۈپ قويغاندەك،

‹‹قىزىمنى بەرمەيمەن›› دەپ ما ياقتا بىرسى تەڭلىككە سالسۇن، ‹‹ئاشۇنىڭغا تېگمەن›› دەپ ئا ياقتا بىرسى تەڭلىككە سالسۇن! جاق تويدۇمغۇ ئاخىر...

ئىشلار شۇنداق تالاش – تارتىشلار بىلەن ھەل بولماي كېتىپ باراتتى. بىزمۇ زامانىنىڭ كەينىدە قالغان بىچارە كاللىمىزنى ئىشلىتىپ يېڭى ئامال چارىلەرنى تېپىپ، بۇ ئىككىسنى ئايرىۋېتىش ئۈچۈن ھەلەك ئىدۇق.

بىر كۈنى ئاسىيەمنىڭ دوستى مۇنەۋۋەر كىرىپ بالىلارنىڭ ئانىسىغا ئاۋۇ گۈلجامالخانىنىڭ ئوغلى ئەسمەتۇللاھ دېگەن شۇمبۇيىنىڭ كىرگۈزگەن گېپىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. ئۇ شۇم تېخى يۈرىكىنى قاپتەك قىلىپ:

ـ ماقۇل دەپ ئاسىيەم ئىككىمىزنى بىر ئۆيدە قىلىپ قويسۇن، ئەگەر بەك تاش چىشلەپ تۇرىۋالسا ئاسىيەمنى ئېلىپلا قاچىمەن، ئۇ چاغدا بېرەي دېسىمۇ يوق بولۇپ قالىدۇ. ئالىمەن دېدىممۇ، بەرسىمۇ، بەرمىسىمۇ چوقۇم ئالىمەن!›› دېگەنمىش. بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئولتۇرغان يېرىمدە بىر ھازاغىچە ئولتۇرۇپ كەتتىم. نېمە بولغىنىكىن تاڭ، شۇ گەپ چىققاندىن كېيىن ئاسىيەم كۆزۈمگە راستىنلا قېچىپ كېتىدىغاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى. ‹‹قورققانغا قوش كۆرۈنۈپتۇ›› دېگەن بەلكىم شۇ بولسا كېرەك، كۆزلىرىنىڭ كەينىدە يەنە بىر جۈپ كۆزى قېچىپ كېتىشكە ئەپلىك پەيت ئىزدەپ يۈرگەندەك سىرلىق تۇيۇلۇپ، كۆزۈم شۇنىڭدىن نېرى بولمىدى. كۈندە ئاشۇنداق غەم تارتىپ، ئەندىشىلەردە ئۆيقۇم ئۆيقۇ، يېگىنىم تاماق بولماي جىلە بولۇپ كېتىپ باراتتىم. بىر كۈنى چۈشلۈك غىزاغا ئولتۇر ساق بىر كۆك رەڭلىك موتو سېكىلىت ئۆينىڭ ئالدىدىن ئۇ ياقتىن بۇ ياققا ئۆتۈپ توختىماي سىگنال بەرگىلى تۇردى. ئۇنىڭ ئاسىيەمنى چاقىرىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. ماۋۇ بىزنىڭ چىرايلىقمۇ يەپ ئولتۇرغان تاماقنى ھېلى داستىخانغا قويۇپ، ھېلى قولىغا ئېلىپ، بەكلا بىئارام بولۇپ كەتتى. بىزدىن ھېيىقىپ يا ئورنىدىن تۇرۇپ تالاغا چىقالمايدۇ. تالادىكى كۆتىدىن ئىس چىقىرىدىغان تۆمۈر كالا تېخى مۆرەپ ئارامدا قويمايدۇ. بۇ ئىش جۇدۇنۇمنى ئۆرلىتىپ مىجەزىمنى بىراقلا سەپرا قىلىۋەتتى. شۇ ئاچچىقىمغا چىدىماي ئىككىسىنىڭ تويىغا رازىلىق بېرىۋەتتىم ـ دە، ئۆزەم ئاللىمغان خوتۇن بىلەن قۇدا بولۇپ قالدىم.

بالىلارنىڭ تويىنى قىلىپ ئۇزاق ئۆتمەي ئۇرۇمچىدە ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چوڭ ئوغۇل ئابدۇسەمەت يەردىن ئۈنگەندەكلا پەيدا بولدى. تېخى يېنىدا خويمۇ چىرايلىق، قاش – كۆزلىرى سىزىپ قويغاندەك قاملاشقان، بېشىدا ياغلىقى يوق، مايمۇننىڭ تۈكىدەك سارغۇچ چاچلىرىنى بىر تال قىلىپ بوغۇۋېلىپ، ئوغۇل بالىدەك ئىشتان مايكا كىيىۋالغان بىر قىزمۇ بار ئىدى. مانا كارامەت! يا تەتىل ئەمەس، يا بايراملىق دەم ئېلىش ئەمەس، بۇنداق بىتايىن چاغدا خەۋەرلەندۈرۈپمۇ قويماي كېلىپ قاپتۇ، دەپ ھەيران بولۇپ تۇرسام، ئىشنىڭ چوڭىنى چىقىرىپ ئاندىن يېنىپ كەلگىنى ئىكەن. بىزنىڭ جانابىي ئوغۇل ئىماۋۇ يېڭى زامانىنىڭ چىرايلىقى بىلەن يېتىلىشىپ يۈرۈپ، بەڭۋاشلىق قىلىپ قۇرسىقىغا ئۈندۈرۈپ قويغانىمىش. بىزمىغۇ يامان ھار ئالىمىز، مەكتەپ تۈزۈمىدىمۇ بۇنى بەكلا قاتتىق ھار ئالىدىغان ئوخشايدۇ، شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىككىسىنىڭ كۆدە – كۆرپىسىنى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ، چىرايلىق يولغا سېلىپ قويۇپتۇ. قىزنىڭ ئىسمى چىمەنگۈل بولۇپ، ھازىرقى ئەھۋالىدىن ئاتا – ئانىسىنىڭ خەۋىرى يوق ئىكەن. بۇ ھالەتتە ئۆيگە بارسا دادىسى تىرىك قويماسمىش. شۇنداق قىلىپ بىزنىڭ ئارزۇلۇق قەھرىمان بۇ قىزنى ‹‹ئالىمەن›› دەپ يېتىلەپ ئەكەپتۇ. ئازلاپ – ئامانلاپ بېقىپ چوڭ قىلىپ، مىڭ بىر جاپادا ئوقۇتقان بالام مانا مۇشۇنداق دېپلوم ئورنىغا خوتۇن قولتۇقلاپ كەلدى. ئىشتىن خەۋەر تاپقان نۇرنىسا ھېلى ئۆزىنى، ھېلى مېنى، ھېلى بالىنى تىللاپ يۈرۈپ نەچچە كۈن يىغلاپ – قاخشاپ چىقتى. لېكىن بولغۇلۇق بولۇپ بولغاندا قانداق قىلغىلى بولاتتى؟! ئۇنىمايلى دېسەك ئەھۋال مۇشۇ، ئۇنايلى دېسەك بۇ قىز باشقا يۇرتتىن، يەنە كېلىپ بىزنىڭ تائىپىگە يات ھالەتتە ياغلىق – كۆڭلەكسىز. خۇدايىم توۋا قىلمىساق بىكار! قىز خۇددى بىزنىڭ بالىغا تەگمەي ئۆلۈپ كەتسە يەرلىك چىقماي گۆرسىز قالىدىغاندەك شۇ قەدەر يالۋۇرۇپ كەتتىكى، نەچچە يىل بۇرۇن قازا قىلىپ كەتكەن دادامنىڭ تۇپراق بېشىغا چىقىپ يىغلىغان بولسىمۇ رەھمەتلىك داداممۇ چىدىماي ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكۈدەك دەرىجىدە

ئېزىلىپ يىغلاپ كەتتى، ھەتتا نەچچە كۈنگىچە بالىلارنىڭ ئانىسىغا سۈۋۈنۈپ، ئۇ ياقتىن ھەيدىسە بۇ ياقتىن بېقىنىغا كىرىۋېلىپ، ئىشلىرىغا تەڭ ياردەملىشىپ، تىللاپ – سىلكىشلىسە بېشىنى سىلىۋېلىپ يۈرۈپ ئاخىرى بۇ خوتۇننى ئۆزىگە مايىل قىلىۋالدى. ئابدۇسەمەتمۇ بىزنى يۈمشىتىمەن دەپ خېلى كۈچىدى. ئاخىرى تەقدىرگە تەن بېرىپ، بۇ ئىككىسىنىڭ تويىنى قىلىپ قويىدىغان بولدۇق. ئەمما قىزنى بېشىغا ياغلىق چىگىپ، ئوغۇللار كىيىدىغان ئۇنداق ئىشتاننىڭ ئورنىغا بىزنىڭ ئاياللىرىڭكىدەك كۆڭلەك – يوپكىلارنى كىيىپ، مۇسۇلمانچە يۈرۈش شەرتى بىلەن قوبۇل قىلىدىغانلىقىمىزنى ئېيتىپ ماقۇل كەلتۈردۇق. ھەر ئىككىسىنىڭ ئوقۇشى مۇشۇنداق ئاياغلاشقان، بەخۋاشلىقى تۈپەيلى ئىستىقبالى ۋەيران بولغان بولسىمۇ، ئۇلار ھامان ياشىشى كېرەك ئىدى. يەنە كېلىپ ۋاقىت ئۆتكەنسېرى قۇرساقتىكى بالا چوڭىيىپ كەتسە، كېيىن بىزگىمۇ، قىزنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگىمۇ، ئىككى بالىغىمۇ ياخشى ئەمەس ئىدى. شۇڭا تىزلىكتە تۇتۇش قىلىپ، قىزنى ئېلىپ، ئۇنىڭ يۇرتى بولغان غولجىغا ئەلچىلىككە باردۇق. تەرەققىيات دېگەن ئاجايىپ بىر ئىش ئىكەنكى، بىز كىچىك چاغلاردا كۆرۈپمۇ باقمىغان، كېيىنچە ھۆكۈمەت كادىرلىرى بىلەن تەڭ يۇرتىمىزدا پەيدا بولغان، ئۇنىڭدىن كېيىن يۇرتنىڭ ئاۋاتلىششىغا ئەگىشىپ كۆنسايىن ئاۋۇپ بارغان ئاپتۇبوس دەيدىغان ئۆزۈن ماشىنا بىلەن ئالەمنىڭ ئۇ چېتىدىكى غولجا دېگەن يۇرتقا نەچچە كۈندە يېتىپ باردۇق. كىچىك چاغلاردا بىر دانە شەيتان چاقلىق ۋېلىسىپتكە ھەيران بولۇپ ئاغزىمىز كامارەك قالغان بولسا، مانا ھازىر ئۇنىڭدىنمۇ كاتتا قاتناش قۇراللىرىدا مېڭىۋاتاتتۇق.

قىزنىڭ دادىسى ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن ئۇچىيىگە كېپەك ئورناپ قالغاندەك چىڭقىلىپ، خۇدايىم بەرگەن ئاچچىقىنىڭ ھەممىنى يىغىپ تۇرۇپ ‹‹ئۆيدىن چىق! مېنىڭ سەندەك قىزىم يوق!›› دەپ ۋارقىراپ، ھەممىمىزگە تالانى كۆرسىتىپ قويدى. ئانىسىمۇ چىڭگىلىكتەك بىر تۇتام چېچىنى چوقىسىغا قوندۇرۇۋالغان ياغلىقسىز بېشىغا پاققىدە بىرنى ئۇرۇپ جايىدا ئولتۇرغىنىچە مۇزايىنىڭكىدەك مۆڭلۈق ئاۋازىنى بولۇشىغا قويۇۋېتىپ ھۆكرەپ يىغلىغىلى تۇردى. ئايال بىز ئۆيگە كىرگەندىمۇ يالاڭباش بولۇپ، داستىخان سېلىپ چاي دەملىگىچىمۇ، ئۇياق – بۇياقلاردىن پاراڭ سوقۇشۇپ، گەپ ئەگىتىپ يۈرۈپ كېلىشتىكى سەۋەبىمىزنى ئوتتۇرىغا قويغىچىمۇ ئۆي ئىچىدە ياغلىقسىزلا يورغىلاپ يۈردى. بۇ ئايالنىڭ ئوتتۇرا ياشقا بېرىپ قالغىنىغا قارىماي، بىزنىڭ ئالدىمىزدىمۇ ياغلىقسىز ھالەتتە گىلدىڭلاپ يۈرگىنىگە قارىغاندا مۇشۇ ئۆمرىدە بېشىغا ياغلىق چىقىپ باقمىغاندەك ئىدى. ئانىسىنىڭ شۇنداقلىقىغا قارىغاندا قىزنىڭ يالاڭباشلىقىدىن بەك ئاغرىنىپ كەتمىسەكمۇ بولىدىغاندەك قىلاتتى. دېمەك، ئانىسى قانداق بولسا قىزىمۇ شۇنداق بولىدىغان گەپكەن.

ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ يۈرۈپ بۇ ئىككىسىنىڭ بېشىنى قوشۇپ قويدۇق. كېينچە چاققانغىچە بىر دۇكانمۇ ئېچىپ بەردۇق. ئوغلىمىزمۇ ھەر ھالدا چالىسى پۈتمەي قالغان ئالىي مەكتەپ ھاياتىدا خېلى بىر نېمىلەرنى ئۆگەنگەن بولسا كېرەك، رەسىمچىلىك دۇكىنىنى خېلى ئوبدانلا ئايىنىتىپ، تۇرمۇشىنى گۈلدەك ئۆتكۈزۈپ كەتتى. كېلىنىمىزمۇ ئېرىنىڭ قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بولۇپ يۈرۈپ بىزنى خاتىرجەم قىلدى.

ئوغلۇمنىڭ كىچىكى ئۆزىنىڭ تۆمۈر – تەستەكلىرى بىلەن ئاۋارە. ئەڭ كىچىكى ئاتىكەمنىڭ ئوقۇشتىكى نەتىجىلىرى ئالاھىدە ياخشى بولۇپ، ئۇمۇ ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتناشتى ھەم بۇ ئىمتىھاندىن بىرىنچى بولۇپ ئۆتۈپ، ۋىلايەت بويىچە ئەلىيۇلئەلا بولدى. ئۇنىڭغىمۇ ئۈرۈمچى دېگەن يەردىن چاقىرىق كەلدى. ئانىسى ئىككىمىز چوڭ ئوغۇل بىلەن كېلىنىمىزنىڭ ‹‹ئىلغار›› ئىش – ئىزلىرىنىڭ قايتا تەكرارلىنىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنىڭ ئوقۇشقا بېرىشىغا قوشۇلمىدۇق. قىزىمىز يىغلاپ، قاخشاپ، تاماق يېگىلى ئۇنىماي ساراڭلىق قىلىپ بېشىمىزنى ئوچاق ئەتتى. ئاكا – ئاچىلىرى ئۇنىڭغا بولۇشۇپ، جاھاندا بارلىكى گەپلەرنىڭ ھەممىسىنى دەپ يالۋۇرۇپ چىقىشتى، چۈشەندۈرۈپ، ئۇنىڭغا ۋاكالەتەن تۈرلۈك – تۈمەن ۋەدىلەرنى بېرىشىپ مېڭىمىزنى

قوچۇۋەتتى. بىراق بىزمۇ باشتىكى ئىرادىمىزدە چىڭ تۇرۇپ، بۇ ئوقۇش ئىشىغا ئاخىرىغىچە قارشى تۇرىدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرۈشتۇق.

لېكىن ئاتىكەمنىڭ ئوقۇتقۇچىسىنىڭ ئۇدا نەچچە كۈن ئۆيىمىزگە كېلىپ بىزگە چۈشەندۈرۈپ خىزمەت ئىشلىسى، يالۋۇرۇشى بىلەن ئاخىرى ئۇنىڭ ئوقۇشىغا قوشۇلدۇق. ئۇ ئۈرۈمچىدىكى ئوقۇشىنى پۈتتۈرۈپ، دۆلەت ئاتلاپ ئوقۇيدىغان بىر ئىمتىھانغا قاتناشقانلىقىنى ئېيتىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا تۈركىيە دەپ بىر يەرگە بارىدىغانلىقى ھەققىدە خەۋەر بەردى. چۈشىنەمتۇق ئۇنداق گەپلەرنى؟ ئاكىلىرى بىلەن ئاچىلىرى بىلىدۇ. ئىشقىلىپ ھازىرمۇ تۈركىيە دېگەن شۇ دۆلەتتە ئوقۇيدۇ. يىلدا بىر قېتىم كېلىپ بىز بىلەن كۆرۈشۈپ، بىرەر ئايچە تۇرۇپ كېتىدۇ. توي قىلىدىغان يېشىدىن ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتتى، ئەمما ئوقۇشى تېخى بارمىش. ئوقۇشىغا كېتىدىغان پۇل بولامدۇ، تۇرمۇشتا خەجلەيدىغىنى بولامدۇ، كىرالىرى بولامدۇ، ھەممىسى ئاكىلىرىدىن. ئاكا – ئاچىلىرىمۇ بۇ ئىشلارغا بىزنى ئارىلاشتۇرمايدۇ.

بايانلىرىمنى مۇشۇ يەردە توختىتاي. ئىشقىلىپ ئائىلىمىزگە تەۋە بولغان بارلىق كەچۈرمىشلەردىن خەۋەر تاپتىڭىز. باشتا ئېيتقىنىمدەك، بىزنىڭ ئائىلە مانا مۇشۇنداق مۇرەككەپلىككە تولغان ئىنتايىن بەختلىك ھەم مېھىر – مۇھەببەتلىك ئائىلە. ئىلاھىم بارلىق ئائىلىلەرگە مانا مۇشۇنداق بەخت – سائادەت ۋە مېھىر – مۇھەببەت يار بولسۇن!

تۈگىدى!

يانغىن ئېلكىتابلىرى

ئېلكىتاب ئىشلىگۈچى: يانغىن گۇرۇپپىسى

www.yanghin.net www.yanghin.cn

admin@yanghin.net